

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu
www.lammasyhdistys.fi

3|2024

Lammas & vuohi

Alkuperäisrotujen tilanne
Grillattua karitsanlihaa ja sisäelimiä
Lammas suomalaisessa kansanrunoudessa

ASIAA JA
ELÄMYKSIÄ!

KOTIELÄIMET

KONEET

METSÄ

PALVELUT

ERÄ

RUOKA

KÄDENTAITO

FARMARI

4.–6.7.2024 SEINÄJOKI

Vastuullisen suomalaisen maatalouden
ja ruoantuotannon huipputapahtuma.

TORSTAINA: rotuesittelyt, paimennusta,
työnäytöksiä, kantakirjausta

PERJANTAINA: karitsan kesyttäjäkilpailut,
villapaneeli, jalostusarvostelua, paimennusta

LAUANTAINA: digipunnitus, kerintäkilpailut:
Jokkis, kansainvälinen ja SM ja paljon muuta

Katso tarkempi ohjelma farmari.net

Osta liput
edullisemmin
ennakkoon

farmari.net

• Näytöksiä ja kilpailuja kotieläinkehissä • koneita ja laitteita
maa- ja metsätalouteen • paneeleita ja kiinnostavia puheen-
vuoroja • kädentaiteitrenejä • kotimaista ruokaa • sometähtiä
ja julkkiksia • mielenkiintoinen kattaus näytteilleasettajia ja
paljon muuta!

Päätoimittajalta

Tieto on jalostuksen perusta

Lammas & vuohi -lehden kolmosnumero on perinteisesti lampaiden jalostuksen teemanumero, sillä siinä julkaistaan ProAgrian lammastuotosseurannan edellisvuoden yhteenveto sekä parhaiden jalostuseläinten niin sanotut hittilistat. Niin siis nytkin. Suomen maatalouden ja eläintuotannon tietokannat ovat maailmalaajuisesti poikkeukselliset. Tietävästi missään muualla ei ole kerätty tietoa niin tarkasti, kattavasti ja pitkäjänteisesti kuin täällä. Eläinten kantakirjojen pitkät sukupuut ja kattavat mittaustulokset toimivat mahtavana pohjana niin tutkimukselle kuin jalostuksellekin. Tästä puhuu myös Lammasyhdistyksen kunniajäsen, kotieläinjalostuksen professori **Asko Mäki-Tanila** hänestä kertovassa jutussa sivuilla 10–13. Hän myös luettelee jalostusorganisaatiolle asetetut vaatimukset: geneetiikkaosaaminen, riittävän kokoinen jalostuspopulaatio, kattava tiedonkeruu ja kestävät jalostustavoitteet.

Eläinjalostuksen teoria on pitkälti tilastomatematiikkaa, jossa perinnöllisyyden lainalaisuudet yhdistetään sukulaisuustietoihin ja sekä yksilön omiin että sukulaisten mittaustuloksiin. Tuloksena saadaan eläinyksilöiden jalostusarvojen ennusteet eli indeksit, jotka siis ennustavat sitä, mitä ominaisuuksia kukin yksilö jälkeläisilleen periyttää. Arvioinnin taustalla on vaatimus geneettisesti jossain määrin yhtenäisestä populaatiosta, rodusta. Rodun olemassaolon ja ominaisuudet määrittää kantakirja. Ilman rotua ei ole kantakirjaa, mutta ilman kantakirjaa ja sukutietoja ei myöskään ole rotua. Jokainen tila voi itse määrittää jalostustavoitteensa, mutta minkä ta-

hansa tavoitteen tavoittelu vaatii konkreettista tietoa. Jos tavoite on geneettisen monimuotoisuuden ylläpito, ei tavoite ole saavutettavissa ilman kattavia sukulaisuustietoja ja niiden avulla laskettavia sukusiitosasteita. Voit jalostaa vain sitä, mitä mittaat!

Sopivia heinäpoutia toivotellen

Marjo

KUVA: Eila Pennanen

LAMMAS & VUOHI NRO 4/2024

Aineistopäivä 23.8.2024 • Ilmestyy 27.9.2024

Teemat: Hyvinvointi laitumella + vuohet

Tässä numerossa

- 4–5 Tuoretta satoa
- 6 Lammasperkoston kuulumisia
- 7 Laidunten lohkomisen hyödyt
- 8–9 Aidan toiselta puolen

LIITTEENÄ
ProAgrian
tuotosseurannan
vuosiyhteenveto

TEEMANA JALOSTUS

- 10–13 Kunniajäsen Asko Mäki-Tanila
- 14–15 Prellun tilalla on ollut tärkeä rooli texeljalostuksessa
- 17–19 Ålandsfåret – ahvenanmaanlammas
- 20 Aholaidan tila on uusi jalostuslampola
- 21–22 Alkuperäisrotupässien tilanne
- 23 Vaakatietojen tuonti NettiKatraaseen

24–25 Laitumelta lautaselle:

Sisäelinvartaat ja vinkkejä grillaamiseen

26 Tehtävä lampaalle:

Lampaan talja vai vihkirijä?

27–31 Ihmisen ja lampaan vuorovaikutus kansanrunoudessa

32 Tervetuloa SLY:n kevätkokoukseen ja kesäretkelle!

Välkommen på Färföreningens värmöte och sommarutflykt!

KANNESSA

Aholaidan tila on uusi ahvenanmaanlampaan ja ruskean suomenlampaan jalostuslampola.

KUVA: Satu Alajoki

Kustantaja
Suomen Lammasyhdistys r.y.

Tilaushinta
89 €/vuosikerta (5 numeroa),
sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyyttä 300 €/vuosi
Lehden tilaukset ja jäsenasiat
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi
Taitto Tipos Ab
Paino Grano, Vaasa
ISSN 0785-7276

Päätoimittaja
Marjo Simpanen
puh. 044 973 7000
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi
Toimitussihteeri
Anna Kujala
Puh. 040 520 5436
lammasyhdistys@gmail.com
Ilmoitusmyynti
Eila Pennanen
puh. 044 236 9902
ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Kirjoittajat ja kuvaajat 3/2024

Kaie Ahlskog, Satu Alajoki, Milla Alanco-Ollqvist, Kari Elo, Juha Eskola, Eric Gaudillat, Laura Gaudillat-Jakoila, Anna Kujala, Juho Kytäjä, Annette Loumann, Eila Pennanen, Eero Rautiainen, Johanna Rautiainen, Omar Salama, Marja-Liisa Sevón-Aimonen, Anna Silén, Marjo Simpanen, Janina Sivonen, Elina Vainio-Mäntylä, Kirsi Vertainen

Tervetuloa Farmari-maatalousnäyttelyyn 4.–6.7.2024 Seinäjoelle!

Suomalaisen ruoantuotannon ja maatalousalan huipputapahtuma Farmari järjestetään Seinäjoki Areenan ja Uimahalli-Urheilutalon alueella keskellä kauneinta kesää. Farmarissa on tarjolla runsaasti asiaa ja elämyksiä. Näyttelyssä ovat esillä kotieläimet, koneet, metsä, palvelut, erä, lähiruoka sekä kädentaidot. Farmari on täynnä ideoita ja ratkaisuja maatalouteen ja maaseutuyrittämiseen. Tapahtumassa tuottajat ja kuluttajat kohtaavat yhteisen asian äärellä. Farmari-maatalousnäyttely esittelee suomalaista vastuullista ruoantuotantoa ja tarjolla on runsaasti asiaa ja elämyksiä sekä maa- ja metsätalousammattilaisille että kuluttajille.

Lammasohjelmaa on tulossa paljon. Päivittäin pidetään rotuesittelyt, paimennus-

näytöksiä, Suomen Keritsijät ry:n kerintä-näytöksiä ja laumanvartijakoirat löytyvät Lakeuden lampureiden osastolla. Vuohia on paikalla alkuperäisrotuosastolla ja kiipeilevät kilit esittelevät taitojaan rannan tuntumassa. Villatietoutta jaetaan villarasteilla, jotka toteutetaan Taito EP:n kanssa. Lammasmaastokoihin voi tutustua Lammassosiuuskunnan osastolla ja digipunitusnäytöksissä. Retronikin lammasaikat ja heinähäkit esittelyssä päivittäin ja varattavissa jo etukäteen.

Luvassa myös työnäytöksiä ja kilpailuja

ProAgrian Lammassasiantuntijat esittelevät lampaiden kantakirjausta ja karitsoiden jalostusarvostelua lammasehässä. Vil-

lapaneeelissa Farmarilavalla perjantaina saadaan villaketjun kuulumiset ja tulevaisuuden visioita. ProAgrian lammaspalvelut ovat tavattavissa lammassosastolla, jossa voit tutustua tuotosseurannan tuloksiin ja NettiKatrass ohjelmistoon sekä kuulla lampurivalmennuksesta. Karitsankesyttykilpailussa perjantaina esiintyvät lapset kauniiden karitsoiden kanssa. Kerinnän Suomenmestaruus ratkotaan lauantaina, jolloin koko päivän ajan on luvassa kerintäkilpailuja jokkisluokasta kansainväliseen luokkaan. Seinäjoella nähdään!

**Farmariin kaivataan jäsenistöstä talkoolaisia Lammasyhdistyksen ständille!
Tiedustelut ja ilmoittautumiset:
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi**

Kantakirjapidon jatkosta neuvotellaan

PROAGRIA KESKUSTEN LIITTO ilmoitti toukokuussa lopettavansa lampaiden ja vuohien kantakirjapidon vuoden vaihteessa. Syynä oli rakenteilla olevaan, uuteen lammass- ja vuohirekisteriin tunnistautumiseen käytettävä Suomi.fi-palveluväylä, johon NettiKatrass-tuotosseurantaohjelman rajapinnan rakentaminen

maksaa noin 100000 euroa ProAgrialle. Suomi.fi-palveluväylä aiheuttaa myös vuosittaisia kustannuksia. Tämä olisi nostanut NettiKatrass-tuotosseurantaohjelman vuosihinnan noin nelinkertaiseksi, mitä ProAgria piti kohtuuttomana hinnannousuna NettiKatraan käyttäjille.

ProAgria Keskusten Liitto toivoo voitansa jatkua kantakirjanpitoa kaikille kohtuullisin ehdoin. Viime viikkoina on

järjestetty useampi kokous, joissa on eri kokoonpanoilla etsitty ratkaisua jolla kantakirjanpitoa voidaan jatkaa ProAgriassa. Keskusteluita on käyty hyvässä hengessä, ja yhteinen tahtotila on, että kantakirjaus Suomessa jatkuu.

Kantakirjanpidon irtisanominen ei tässä hetkessä aiheuta NettiKatrass-ohjelman käyttäjille muutoksia tai toimenpiteitä.

Diskussioner om fortsatt stambokföring

PROAGRIA CENTRALERNAS FÖRBUND meddelade i maj att man avstår från stambokföringen av får och getter vid årsskiftet. Orsaken är identifieringen genom Suomi.fi-informationsleden i det kommande får- och getregistret, som är under uppbyggnad. Att skapa gränssnittet mellan produktionsuppföljningsprogrammet NettiKatrass och Suomi.fi-informationsleden kostar cirka 100000 euro för ProAgria. Därtill tillkommer årliga avgifter. Detta hade höjt den årliga användaravgiften för NettiKatrass till ungefär fyra gånger högre än i dag, vilket ProAgria ansåg vara en oskälig höjning för användarna.

ProAgria Centralernas Förbund hoppas kunna fortsätta med stambokföringen med för alla rimliga villkor. Under de senaste veckorna har flera möten hållits för att hitta en lösning som möjliggör fortsatt stambokföring inom ProAgria. Diskussionerna har förts i god anda, och den gemensamma viljan är att stambokföringen i Finland ska fortsätta.

Uppsägningen av stambokföringen medför i nuläget inga förändringar eller åtgärder för användare av NettiKatrass-programmet.

Villaviikko 29.9.-6.10.2024

Tapahtumaviikon aikana 29.9.-6.10. järjestetään paikallisten toimijoiden toimesta erilaisia villa-aiheisia tapahtumia ja tempauksia eri puolilla Suomea. Tiedot näistä löytyvät SLY:n kotisivuilta www.lammasyhdistys.fi.

Jos haluat oman tapahtumasi tälle sivulle, ota yhteyttä Eila Pennaseen: eila.pennanen@lammasyhdistys.fi.

Somekampanja SusiLIFE-hankkeen kanssa

Suomen Lammasyhdistys toteutti yhteistyössä SusiLIFE-hankkeen kanssa 31.5.-10.6. somekampanjan kotieläinten suojaamisesta suurpedoilta. Pyysimme lampureilta kysymyksiä Lammasyhdistyksen Instagram- ja Facebook-tilien kautta esimerkiksi petoaitoihin, karjainlaitteisiin tai muihin käytännön neuvoihin liittyen. Hankkeen asiantuntijat laativat kysymyksiin noin minuutin mittaiset videovastaukset. Videoita valmistui

kaikkiaan 17 kappaletta ja ne julkaistiin nopealla neljän videon päivätahdilla somekanaviemme tarinoissa. Videot tallennettiin Lammasyhdistyksen Instagram-tilin kohokohtiin, josta ne ovat katsottavissa myöhemminkin. Yhteistyö SusiLIFE-hankkeen kanssa jatkuu kesän aikana.

Helsingin Villapäivä 29.9.2024

Suomen Lammasyhdistys ja Uudenmaan Lampurit järjestävät Villaviikon Helsingin tapahtuman sunnuntaina 29.9.2024 klo 11-16.

Kaikki kotimaisen lampaanvillan kanssa toimivat ovat tervetulleita tapahtumaan. Tapahtumassa saa myydä ainoastaan kotimaista lampaanvillaa ja -nahkaa/-taljoja sekä niistä valmistettuja tuotteita.

Myyntipaikat ovat ilmaisia SLY:n ja/tai Uudenmaan Lampureiden jäsenille. Myyntipaikan hinta myyjälle, joka ei ole kummankaan yhdistyksen jäsen, on 80 €. Ilmoittautumiset ja tiedustelut sähköpostilla villaviikko@gmail.com tai puhelimitse 040 7381371/Mikko Idlax.

Osta pässi

Syksy on parasta aikaa pässien ostamiseen, tarjolla on paljon laadukkaita siitospässejä! Perinteiset "Osta pässi! -viikot" pidetään 9.-22.9. Ilmoita myytävät pässi www.lammasnetti.fi -sivustolle itse tai pyydä apua lammasasiantuntijaltasi valintaan ja ilmoituksen tekemiseen!

Isokummun kehräämö palkiittiin

Taito Keski-Pohjanmaa on valinnut Isokummun kehräämön vuoden Taito-käsityöryrittäjäpalkinnon saajakasi. Perusteluiden mukaan valinnalla haluttiin kunnioittaa vanhaa arvokasta käsityöperinnettä, kehruuta ja sen kehittymistä nykypäivän tarpeisiin.

SLY:n hallituksen märepalat

SLY:n hallitus jätti toukokuun alussa lausunnon vuoden 2023 koplatuista tuista tulleeeseen lausuntopyyntöön. Asetusluonnoksessa vuodelta 2023 maksettavista tuotantosidonnaisista tuista teuraskaritsa- ja -kilipalkkiolle oli määriteltä eläinkohtaiseksi maksimiksi 35 €. Koska palkkiokelpoisten eläinten määrä, johon osaltaan vaikutti uuden ohjelmakauden viitepäivät, oli vähentynyt vuoden 2022 tilastoihin perustuvasta arviosta, oli teuraspalkkioiden potti ylijäämäinen. Uhkana oli ylijäämän siirto lammas- ja vuohisektorin ulkopuolelle. Lausunnossa vaadittiin ylijäämän käyttämistä teuraspalkkioihin maksimisummaa nostamalla. Siinä tapauksessa, että maksimisumman nosto on lakiteknisesti mahdotonta, vaadittiin ylijäämän siirtoa sektorin sisällä

ohjaamalla tukirahoja AB-alueen uuhipalkkioon, jonka oli suunniteltu laskevan 65 eurosta 60 euroon. Kuttupalkkioon ja Ahvenanmaan sekä ulkosaariston uuhipalkkioon vaadittiin korotusta tukipotin mahdollistamaan maksimisummaan. Lammas- ja vuohisektorin vaatimukset menivät läpi, ja tuotantosuunnalle varatut tukipotit saatiin säilytettyä.

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunto suurpetojen suojelusta on valmistunut, ja se löytyy: <https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaa-siikirjat/MmVL+10/2024>. SLY:n hallitus jätti valiokunnan pyynnöstä asiasta lausunnon huhtikuussa (kts. Hallituksen märepalat L&V 2/2024).

Ainakin osa tiloista on jo saanut virallisen päätöksen ympäristön hoitoalojen pinta-alaleikkauksista. Jos päätöksestä haluaa reklamoida, on oikaisupyyntö tehtävä 30 vuorokauden sisällä päätöksen saapumisesta. Luomuliitto on tehnyt jäsenilleen ohjepaperin, jota voi pyytää Luomuliittoa.

Hallituksen kokouksissa on käsitelty myös ProAgrian ilmoitusta lampaiden kantakirjojen ylläpidosta luopumisesta. Lisäksi on keskusteltu mm. villa- ja talja-asioista, Vaasan kevätkokouksesta, Luonnonlaidunpäivään osallistumisesta sekä SusiLIFE-hankkeen kanssa toteutetusta viestintäkampanjasta.

KOONNUT **Marjo Simpanen**

MTK:n lihavaliokunnan talousryhmä etsii yhteisiä ratkaisuja lihantuotannon haasteisiin

MTK:n nauta- ja lammasasiantuntija **Saara Patama** on jäänyt perhevapaalle ja hänen tehtäviään MTK:ssa hoitaa tämän jutun kirjoittaja **Juho Kyntäjä**. Olen aikaisemmin toiminut rehuteollisuudessa ja neuvonnassa sekä viimeksi Mte-chillä, josta jotkut lampurit voivat muistaakin minut.

Huhtikuussa oli Brysselissä kansalaisdialogikokous lammäs- ja vuohiasioista ja siihen liittyvä COPA:n kokous. Markkinatilanne puhutti: teurasmäärät ovat laskeneet kautta Euroopan ja hinnat ovat yleisesti hyvät, 8–10 €/kg. Villa sen sijaan ei mene kaupaksi ja sen vaihtoehtoista käyttöä mietitään. Komissio halusi erityisesti tiedustella Suomelta ja muutamalta muulta jäsenmaalta, onko lampaanlihan kotimaisuusastetta saatu nousemaan.

Lampaanlihan tuotanto väheni Suomessa vuonna 2023 9 % ja kulutus 4 %. Tuonti kasvoi ja omavaraisuusaste jäi 42 prosenttiin. Tuottajahinnat Suomessa ovat 2–3 euroa alle EU:n keskiarvojen. Tammi-huhtikuussa 2024 karitsanlihan tuotantomäärä on edelleen pysynyt 9 % alle edellisvuotisen ja koko vuoden ennusteesakin on 7,6 % laskua edellisvuodesta. Kulutuksen supistumisen ennustetaan olevan 1,1 %.

MTK:n lihavaliokunta on perustanut taloustyöryhmän, jonka tarkoituksena on löytää yhteisiä ratkaisuja lihantuotannon eri alojen haasteisiin. Työryhmä on kokoontunut kerran pohtimaan haasteita, ja osa niistä on tunnistettu yhteisiksi. Työ jatkuu.

Perinnebiotoopeista on tullut paljon hylkypäätöksiä lampureille.

Lammasverkosto kutsuu lampureita mukaan yhteiselle omakustanteiselle illalliselle Seinäjoen elinkeinotalon Huipulla-ravintolaan perjantaina 5.7. klo 19.

Päätöksistä voi valittaa ELY-keskukseen 30 päivän sisällä ja tarvittaessa edelleen hallinto-oikeuteen. MTK:n jäsenet voivat saada järjestön lakimiehiltä yleistä lainopillista neuvontaa, mutta varsinainen prosessi on hoidettava itse tai oman lakimiehen kanssa.

Markkinoilla on jonkin verran ns. harmaita lampaanlihaeriä, joille on tyypillistä aukot jäljitettävyydessä sekä laaduttomat pakkaukset ja kuljetusolosuhteet. Tällaisista lihaeristä pyydetään aina ilmoittamaan elintarvikevalvonnalle.

Lammasverkosto kutsuu lampureita mukaan yhteiselle omakustanteiselle illalliselle Seinäjoen elinkeinotalon Huipulla-ravintolaan pe 5.7. klo 19.

Juho Kyntäjä

MTK, asiantuntija, liha
nauta- ja lammasasiat, rehuasiat,
maataloustuotemarkkinoiden edunvalvonta

*Ostetaan
suomalaisen lampaan villaa*

Ostamme hyvää, puhdasta ja roskatonta
suomenlampaan ja kainuunharmaksen villaa.

OTATHAN YHTEYTTÄ
info@lapuankankurit.fi tai Esko Hjelt 0500 463 084

Noudamme villaa noin 200 km säteeltä Lapualta. Kauempaa nouto myös mahdollista,
mikäli alueella on useampia noutopaikkoja.

LAPUAN KANKURIT

www.lapuankankurit.fi

Laidunten lohkomisen monet hyödyt

Hyvällä laidunnuksen suunnittelulla on mahdollista lisätä sekä laidunten että laiduntavien eläinten tuottoa kestäväällä tavalla. Laidunnus pitää sopeuttaa nurmen kasvurytmiin ja eri eläinten ravitsemukselliseen tarpeeseen. Keskeinen tavoite on myös pitkäjänteisen sisäloistorjunta. Tilalla voi olla eri tyyppisiä peltolohkoja. Niitä kaikkia ei kannata laiduntaa kaavamaisesti samalla tavalla.

Laiduntavat karitsat tarvitsevat kasvuunsa ravintoa

Karitsoiden kuuluu kasvaa laitumella, ei vasta laidunkauden jälkeen lisäruokinnalla. Vaakaa on käytettävä ahkerasti, vähintään kolmen viikon välein. Hyvällä laidunlohkolla karitsat saavat joka haukkaisulla suun täyteen ravinteikasta syötävää. Tälle ehdottoman tärkeä lähtökohta on laidunten lohkominen, mikä mahdollistaa kasvuston uudistumisen kannalta oikea-aikaiset laitmenvaihdot. Laidunlohkoa ei monestakaan syystä saa koskaan syöttää alle 5 cm pituiseksi. Tavoite on siirtyä lohkolta jo monta senttiä aikaisemmin.

Hyvä laidunhygieniä pitää sisäloistartunnat kurissa, eikä mittaville loislääkityksille jää sijaa

Sisäloistorjunta ratkaistaan laitumella. Jos karitsoita ei vieroiteta ennen laidunkautta, pitää laidunten ja lohkojen käyttö suunnitella ABCD-periaatteen mukaisesti. Sen tavoitteena on, että karitsat eivät altistuisi missään vaiheessa laidunkautta niin voimakkaalle loistartunnoille, että ne sairastuvat. Laitumelle lähtevien uuhien sisäloistilanne pitää tarkistaa papananäyttein, jotta ne eivät kuormita karitsoiden laidunta. Aina on kannattavaa järjestää karitsoille puhdas ensilaidun vähintään neljäksi viikoksi. Puhtaasti loisten elinkierron näkökulmasta karitsat eivät saisi myöhemmin kään viettää yhdellä ja samalla lohkolta 2–3 viikkoa pidempään, elleivät ne ole olleet koko elämänsä puhtailla laitumilla.

Peltolohkojen tuotto kannattaa varmistaa pitkäjänteisesti ja kestävästi.

Mahdolliset pitkät kuivuusjaksot ja muut sään vaihtelut edellyttävät peltomaalta hy-

Hyvällä laidunnuksen suunnittelulla on mahdollista lisätä sekä laidunten että laiduntavien eläinten tuottoa kestäväällä tavalla.

vää kasvukuntoa, johon voi vaikuttaa omilla valinnoilla. Hyvä ekosysteemi näkyy toimivana vesitaloutena, ravinnekiertona ja runsaana kasvustona, joka pystyy yhteyttämään.

Peltomaan hyvää kuntoa tavoittelevassa laidunnuksessa ajatellaan, että laidunkierrossa nurmelle tulisi jäädä laidunjakson jälkeen riittävästi lehtiä tehokkaaseen yhteytykseen ja lepojaksen tulisi olla riittävä juuriston kehitykselle. Tämä puoltaa hyvinkin lyhyitä laidunjaksoja, joskin laidunjaksojen

ja lepojaksoiden pituus voi vaihdella kasvukauden mukaan. Laidunlohkojen määrän kasvattaminen on yksinkertainen tapa lisätä lepojaksoiden pituutta ja saavuttaa tasaisempi rehun laatu. Pitkät lepojaksot helpottavat myös laidunhygienian ylläpitoa. Parhaat käytännöt löytyvät kokeilemalla.

KIRJOITTAJAT

Johanna ja Eero Rautiainen

Lammasmaailma

OTA HYÖTY
KARITSA-
NÄYTTEISTÄ!

Lammasmaailma Oy
LAMMASLÄÄKÄRI: p. 0600 306627 (maksullinen)
info@lammasmaailma.fi

AIDAN TOISELTA PUOLEN

Lammas- ja vuohiaiheisia kuulumisia maailmalta

Koonnut **Janina Sivonen**

Yhteisölliset jalostusohjelmat kehittyvät Etiopiassa

Lampaiden ja vuohien kasvatuksella on keskeinen sosioekonominen rooli maataloussektorilla Keski- ja Länsi-Aasiassa sekä Pohjois-Afrikassa. Eläimet tarjoavat alueille arvokkaita luonnonvaroja, kuten lihaa, maitoa ja villaa. Riittämättömät tai huonosti sopeutetut jalostusohjelmat ja -käytännöt vaarantavat kuitenkin eläingenivarojen säilyttämisen ja parantamisen, minkä seurauksena laatu ja karjat heikkenevät, jolloin viljelijöiden tulot ja toimeentulo vaarantuvat. Ongelmien ratkaisemiseksi viljelijöille pyritään antamaan mahdollisuus parantaa valintamenetelmiä heikentämättä alkuperäisrotujen sietokykyä ja geneettistä eheyttä.

Tietojen kerääminen, hallinta ja analysointi tapahtuu käyttäjystävällisen DTREO-sovelluksen avulla. ICARDA eli International Center for Agricultural Research in the Dry Areas on työskennellyt sovelluksen laajentamiseksi ja ylläpitämiseksi käynnissä oleville ja vastaperustetuille yhteisöpohjaisille jalostusohjelmille eri puolilla Etiopiaa.

"DTREO on tehokas ja joustava digitaalinen tietokanta, joka mahdollistaa suorituskäy- ja sukutaulutietojen tallentamisen ja analysoinnin. Tällä on elintärkeä rooli yhteisölaumojen geneettisen arviointipro-

sessin tukemisessa. Asianmukainen geenien arviointi auttaa myös tunnistamaan tuottamattomat eläimet", sanoo ICARDA:n tohtori **Tesfaye Getachew**.

Vuodesta 2019 lähtien ICARDA on kouluttanut 65 Etiopiassa toimivaa arvioijaa keräämään tietoja tableteista ja syöttämään ne DTREO:on, mikä parantaa jalostusarvojen tarkkuutta ja tarjoaa nopeaa palautetta yhteisölle raporttien ja grafiikan avulla. Lisäksi alustaan on ladattu maassa edellisen vuosikymmenen aikana manuaalisesti kerättyä dataa, joka tuottaa arvokkaita aineistoja jatkotutkimusta varten.

ICARDA ja sen yhteistyökumppanit järjestävät työpajoja ja koulutusta parempien tietojen tallennus- ja hallintajärjestelmien kehittämiseksi Jordaniassa, Tunisiassa ja Malissa laajentaakseen sovelluksen käyttöä. Yhteistyön avulla sidosryhmät voivat vahvistaa kansallisia jalostus- ja hoito-ohjelmiaan, varmistaa maatalouden kestävä kehityksen sekä osoittaa yhteistyön ja tietämyksen jakamisen arvon kuivan maan viljelijöiden elämän parantamiseksi koko alueella ja sen ulkopuolella.

Lähde: *Phys.org* 3/2024

Luomutuotanto nousussa Irlannissa

Luonnonmukainen lampaankasvatus

Irlannissa lisääntyy, ennustaa vanhempi virkamies **Jack Nolan** Maatalous-, elintarvike- ja meriministeriöstä (DAFM). Luonnonmukaisesti viljeltyjen alueiden määrä on kasvanut vuoden 2020 vaivaisesta 1,6 % jo 5 % sen jälkeen, kun noin 1 000 viljelijää lisättiin luomuviljelyjärjestelmän (OFS) uusimpaan osuuteen. Hallituksen tavoitteena on, että vuoteen 2027 mennessä 7,5 % käytettävissä olevasta maatalousmaasta viljellään luonnonmukaisesti. Lopullisena tavoitteena on 10 % vuoteen 2030 mennessä CAP-ilmastotoimintasuunnitelman mukaisesti.

Vuonna 2023 luomuviljelyssä oli noin 175 000 hehtaaria, mutta tuhannen uuden viljelijän jälkeen pinta-ala on jo 225 000 ha. Luomulammasuotannossa oli vuonna 2023 yhteensä 1 503 maanviljelijää, kun tästä vuodesta lähtien 66 857 uutta on sertifioitu luonnonmukaisiksi. Luomuun siirtyneiden viljelijöiden myötä suuri määrä lampaista tulee saamaan luomusertifikaatin sen jälkeen, kun niiden kaksivuotinen siirtymävaihe saadaan päätökseen vuonna 2025. Nolanin mukaan luomusertifioitujen uuhien kokonaismäärä melkein kolminkertaistuu kasvaessaan 183 367 yksilöön vuoteen 2026 mennessä.

Lähde: *Agriland* 5/2024

Ostamme kaikenikäisiä lampaista ja vuohia teuraaksi ympäri vuoden.

Teurastus, lihanleikkuu
ja tyhjiöpakkaus
myös rahtityönä

**Lallin
Lammas**

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. 0400 884 335
asiakaspalvelu@lallinlammas.inet.fi

Tilalliset mukana suu- ja sorkkatauti-ohjeiden luomisessa

American Sheep Industry on julkaissut ohjeet suu- ja sorkkataudin puhkeamisen aikaiselle laidunnukselle liittovaltion alueilla. Ohjeet on luotu yhteistyössä alan sidosryhmien ja tuottajien kanssa. Hanketta on tukenut Yhdysvaltain maatalousministeriö National Animal Disease Preparedness and Response Program -rahoituksella.

"Hanke tarjoaa tärkeää tietoa karjankasvattajille ja päätöksentekijöille, sillä noin puolet Yhdysvaltain uuhipopulaatiosta laiduntaa liittovaltion laidunmailla kausittain. Tilallisten ja muiden sidosryhmien osallistumista arvostetaan suuresti, sillä heidän panoksensa auttoi varmistamaan, että ohjeet edustavat toimialamme todellisuutta ja osaamista", kertoo ASI:n puheenjohtaja **Brad Boner**. Ohjeita kehitettiin kahden vuoden ajan virtuaalisten ja henkilökohtaisten tapaamisten avulla.

Ohjeistus tarjoaa karjankasvattajille resursseja valmistautua vapaaehtoisesti ennen suu- ja sorkkatauti-epidemiaa. Ohjeistusta parannettiin eläinten tarpeiden huomioimiseksi ja reagoitavoitteiden saavuttamisen varmistamiseksi. Päätöskriteereitä ovat mm. riittävän veden ja rehun arviointi, vuorovaikutuksen vähentäminen villieläinten kanssa sekä oikea-aikainen bioturvallisuuden toteuttaminen. Yhteistyö osoittaa vaikuttavia tuloksia liiketoiminnan jatkuvuuden ja turvallisen elintarvikehuollon turvaamiseksi.

Yhdysvallat on tällä hetkellä vapaa suu- ja sorkkatauti-ruksista, eikä tauti ole uhka kansanterveydelle tai elintarviketurvallisudelle. Jos virusta havaitaan kotieläimissä, viranomaiset rajoittavat eläinten ja eläintuotteiden liikkumista taudin leviämiseksi perustamalla tartuntatilojen ympärille valvonta-alueita ja toteuttamalla liikkumisrajoituksia. Kun huomioidaan liittovaltion maiden laiduntamisen luonne, karjanhoito ja riskien vähentäminen vaativat erilaisia strategioita kuin yksityiset laidunalueet.

Lähde: Sheep Industry 5/2024

MAITTAVAT Tähti-rehut lampailla

Kinnusen Tähti-rehujen valikoimasta löydät oikeat tuotteet, kun kotoiset rehut vaativat täydennystä. Lammas-Tähti-sarjastamme löydät sopivat vaihtoedot niin astutus-, tunnutus-, imetys- kuin kasvuaikaan.

Oikeat tuotteet
astutus-,
tunnutus-,
imetys- ja
kasvuaikaan

Saatavilla
säkkeinä,
suursäkkeinä
ja irtona

Kotimaisesta
viljasta, myös
luomuna

Valmistettu
Kinnusen Myllyllä
Utajärvellä

**Kysy lisää asiantuntevalta
myyntitiimiltämme!**

KINNUSEN
TÄHTI
REHUT
★★★

Katso koko
valikoimamme
nettisivuiltamme!

Kinnusen
Mylly

08 514 4700 | www.kinnusentahtirehut.fi

Kunniajäsenet

Suomen Lammasyhdistys kutsui syyskokouksessa 2023 kolme uutta kunniajäsentä, Marja-Liisa Sevón-Aimosen, Asko Mäki-Tanilan ja Matti Koiviston. Sevón-Aimonen esiteltiin tämän lehden edellisessä numerossa, nyt esittelyvuorossa on Asko Mäki-Tanila.

Kotieläinjalostuksen
professori Asko Mäki-Tanila
– **lammasjalostuksen edistysaskelia
tutkijoiden yhteistyöllä**

KUVA: Elina Vainio-Mäntylä

Askon omassa kesäpaikassa Alatuven mäellä lampaita on ollut laiduntamassa joka kesä. Tänä vuonna laiduntamaan tulevat lampaat eivät vielä toukokuussa olleet riittävän vanhoja siirtomatkan tekemiseen. Kuva on otettu naapurikylässä Elina Vainio-Mäntylän suomenlampaiden parissa.

Professori **Asko Mäki-Tanila** on pitkän työuransa aikana vienyt laaja-alaisesti eteenpäin kotieläinjalostuksen tutkimusta. Jokioisilla MTT:ssä (nyt osana Lukea) tehtiin aikanaan Askon ryhmässä pitkäjänteistä suomalaisen lammastalouden kehitystyötä. Asko on

itse analysoinut kotieläinten emävaikutusta, joka on tärkeä ominaisuus myös lampaiden valinnassa. Kansainvälisessä lammastutkimuksessa hän on ollut mukana edistämässä suomenlampaan jalostuseläinten käyttöä Egyptissä. Suomen Lammasyhdistys ry palkitsi Askon yhdistyksen kunniajäsenyydellä vuonna 2023.

Ensimmäinen kosketus lampaisiin kotitalalla

– Meillä oli kotona 16–18 suomenkarjan lehmää. Sellaisia kuin Letti, Lysti, Merkki, Nella, Nutta, Sarko, Silike, ja päälle kylänsonni. Hevosia oli parhaimmillaan kymmenkunta, eniten ajoin Ilmo-valakalla. Aina yksi tai kaksi emakkoa ja pieni karras lampaita. Vain kanat puuttuivat, Asko muistelee.

Lypsytyön ja hevosajon ohella Asko hoiti jonain kesänä tallin takana laiduntavien lampaiden juottamisen ja lisäruokinnan. Naapurin **Olgan** tekemä kerintä tallin yhdessä karsinassa oli lapsuusvuosien kohokohtia.

Raumalta perinnöllisyystieteen opintojen pariin

Lukion Asko suoritti Raumalla.

– Minulla oli erittäin fiksua biologian opettajaa. Hän otti käyttöön ihka uuden oppikirjan, jossa käsiteltiin heti alkulehdillä DNA:ta. Silloin vain muutamia vuosia aiemmin oli ratkaistu DNA:n geneettinen koodi. DNA:n ja RNA:n koreografia oli kiehtovaa ja lisäsi entisestään kiinnostustani biologiaan.

Raumalta matka vei Turkuun opiskelemaan biologiaa, pääaineena oli perinnöllisyystiede, ja sivuaineina kasvitiede, biokeemia ja matematiikka. Osk. Huttusen säätien apurahan turvin opinnot jatkuivat Skotlannissa Edinburghin yliopistossa. Siellä Asko teki kvantitatiivisen genetiikan parissa väitöskirjan **Alan Robertsonin** ohjauksessa. Kvantitatiivista genetiikkaa voidaan pitää kaiken eläinjalostuksen perustana.

Skotlannissa tulivat tutuiksi karitsanlihasta tehdyt ruoat, kollegoiden tutkimukset lampaanjalostuksesta ja paikallisen lammastalouden piirteet. Tuotannossa ja rotujen kehittämisessä oli useita portaita: Skotlannissa blackface-uuhille käytettiin leicester-päsejä ja näistä saaduille risteytysuuhille lihakkaiden poll dorset- ja Suffolk-rodun päsejä. Uuhivaiheen kasvatus tapahtui ylämaan niukoissa luonnonoloissa ja viimeinen intensiivinen kasvatusvaihe alhaalla rehevillä laidunniityillä.

Tohtorin tutkinnon jälkeen osaamis-

pääoman kartuttaminen jatkui vielä kansainvälisessä ympäristössä. Asko opiskeli eläinjalostuksessa keskeisen BLUP:n teorian pohjoismaisella kurssilla ja sen uuden laskentatavan Guelphissä Kanadassa ja yksilöissä olevien dominanssivaikutusten ennustamisen Armidalessa Australiassa. Australiassa sai uutta näkökulmaa lammastuotannon laajamittaisuuteen ja villan ja lihan maailmankaupan kiemuroiden yllätyksellisuuteen.

– Muistan kuinka CSIRO:n tutkija **Larry Piper** kutsui mut yhtenä lauantaia kotitalalle. Avustin häntä lampaiden loistojunnassa, jossa ne ohjattiin jonossa pulahtamaan kylvetysaltaaseen, Asko kertoo.

CSIRO eli Australian valtion tutkimusorganisaatio tarjosi Askolle myös tutkijan pestiä. Hän ei kuitenkaan jäänyt Australiaan vaan palasi Suomeen.

Tutkimustyön pariin Jokioisille

Maailmalla vietettyjen vuosien jälkeen Asko aloitti MTT:ssä 1982. Jokioisten lammastutkimusryhmä sai piristystä vuoden 1988 loppupuolella, kun **Ismo Strandén** ja **Anne Nylander** tulivat ohjelmointitutkimukseen. Asko kehitti Annen ja **Marja-Leena Puntilan** kanssa Pelson karrasta varten eläinmalliin perustuvan laskentaohjelman. Ohjelma pystyi laskemaan yhdellä rysäyksellä uudella ja suoraan datasta iteroivalla menetelmällä kolmen ominaisuuden – 120 päivän painon, teuraspainon ja ruhon lihakkuuspisteiden – BLUP-jalostusarvot. Niihin aikoihin Jokioisilla aloitettiin muiden jalostusarvostelujen rinnalla lampaiden tilatietoihin perustuvien laskentajärjestelmien pystyttäminen.

– Ahkera ja joviaali **Onerva Rintala** oli akateemisten henkilöiden oikeana kätenä erilaisten SAS:n ja BLUP:n analyysien tekijänä ja tulkitsijana, Asko haluaa lisätä.

Marja-Liisa Sevón-Aimonen tuli tutkimuskeskukseen vuoden 1994 lopulla. Marja-Liisa oli ensin mukana sikatutkimuksessa eri ominaisuuksien tilastollisessa analysoinnissa, esimerkiksi sikojen geneettisen vaihtelun määrittämisessä matemaattisesti monimutkaisista kasvukäyristä. Myöhemmin Marja-Liisa keskittyi lammastalouden kehittämiseen, jossa hän on ollut viime vuosien asti korvaamattomana tukijalkana.

Askosta tuli MTT:n eläinjalostuksen laitoksen (myöhemmin osaston ja alan – niin kuin nimet vaihtuivat) johtaja 36-vuotiaana. Lammastutkimuksessa – niin kuin muussakin – Asko sanoo tulosten tekemisen edenneen osaavien ja aikaansaavien kollegoiden kautta. Lammastutkimus —

puolen tärkeiden henkilöiden nimiä tuli jo edellä mainituksi.

– Jokioisten jalostustutkimuksen laskennallisen ja genomisen ryhmän tutkijajoukko oli – ja on edelleen – hienosta yhteistyöstä ja -hengestä nauttivaa. Tuolle perinnölle kunniajäsenyys on hieno tunnustus. Täytyy myöntää, että silloin tällöin näen monenkirjavia unia, joissa naureskelen tai juttelen mukavien kollegojen kanssa lentokentän gatellä tai kahvipöydässä tai kotokylän heinäpellolla.

Suomenlampaan geeniaineesta maailmalle

Askon mukaan professori **Kalle Maijala** halusi heti vaihtaa ajatuksia, kun hän sai puhekumppanin vierelleen. Kalle puhui kahvitauolla, lounaalla, automatkalla, kongressissa. Omasta lapsuudestaan, väitöskirjansa teosta, tutkimuskeskuksen siirrosta Jokioisille ja vaiherikkaista ulkomaan matkoistaan.

– Saman tarinan kuuli niin monta kertaa, että osasi sen jo kertoa seuraaville, Asko miettii.

Yksi hienoimmista Kallen nostoista on suomenlampaan hedelmällisyys. Kalle oli 1960-luvun alussa Edinburghin yliopistossa opintomatalla, kun hän toi tämän piirteen esille yhdellä iltapäiväteellä. Vuoteen 1961 mennessä ei maailmalla tiedetty suomenlampaan hedelmällisyydestä ja jopa 4–5 karitsan vuonuekoosta. Pian suomenlampaan maine kiiri ja geeniaineesta vietiin menestyksellisesti moniin eturivin lammasmaihin.

FAO vei suomenlammaspäsejä Egyptiin 1974. Kalle ja sikäläinen **Adel Aboul-Naga** aloittivat Suomen ja Egyptin välisen kehitysyhteistyöprojektin, jossa systemaattisesti suomenlampaan geeniaineesta vietiin tuotamaan risteytysuuhia. Asko peri hankkeen Kallelta ja veti Suomen päänsä koordinaatioita sen kahdessa viimeisessä vaiheessa vuosina 1989–1995. Egyptiin vietiin suomen-

KUVA: Omar Salama

Askon vetämässä hankkeessa on suomenlampaan geeniaineesta viety Egyptiin. Kuvassa alkion-siirron vastaanottajana toiminut rasvahäntätrotuihin kuuluva rahmaniemä karitsoineen. Kuva on 1990-luvun alkupuolelta.

lampaan geeniaineesta myös alkionsiirtojen avulla 1990-luvulla. FAO:n hankkeen aikana useita nuoria tutkijoita kävi muutaman viikon tutkimusvierailuilla Jokioisilla.

Tutkimusta emävaikutuksen genetiikasta Egypti-hankkeen loppuseminaarissa keväällä 1996 Asko tutustui tutkija **Ihab Shaatiin**, jonka kanssa alkoi vieläkin jatkuva tutkimusyhteistyö. Yksi sysäys tässä oli, kun Ihab sai vuonna 2007 Egyptin opetusministeriön ja EU-komission yhteisestä TEMPUS-ohjelmasta rahoituksen Suomen vierailuun. Hänen tuomastaan vuohiaineistosta analysoitiin kilien varhaiskasvun tiedoista uuhien emävaikutuksen ja maidontuotannon geneettistä yhteyttä. Odotetun kaltaisesti yhteys oli valinnan kannalta

edullinen.

Yhdessä porotutkijoiden kanssa Asko jatkoi myöhemmin emävaikutuksen genetiikan tutkimusta. Viimeksi on analysoitu tilastomatematisesti, mitä sukulaistietoja tarvitaan emän vaikutuksen valintaan.

– Emäominaisuuksien valinnassa sikiävällä lammastyypillä riittää valintakandidaatin ja sen täys- ja puolisisarten tiedot. Kitsaammin lisääntyvällä, vaikkapa naudalla, pitää mennä isän puolen serkkutietoihin saakka. Onneksi niitä on paljon, Asko päättää.

Eläinjalostuksen asiantuntijana

ProAgrian juhliessa lammaspuolen kanta-kirjauksen 100-vuotista työtä Tampereella vuonna 2022 myös Askoa muistettiin. **Ulla Savolaisen** mukaan Asko auttoi ProAgriaa pääsemään lammasektorin EU-kelpoiseksi jalostustoimijaksi.

– EU on tuonut Suomeen hyvää kulttuurista kotimaisen jalostustyön ymmärtämisessä ja turvaamisessa. Jalostusorganisaatioksi pääsee sellainen toimija, jolla on genetiikkaosaamista, riittävän kokoinen jalostuspopulaatio, tiedonkeruu järjestyksessä ja kestävät jalostustavoitteet, Asko luettelee.

FAO:ssa sorvattiin valmiiksi eläingenivarojen globaali toimintaohjelma vuonna 2006. Suomi sattui silloin olemaan EU:n puheenjohtajamaa ja Asko edusti Eurooppaa hallitusten välisessä teknisessä työryhmässä. Työryhmä tosin on kovin vähätelevä nimi, kun edustajia oli 81 maasta.

YHTEISTYÖSSÄ ON VOIMAA
SUOMEN LAMMASOSUUSKUNTA
Lammasosuuskunta.fi
Info@lammasosuuskunta.fi

Kokous ei päässyt sopuun toimintapaperin tekstistä ja FAO-kulttuurin mukaan päätettiin perustaa Friends of the Chair -ryhmä jatkamaan työtä Sveitsissä. Joka maanosasta ryhmään tuli kaksi edustajaa, Euroopasta valittiin Ranskan ja Saksan edustaja. Kun saksalainen joutui perumaan osallistumisensa, Asko haluttiin varahenkilöksi.

– Hikisin päivä oli, kun berniläisen hotellin kellarikerroksen matalassa huoneessa yhdessä Australian, Kanadan ja USA:n edustajien kanssa muokkasimme ja kirjoitimme ohjelman kakkoskoria edustavan eläinjalostuksen sisällön. Ryhmän työ tuotti modernin kuvauksen kestävästä jalostuksesta raameista, Asko iloitsee jälkepäin.

Helsingin yliopistossa tulevaisuuden jalostajasukupolven opettajana

Asko toimi viimeiset viisi työvuottaan yliopiston maataloustieteiden osastolla eläinjalostuksen professorina vuosina 2014–2019.

– Osasin jo välttää kokouksissa istumiset ja hallinnon maneerit. Nopealiikkeinen ja empaattinen **Helena Korpelainen** huolehti maataloustieteiden osastosta. Yliopiston

professorina on virkistävää ja palkitsevaa oppia uutta, kun opettaa ja ohjaa kotieläinjalostuksen aina innostuneita ja omatoimisia opiskelijoita. Se on vielä kuin eilistä päivää ja jatkuu pienillä siirroilla, Asko muistelee aikoja hyvällä.

Näkymiä Suomen lammastalouden tulevaisuuteen

Maatalouden sektoreista nurmituotanto on Suomessa kilpailukykyisin, ja sitä janaa pitkin märehitijät nautaa ja lammasta. Nämä ovat myös nykyaikaisin vaatimuksin ympäristövaikutusten kannalta kestäviä aloja. Suomenlammas on sikiävyyden ja aikaisen sukukypsyyden takia nautaan verrattuna erinomaisen tehokas lihan tuottaja.

Askon mukaan suomenlammas on näiden samojen ominaisuuksiensa takia myös kiitollinen valinnan kohde. Valinta voidaan tehdä aikaisin ja valinnanvaraa on reilusti.

– Suomessa lampaille pitäisi harkita genomivalintaa ja Norjan mallin mukaista keinosiemennyksen tekniikkaa ja organisoitua. Suomenlampaan kehittäminen on kuin vakuutuksesta huolehtimista, kun ympärillä olevissa maissa on erilaisia vaarallisia

eläintautia, Asko jaksaa nytkin muistuttaa.

Lampaista kerätään paljon dataa tiloilta ja tietoaistot ovat erinomaisessa kunnossa. Asko teki vuonna 2016 posteriesityksen suomenlammassuuhien elinikäisestä jälkeläistuotosta kvantitatiivisen genetiikan kongressiin Madisoniin. Siinä yhteydessä hän sanoo havainneensa suomenlampaassa olevan runsaasti geneettistä vaihtelua, ja samalla myös saaneensa erinomaisen käsityksen datan hyvästä laadusta ja riittävästä määrästä.

Hän on lukenut tulevasta lammastrekin uudistamisesta.

– Uudistushankkeen seurantarhymässä pitäisi olla it-alan hyvin tuntevia ja sitä ahkerasti hyödyntäviä eläinjalostajia, Asko lisää kokemuksen rintaäänellä.

KIRJOITTAJA

Kari Elo

Helsingin yliopisto, Maataloustieteiden osasto

Lihasan säätiö

Valkoisen suomenlampaan jalostuslampola

Jalostuseläimiä myynnissä
Tilanhoitaja Olli Mäkelä
p. 0400 290 228
lihasula@kolumbus.fi

Mäenkoikkalan
jalostuskatraan suomenlampaat
MV1, luomu

Ann-Mari Lintunen p. 040 832 0810
maenkoikkala@gmail.com

SUOMENLAMPAAN JALOSTUSLAMPOLA

Siiitoseläimiä kaikissa väreissä, useista linjoista, ympäri vuoden.

040 553 0427
perkkiontila@gmail.com
www.perkkiontila.com

VALKOISEN SUOMENLAMPAAN JALOSTUSLAMPOLA

Laatua
laitumelta!

LUOMU
MV1

Ylä-Härkösen tila
puh. 040 667 9151
suomenlampaita@gmail.com

ETURIVIN SUOMENLAMPAAT JALOSTUSLAMPOLASTA

Parikan tila, Heinola, 040 739 0494, pia@parikantila.fi

Prellun tila

on antanut merkittävän panoksen
maamme texeljalostukselle

KUVA: Paula Kiiski kotialbumi

Prellun tila toimi valkoisen texelin jalostuslampolana 20 vuotta, vuodesta 2004 alkaen. Paula Kiiski siirtyy viettämään hyvillä mielin eläkepäiviä viimeisten karitsoiden lähtiessä myyntiin tulevan syksyn aikana – juhluvuoteen on hyvä päättää ansiokas ura lampurina.

Prellun tila liittyi lampaiden tuotosseurantaan heti ensimmäisten neljän astutetun uuden saavuttua tilalle vuonna 1992. Tuotosseuranta on ollut korvaamaton työkalu jalostuksen hallintaan ja tulosten saavuttamiseen.

– Jalostuksellisten onnistumisten lisäksi neuvojien sekä kollegoiden tuki ovat olleet tärkeitä kannustimia tällaiselle yksin puurtajalle, kokemusten vaihdosta olen saanut sekä uutta näkökulmaa että vinkkejä kasvatusyöhöni.

Kuvaavana esimerkkinä jalostuksen ete-

Paula Kiiski odottaa jo eläkepäiviään, jolloin on aikaa Rosebud of Manchester -ponitamalle ja Pomperi-suomenpienhevosruunalle, ystävien tapaamiselle sekä matkustelulle.

nemisestä Kiiski mainitsee tilallaan käytössä olleen aikansa huippupässi Peksalan Dallapén, joka nykyisiin eläimiin verrattuna ei enää näytä kovin kummoiselta eivätkä tuotosluvutkaan vakuuta. Nykyvaatimuksilla arvioituna se joutuisi todennäköisesti poistolistalle.

Oikeilla valinnoilla tuloksiin

Paula Kiiski kertoo tuntevansa, että tilan jalostustavoitteet on pitkälti saavutettu. Suoraselkäiset ja lihaksikkaat eläimet näyttävät siltä mihin on tähdätty – hyvät kinnerkulmat ja jalkaterveys sekä sopusuhtainen olemus luovat perustan eläinten terveydelle ja tuotantokyvylle.

Kasvut ja lihakkuus on vuosien varrella saatu sopivalle tasolle terveyden kärsimättä ja parhaat yksilöt ovat saavuttaneet jopa 50 prosentin tavoitelihakkuuden. Karitsat on pyritty kasvattamaan laitumella ilman väkirehuja.

– Karitsoiden kasvun ja laitumien kunnon tarkka seuraaminen on hyvän lopputuloksen edellytys, tämä ohje on toiminut tilallamme erinomaisesti.

Uuhet avainasemassa

Kiiski on suosinut helppohoitoisia, rohkeita ja rauhallisia uuhia jalostusvalinnoissaan. Emo-ominaisuuksien kehittäminen on vauhtinut välillä rankkaakin karsintaa. Kiiski on poistanut katraastaan rakenteellisesti hyviäkin uuhia heikkojen emo-ominaisuuksien, utarerakenteen sekä luonteen takia.

– Arat, vauhkot, karitsoitaan kohtaan välinpitämättömät ja huonon utarerakenteen

tai -terveyden omaavat uuhet joutuvat poistolalle. Huonoluonteisille ensikkouuhille olen kuitenkin antanut toisen mahdollisuuden, usein arimmatkin yksilöt rauhoittuvat ja kesyntyvät ensimmäisen karitsoinnin jälkeen.

Texelkasvatuksen tulevaisuus Suomessa

Prellun tilalla on käytetty sekä tuontieläimiä että keinosiemennystä katraan kehittämiseen ja jalostuksessa päästiinkin harpauksin eteenpäin.

– Ainoa asia, jonka tekisin tällä kokemuksella toisin, on että käyttäisin keinosiemennyspässejä monipuolisemmin.

Tällä hetkellä Kiiski pitää rodun jalostustilannetta maassamme kohtuullisen hyvänä, vaikka Kiiskilläkin on ollut välillä vaikeuksia löytää katraalleen sopivia siitospässejä.

– Ratkaisuksi olen miettinyt yhteistyön kehittämistä statustilojen välillä, kuten pänsien kierrätystä ja vuokrausta – heitäinkin idean eteenpäin jatkaville texel-kasvattajille pohdittavaksi ja kehitettäväksi.

Tulevaisuudessa uhkakuvana häilyy geneettisen materiaalin kapeneminen keinosiemennystoiminnan hiipumisen ja elävien

eläinten tuonnin kustannusten sekä tuontibyrokration takia. Kiiski on kuitenkin toiveikas eri rotujen yhteisten tuontisuunnitelmien suhteen, yhteistyössä on voimaa!

Lammastaloutta ja jalostustoimintaa tarvitaan tulevinakin vuosina. Suomessa on ammattitaitoinen ja vastuullinen lampurikunta sekä erinomaiset olosuhteet tuottaa laadukkaita eläimiä eettisesti, lajinmukaisesti sekä ympäristöarvot huomioiden.

– Lihansyönnin en usko loppuvan. Karitsanlihalla näen potentiaalia haluttuna premium-tuotteena ja elämän pienten nautintojen tuottajana. Lampaanlihalle on valmiit markkinat maahanmuuttajaväestön keskuudessa ja kantaväestökin on löytänyt uudelleen aiemmin hyljeksityn maukkaan lampaanlihan.

Kannustukseksi nuoremmille lampureille Kiiski haluaa jakaa jalostuslampurin mottonsa.

– Pienistä takapakeista ja vastoinikäymisistä ei kannata lannistua vaan pitkäjänteinen ote ja innostus kantavat lopulta hyvää hedelmää.

KIRJOITTAJA

Eila Pennanen

Lammasnurmi
Monipuolinen ja maittava

Oma siemensetos
Tilan yksilöllisiin tarpeisiin räätälöity

- Myös luomuna

NATURCOM

Aina jyvällä

92400 Ruukki
p. (08) 270 7200
p. (02) 762 6200

www.naturcom.fi

Laadukkaita ja terveitä
Oxford Down -karitsoita
& jalostuspässejä
Oxford Down
-jalostuslampolasta.

www.woolenberg.com
info@woolenberg.com
+358 50 588 5399

 Sheep farm Woolenberg Oxford Down

 #sheepfarmwoolenberg

Woolenberg
Lammastila Kouvola

SIROLAN LAMMASTILA

OXFORD DOWN -jalostuslampola
jo vuodesta 1995

www.siolantila.com
040 566 4153

JALOSTUSLAMPOLASTA
RAKENNEARVOSTELTUJA JA ULTRATTUJA
SUFFOLK-PÄSSEJÄ SIITOKSEEN

ANTTILA SUFFOLK
Juha ja Hannele Moisander
040 846 0524

Heli's Oxford -jalostuslampola
Jalostuseläimiä myynnissä
syksyllä 2024

Heli Rosvall
040 836 5734
heli.rosvall@kolumbus.fi

Asiaa lampureille?

Ilmoittamalla
Lammas & vuohi -lehdessä
tavoitat oikean kohderyhmän.

Katso mediatiedot täältä:
<https://lammasyhdistys.fi/mediakortti-2024/>

OLLQVISTIN LAMMASTILA OLLQVIST FÅRFARM

**Texel uuhikaritsoita ja jalostus-
pässejä Pohjanmaalta**

050 516 5779 / Christer

 Ollqvistin Lammastila

PUTKISALON DORSET Jalostuslampola

Myymme ultraäänimitattuja ja rakenne-
arvosteltuja dorset-jalostuseläimiä.
Tuotamme myös valmiita finndorset-
risteytysuuhia lihantuotantokatraisiin.

Susanna Nuutinen ja
Mikael Westersträhle
p. 050 340 5130
www.putkisalo.fi

**Putkisalon
KARTANO**

SUOSAAREN TEXEL Jalostuslampola

www.suosaarentila.fi

040 565 3581

sarkka75@hotmail.com

Tutustu uusimpiin
tuotosseuranta-
tuloksiin ja parhaisiin
pässeihin ja uuihin!

ProAgrian lammastuotosseurannan vuosiyhteenvedo 2023

Tuotosseurannasta hyötyä niin yrittäjälle kuin toimialalle

CERTIFICATE
OF QUALITY
Valid up to
May 2028

Jalostusjärjestelmien tavoitteena on turvata geenivarojen kestävä käyttö sekä ylläpitää luotettavat ja laajat sukulaistiedot sekä korkeatasoiset tuotostiedot. Sukusiitoksen hallinta nousee tärkeimmäksi roduilla, joiden kokonaismäärä on pieni. Tilakoon kasvaessa tuotostulosten mittaamisen merkitys korostuu ja tuotostietoja hyödynnetään toiminnan hallinnassa aktiivisesti eläinaineksen jalostuksen ohella. Palveluiden jatkuvalla kehittämisellä turvataan jatkossakin laadukkaat lammaspalvelut.

Lampaiden tuotosseurantaohjelmiston uudistusprojekti saatiin valmiiksi vuoden 2022 alussa. NettiKatrashjelmistoon on vuoden 2023 aikana lisätty täydennyksiä toiminnallisuuden parantamiseksi ja tulosten analysointia varten. Käyttöön on otettu teurasdatan siirto teurastamoilta, pässien ja uuhien vuositilastot, datan tuonti ohjelmaan esim. vaakatiehostona. Alkuperäisroduilla on lisätty työkaluja sukusiitoksen seuraamiseen ja pässilinjien seurantaan.

Monipuolinen tilarakenne on lammastalouden valtti

ProAgrian tuotosseuranta-asiakkaiden määrä on pysynyt edellisen vuoden tasolla, 327 asiakasta. Uuhien määrä vuonna 2023 nousi edellisestä vuodesta 678 uuhella 18 493 uuhkeen. Keskimääräinen uuhimäärä tuotosseurantaan kuuluvilla tiloilla on 56 uuhia. Tuotosseurantaan kuuluu edelleen noin kolmannes suomalaisista uuhista, mikä on hyvä taso kansainvälisessä vertailussa.

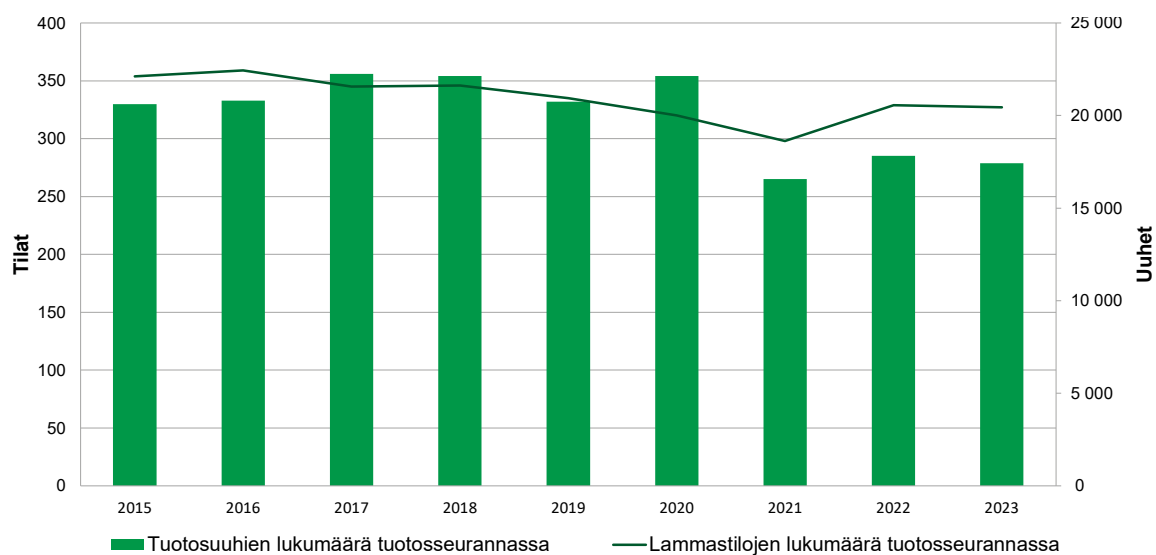
Järjestelmään kuuluvien lammastilojen tilarakenne on edelleen monipuolinen. Monet tilat ovat päätoimisia lammastuottajia, mutta iso osa lampaankasvattajista on sivutoimisia käyden myös tilan ulkopuolella töissä. Yleisin katraskoko on edelleen 50–99 uuhia. Suurimmat nousut tapahtuivat katrasluokissa 10–29 uuhia ja 30–49 uuhia. Näin ollen pienempiä katraita saatiin lisää mukaan tuotosseurantaan.

ProAgria on lampaiden jalostusorganisaatio Suomessa ja pitää yllä eri rotuisten lampaiden kantakirjaa ahvenanmaanlammasta lukuun ottamatta ja vastaa tuotosseurannasta. Lampaiden rotukohtaiset ominaisuudet ja jalostustavoitteet on määriteltä kantakirjaohjesäännöissä. Tuotosseuranta on perusedellytys jalostustyölle. Tuotosseuranta antaa tietoa myös olosuhteiden vaikutuksesta tuotantoon ja rotujen välisistä eroista Suomen olosuhteissa. Jalostusvalintaa tehdään sekä lampaiden mittausten ja ulkomuotoarvostelujen pohjalta että näistä laskettujen jalostusarvostelujen eli indeksien avulla.

Koonnut Kaie Ahlskog, erityisasiantuntija
lammas- ja vuohitilat, ProAgria Etelä-Suomi;
Milla Alanco-Ollqvist, erityisasiantuntija
lammas- ja vuohitilat, ProAgria Etelä-Pohjanmaa;
Emmi-Leena Viitanen, kotieläintuotannon asiantuntija, ProAgria Etelä-Suomi
Aineisto NettiKatrashjelmistö
Kannen kuva Marja Jalo
Taitto ProAgria Keskusten Liitto

ProAgria

#Onnistummeyhdessä

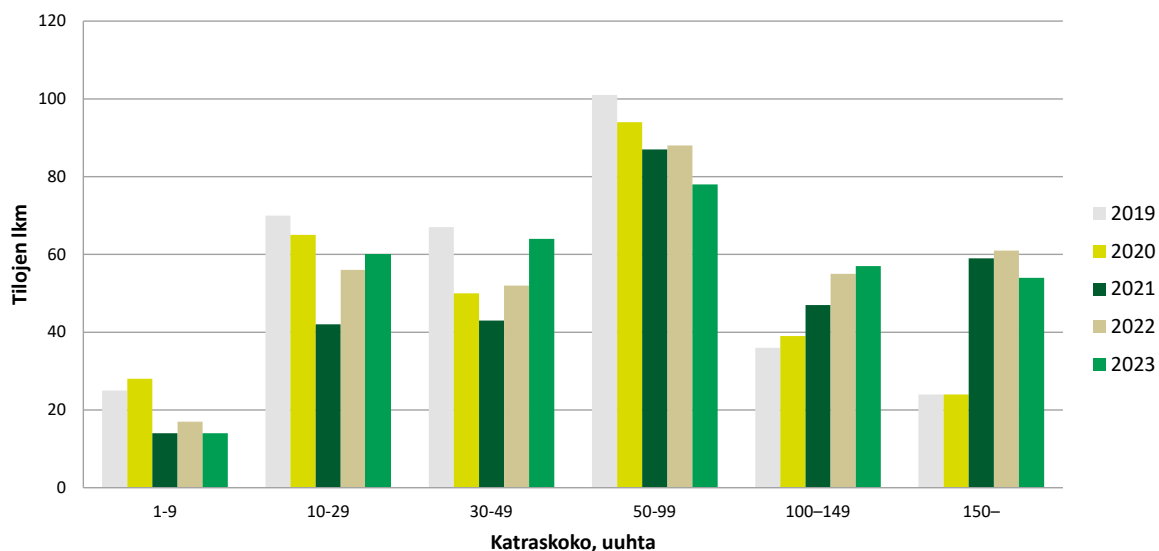

Lampaiden ja lammastilojen määrä on pysynyt edellisvuoden tasolla.

Kuvio 1. Uuhien ja lammastilojen lukumäärä tuotosseurannassa

Taulukko 1. Tilojen luokittelu tuotosuuhimäärän mukaan

Uuhimäärä	Vuosi				
	2019	2020	2021	2022	2023
1-9	25	28	14	17	14
10-29	70	65	42	56	60
30-49	67	50	43	52	64
50-99	101	94	87	88	78
100-149	36	39	47	55	57
150-	24	24	59	61	54
Yhteensä	323	300	292	329	327

Kuvio 2. Tilojen lukumäärä katraskoon mukaan

Mitä mittaat, sitä voit parantaa

Punnitukset ovat tärkein tuotannon mittari lammastilalla. Punnitustuloksien perusteella voidaan aktiivisesti seurata muun muassa karitsoiden kasvutavoitteiden toteutumista ja säätää ruokintaa, koska jokainen tila voi saada yhteenvedot omien karitsoidensa kolmen päivän, kuuden viikon ja neljän kuukauden teurastuloksista NettiKatras-raporteista. Samalla on hyvä seurata aikuisten lampaiden elopainoa, sikiävyyttä, karitsatuotosta ja vertailla samalla rotukeskiarvoja oman tilan tuloksien kanssa.

Keski-Suomi nousi kärkeen tuotosuuhien määrässä 955 uuhella. Lappi nousi toiselle sijalle 898 uuhella, Pirkanmaa on kolmas 710 uuhella. Karitsoineiden uuhien määrä on lisääntynyt verrattuna 2022 tasoon.

Uuhikohtainen karitsamäärä (koko maa yhteensä) oli vanhemmilla uuhilla 2,29 karitsaa uuhta kohden. Nuorilla uuhilla se oli 1,63 pysyen edellisen vuoden tasolla. Karitsaluvun korkeimpaan tulokseen pääsi Pohjois-Karjala tuloksella 2,83 karitsaa uuhta kohden. Nuorissa uuhissa korkein tulos oli Pirkanmaalla 2,06 karitsaa uuhta kohden. Eloonjääneiden karitsoiden osalta parhaasta tuloksesta vastasi Pohjois-Karjala tuloksella 2,45. Nuorissa uuhissa Pirkanmaalla oli paras tulos eli 1,88 elossa olevaa karitsaa uuhta kohden.

Taulukko 2. ProAgria Keskusten yhteenvedo vuodelta 2023

Alue / maakunta	Tuotos- uuhia, kpl	Karitsoi- neita uuhia, kpl	Karit- sointien lkm	Synt. karitsoita, kpl	Eloon karitsoita, kpl	6 vk paino, kg/ karitsa
Vanhemmat uuhet						
1 Uusimaa	153	431	431	2,33	2,15	15,76
2 Nylands Svenska Lbs	0	12	12	1,92	1,58	-
3 Länsi-Suomi	683	1 895	1 903	2,11	1,90	16,15
4 Finska Hushållninss.	115	146	146	2,77	2,40	13,92
5 Satakunta	205	507	507	2,04	1,81	13,65
6 Pirkanmaa	710	1 421	1 429	2,31	2,07	15,22
8 Häme	636	1 027	1 027	2,10	1,94	15,13
9 Kymenlaakso	261	554	556	2,17	1,85	16,00
10 Etelä-Karjala	84	155	155	2,61	2,37	15,07
11 Etelä-Savo	591	1 174	1 177	2,40	2,10	16,09
12 Pohjois-Savo	264	498	498	2,53	2,22	14,27
13 Pohjois-Karjala	142	177	177	2,83	2,45	15,21
14 Keski Suomi	955	1 770	1 773	2,25	1,93	15,49
15 Etelä-Pohjanmaa	393	1 395	1 398	1,93	1,67	15,74
16 Österbottens Svenska Lbs.	487	2 003	2 015	2,05	1,81	15,05
17 Keski-Pohjanmaa	206	940	941	2,49	1,81	14,48
18 Oulu	404	1 585	1 592	2,09	1,86	14,38
19 Kainuu	32	64	64	2,45	1,91	12,68
20 Lappi	898	1 681	1 683	2,28	1,91	14,72
22 Åland	72	1 009	1 009	2,09	1,82	10,02
Koko maa	7 291	18 444	18 493	2,29	1,98	14,69
1-vuotiaat uuhet						
1 Uusimaa	9	69	69	1,61	1,51	18,71
2 Nylands Svenska Lbs	0	14	14	1,14	0,93	-
3 Länsi-Suomi	45	190	190	1,32	1,23	15,55
4 Finska Hushållninss.	16	26	26	2,00	1,88	13,60
5 Satakunta	4	13	13	1,38	1,31	12,99
6 Pirkanmaa	23	113	114	2,06	1,88	14,02
8 Häme	18	36	36	1,75	1,61	14,76
9 Kymenlaakso	11	108	108	1,61	0,63	14,44
10 Etelä-Karjala	0	10	10	1,20	1,20	-
11 Etelä-Savo	25	55	55	1,89	1,76	13,74
12 Pohjois-Savo	21	35	35	1,80	1,57	12,93
13 Pohjois-Karjala	11	39	39	1,92	1,87	15,84
14 Keski Suomi	114	172	172	1,66	1,56	16,11
15 Etelä-Pohjanmaa	25	72	72	1,32	1,28	19,02
16 Österbottens Svenska Lbs.	58	245	248	1,51	1,34	14,52
17 Keski-Pohjanmaa	11	74	74	1,81	1,27	10,80
18 Oulu	12	134	134	1,54	1,41	14,15
19 Kainuu	96	131	131	1,69	1,48	15,30
20 Lappi	10	75	75	1,67	1,51	7,94
Koko maa	509	1 611	1 615	1,63	1,43	14,38

Karitsapainot ja -tuotos

Karitsatuotos kuvaa uuhien vuoden aikana syntyneiden karitsojen ikäkorjattujen kuuden viikon painojen summaa. Tuotokset voidaan esittää kahdessa eri muodossa; kertaa kohden tai vuodessa uuhetta kohden. Kaksi kertaa vuodessa karitsoivan uuhien tuotos voi nousta todella korkeaksi varsinkin, jos kaksi karitsointia osuu samalle vuodelle. Tihennettyä karitsointia, jossa sama uuhie karitsoi kaksi kertaa vuoden aikana tai kolme kertaa kahden vuoden aikana käytetään jonkin verran, mutta se ei ole kovin yleistä.

NettiKatrass-ohjelmiston tilayhteenveto

Tilakohtaiset tulokset ovat koottuina tilayhteenvetoraaportissa. Valittavissa on tarkasteltava vuosi ja lisäksi muita rajoituksia kuten rotu, isälinja ja väri. Raportin tiedot latautuvat hakuehtojen perusteella. Tarkastelussa on useita tuotantoon liittyviä tunnuslukuja. Uuhien osalta mukana ovat koko ryhmän tulokset sekä vertailusarakkeessa valtakunnalliset tulokset. Pässien osalta vertailussa ovat kaikki tilan käyttämät tuotospässit, joilla on jälkeläisiä valittuna vuonna. Vertailuriviltä löytyvät oman tilan pässien, alueen ja koko maan keskiarvotulokset. Ota käyttöön NettiKatraan toiminnot laajamittaisesti.

Katso ohjeet ja videot:

proagria.fi/palvelut/kotielaintuotanto/lampaiden-tuotos-seuranta

Lammas- ja vuohiasiantuntijat

Lammas- ja vuohitilojen asiantuntija- ja tuotosseurantapalvelut järjestetään alueellisten ProAgria keskustusten kautta. Sähköpostiosoitteet: **etunimi.sukunimi@proagria.fi**

PROAGRIA ETELÄ-SUOMI

Uusimaa ja Nylands Svenska, Pirkanmaa, Varsinais-Suomi, Satakunta, Häme, Kymenlaakso, Etelä-Karjala ja Finska Hushållningssällskapet
Kaie Ahlskog, 0400 731 811
Marja Jalo, 040 572 8387
Merja Hietamäki (lammasetti ja tuse-tallennukset)

PROAGRIA ETELÄ-SAVO

Etelä-Savo, Pohjois-Savo ja Pohjois-Karjala
Sari Heltelä, 040 593 7528
Niina Saastamoinen, 040 735 9912 (ruokinta-suunnitelmat)

PROAGRIA ETELÄ-POHJANMAA

Etelä- ja Keski-Pohjanmaa, Keski-Suomi ja Österbottens Svenska Lantbrukssällskapet
Milla Alanco-Ollqvist, 040 706 0558
Sini Sillanpää, 043 825 0526

PROAGRIA OULU

Oulu, Kainuu ja Lappi
Anniina Säisä, 043 826 6492
Henna Lehtosaari-Vähäkuopus, 041 730 8242
Johanna Alamikkotervo, 043 827 1443 (uä-mittaukset, Lapin alue)

Lammas- ja vuohituotannon kehittämisoppaat löytyvät: **proagria.fi/tietoa-meista/julkaisut/oppaat**

Käy tutustumassa!

LAMMASTUOTOSSEURANNAN ASIAKASPALVELU

Anna Silén, 09 8566 6010, **nettikatrass@proagria.fi**

ProAgria

Tuotospässien käyttö vuonna 2023

Suomenlammas oli vuonna 2023 edelleen suosituin rotu noin 55 prosentin osuudella kaikista käytetyistä pässeistä. Kaikkien alkuperäisrotuisten pässien käyttömäärät nousivat. Merkittäväntä oli kainuunharma- ja ahvenanmaanlammaspässien määrän nousu (kainuunharma 134 ja ahvenanmaanlammas 95 pässiin), koska tilanne on ollut pitkään huolestuttava. Tuontiroduista texel pitää hallussaan ensimmäistä sijaa 147 pässillä, ja sen käyttömäärä on noussut melko paljon. Muista tuontiroduista varsinkin ruotsalainen turkislammasta ja dorper ovat lisänneet suosiotaan viime vuosina. Etenkin tuontiroduilla myös keinosiemennyksen käyttö on mahdollista, mutta viime vuonna tätä mahdollisuutta ei ole erityisesti käytetty. Isälinjojen säilyttäminen ja sukusiitosasteiden seuranta on tärkeää kaikilla roduilla. Rotukohtaiset jalostusohjesäännöt esittävät kunkin rodun jalostustavoitteet. Ohjesäännöt on julkaistu ProAgrian nettisivuilla:

proagria.fi/palvelut/kotielaintuotanto/lampaiden-kantakirja

Taulukko 3a. Tuotospässien rotujakautuma tuotosseurannassa 2015–2023

Rotu	Pässejä, kpl								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Suomenlammas	376	382	370	364	351	326	300	496	606
Kainuunharma	110	89	75	76	82	54	63	107	134
Texel	103	108	98	117	102	102	91	130	147
Oxford down	47	43	42	43	35	39	33	26	28
Rygja	17	15	20	13	13	18	13	13	18
Dorset	19	17	15	16	14	8	14	9	15
Ahvenanmaanlammas	12	9	11	19	13	12	12	59	95
Ruotsalainen turkislammasta	2	1	5	7	7	8	11	21	23
Suffolk	3	3	5	8	10	9	10	14	15
Itäfriisiläinen maitolammasta			1	1	1	3	4	2	1
Dorper			3	1	3	4	1	12	13
Yhteensä	689	667	645	665	631	583	552	889	1 095

Karitsoineiden uuhien määrä

Useiden rotujen uuhimäärät lisääntyivät. Suomenlammas on edelleen suosituin rotu, vaikkakin uuhien määrä laski 1 149 eläimellä edellisvuodesta. Myös texel-uuhien määrä laski (593 kpl) tuotannon lopettamisen vuoksi. Ahvenanmaanlampaan suosio on saatu nousemaan muun muassa aktiivisen yhteistyön ansiosta Fåreningen Ålandfåret ry:n kanssa. Risteytyksistä suosituin on suomenlammas-texel ja toiseksi suosituin suomenlammas-dorset-yhdistelmä eli finndorset. Viimevuotisen uuden yhdistelmän, turkislammasta-suomenlampaan, suosio lisääntyi. Uutena risteytyksenä listalle nostettiin suomenlammas-suffolk ja dorper-texel. Yhteensä karitsoineita tuotosuuhia oli seurannassa 17 282 kpl.

Taulukko 3b. Karitsoineiden uuhien rotujakauma 2015–2023

Rotu	Karitsoineita uuhia, kpl								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Suomenlammas (SS1)	10 040	10 396	11 950	12 148	11 556	11 171	11 480	12 746	11 597
Kainuunharma (KK1)	1 136	1 104	1 302	1 237	1 276	1 148	1 193	1 259	1 272
Texel (TT1)	1 108	1 090	1 235	1 334	1 407	1 459	1 667	2 156	1 563
Oxford down (XX1)	346	361	378	342	328	257	306	278	246
Rygja (RR1)	104	108	99	80	88	98	79	108	115
Dorset (FF1)	123	162	158	142	157	141	136	151	142
Ahvenanmaan lammasta (AA1)	180	183	217	180	166	183	461	978	1 149
Ruotsalainen turkislammasta (HH1)	35	35	51	66	81	69	127	143	128
Itä-friisiläinen maitolammasta (II1)	25	26	19	19	30	21	26	18	11
Suffolk (UU1)	30	37	50	51	54	68	54	62	56
Suomenlammas-dorset (SF2 ja FS2)			320	305	335	271	377	284	224
Suomenlammas-oxford down (SX2 ja XS2)			81	73	59	39	40	32	18
Suomenlammas-texel (ST2 ja TS2)			291	308	344	348	372	565	549
Ruotsalainen turkislammasta-suomenlammas (HS2 ja SH2)							45	113	115
suomenlammas-suffolk (US2)								111	97
dorper-texel (DT2)								19	25
Yhteensä	13 127	13 502	16 151	16 285	15 881	15 273	16 363	19 004	17 282

Uuhien rotukeskiarvot vuonna 2023

Suomenlammas säilytti odotetusti kärkisijan sekä karitsoineiden uuhien että tuotosuuhien määrässä. Kainuunharmas nousi ensimmäiselle sijalla sikiävyydessä 2,73 karitsaa/uuhi-tuloksella. Suomenlammas pysyi toisena sikiävyydellä 2,55. Kainuunharmas oli myös eloonjääneissä karitsoissa ensimmäisellä sijalla 2,44 karitsalla uuhia kohden.

Karitsatuotos oli korkein suffolk-rodulla 37,91 kiloa uuhia kohden. Toisena oli kainuunharmas 32,67 kg/uuhi-tuloksella. Rygja-uuhet tulivat kolmanneksi karitsatuotoksella 32,38 kg/uuhi.

Kuuden viikon painoissa kärjessä pysyi suffolk 20,85 kilon tuloksella. Rygja oli kakkossijalla tuloksella 19,47 kiloa ja kolmantena oxford down 18,68 kilon tuloksella. Aikuispainoiltaan painavimmat uuhet olivat oxford down -rodussa keskimäärin 82,94 kilon painolla, jättäen suffolkin uuhet toiseksi painolla 82,7 kiloa.

Punnituksella pyritään seuraamaan aikuisten uuhien koon kehitystä ja ruokinnan onnistumista suhteessa tuotantovaiheisiin. Tavoitteet määritellään rotukohtaisissa jalostusohjesäännöissä, jotka löytyvät lampaiden ja lostusjärjestönä toimivan ProAgrian nettisivuilta. Nuoren uuhien tavoitepainona astutushetkellä voidaan pitää 80 prosenttia aikuisen uuhien painosta.

Alle 540 päivän iässä poikineita uuhia oli eniten kainuuharmas-, suomenlammas- ja texel-roduissa. Ilahduttavasti nuorille uuhille saatiin enemmän tuloksia lähes kaikilla roduilla. Uutena nuoriin uuihin nousi suffolk.

Nuorissa uuhissa kainuunharmaalla ja suomenlampaalla oli korkein sikiävyys tuloksella 1,82 karitsaa uuhia kohden. Karitsatuotoksen osalta suffolk saavutti ensimmäisen sijan 27,33 tuloksella. Kuuden viikon karitsapainoissa nuorten ykköseksi nousi dorset 23,82 kilolla jättäen suffolkin 19,13 kilon tuloksella kakkossijalle. Kolmanneksi tuli pienellä erolla texel 18,75 kilon tuloksella.

Taulukko 4. Uuhien rotukeskiarvot vuonna 2023

Rotu	Karitsoineita uuhia, kpl	Tuotosuuhia, kpl	Synt. karitsoita, kpl	Eloon karitsoita, kpl	Karitsatuotos, kg/uuhi	6 vk paino, kg	Aikuispaino, kg
Vanhemmat uuhet							
Ahvenanmaanlammas	1 092	1 092	2,08	1,83	16,68	9,89	45,97
Dorper	4	4	1,60	1,60	26,12	17,41	-
Dorset	141	135	1,97	1,87	24,70	16,79	73,36
Ruotsalainen turkislamm	122	122	1,89	1,76	27,64	16,26	66,08
Itä-friisiläinen maitolamm	11	11	1,94	1,82	30,97	18,58	70,27
Kainuunharmas	1 137	1 131	2,73	2,44	32,67	13,49	63,50
Rygja	112	98	1,82	1,78	32,38	19,47	75,02
Suomenlammas	10 645	10 608	2,55	2,24	31,71	14,47	70,37
Texel	1 407	1 406	1,60	1,52	27,02	18,29	65,56
Suffolk	45	45	2,06	1,96	37,91	20,85	82,70
Oxford down	243	243	1,87	1,78	31,47	18,68	82,94
1-vuotiaat uuhet							
Ahvenanmaanlammas	57	57	1,64	1,44	11,37	7,87	
Dorset	1	1	1,00	1,00	23,82	23,82	
Ruotsalainen turkislamm	6	6	1,50	1,50	-	-	
Kainuunharmas	134	134	1,82	1,68	26,98	14,28	
Rygja	3	3	1,50	1,50	23,51	17,63	
Suomenlammas	952	952	1,82	1,56	20,76	13,33	
Texel	156	156	1,12	1,01	20,43	18,75	
Suffolk	11	11	1,50	1,50	27,33	19,13	
Oxford down	3	3	1,50	1,50	19,88	14,91	

Teuraiden lihaksikkuus on noussut

Vuonna 2023 teuraiden kasvatusaika oli keskimäärin 229 päivää. Ruhopaino oli 20,4 kiloa, teurasprosentin ollessa 42,3. O-luokka lihakkuudessa oli edelleen vallitsevin, siihen päättyi yli 54 prosenttia ruhoista. Korkeimman lihakkuuden E-luokan sai texel-rodun teurasruhot. Rasvaluokissa 2-luokan osuus oli edelleen merkittävin 62 prosentin osuudella kaikista tuloksista. 3-luokan osuus pysyi edellisen vuoden tasolla. Kuviossa 3 a. ja 3 b. on eroteltu roduittain teurasluokat ja rasvaluokat.

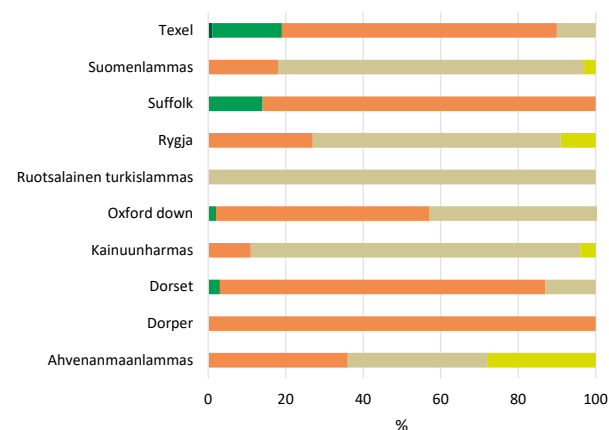
Taulukko 5 a. Teurastulokset

	Vuosi									
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Karitsoita, kpl	5 255	6 915	6 063	6 898	6 393	7 024	7 578	6 558	7 540	7 327
Teuraspaino, kg	20,4	20,4	20,3	20,3	20,8	20,7	20,7	20,5	20,3	20,4
Teuras%	42	42	42	42	42	43	43	43	42	42
Kasvu aika, pv	254	252	251	251	253	251	244	231	236	229
Nettopäiväkasvu, g	86	87	84	85	87	86	89	81	73	76
Teurasluokat (%)										
E	2	1	1	0	1	0	0	0	0	0
U	4	5	4	4	5	4	5	4	6	4
R	18	17	16	18	17	18	20	28	36	39
O	71	69	70	70	71	71	72	67	56	54
P	6	8	8	8	6	6	3	2	2	2
Rasvaluokat (%)										
1	4	5	5	3	4	7	5	6	9	11
2	58	26	51	49	39	43	53	60	60	62
3	30	33	33	35	35	37	33	28	26	24
4	7	5	8	11	19	12	9	5	4	3
5	2	0	2	2	2	1	1	0	0	0

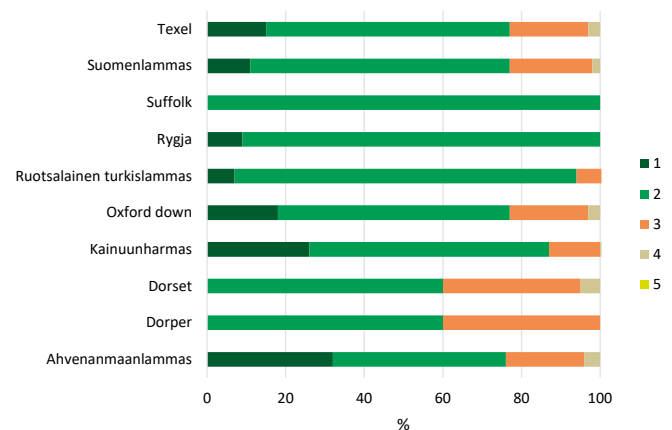
Teurastamot pyrkivät ohjaamaan hinnoittelulla teuraiden laatua. Rodusta riippuen, tavoitteena pidetään yleensä alkuperäisroduilla O2-luokkaa ja liharoduilla E-R 2 -luokkia. Tulokset ovat arvokasta tietoa ruokinnan ja eläinjalostuksen onnistumisesta. Tuottajan luvalla teurastamon luokitustiedot saa siirtymään tällä hetkellä kolmesta teurastamosta tai vaihtoehtoisesti tietoa voi ladata NettiKatraaseen.

Taulukko 5 b. Teurastulokset roduittain 2023

	Karitsoita, kpl	Teuraspaino, kg	Teuras %	Kasvu aika, pv	Nettopäiväkasvu, g
Ahvenanmaanlammas	33	15,6	45,31	255	41
Dorper	5	22,2	41,46	198	101
Dorset	63	21,5	42,68	214	78
Kainuunharmas	394	20,1	40,73	233	74
Oxford down	112	19,5	43,69	211	72
Ruotsalainen turkislammis	16	16,6	41,16	261	48
Rygja	11	16,9	-	169	72
Suffolk	7	22,7	-	314	55
Suomenlammas	3 547	19,8	41,02	247	70
Texel	690	21,6	44,89	230	76
Kaikki rodut yhteensä	7 327	20,4	42,34	229	76

Kuvio 3a. Teurasluokat 2023

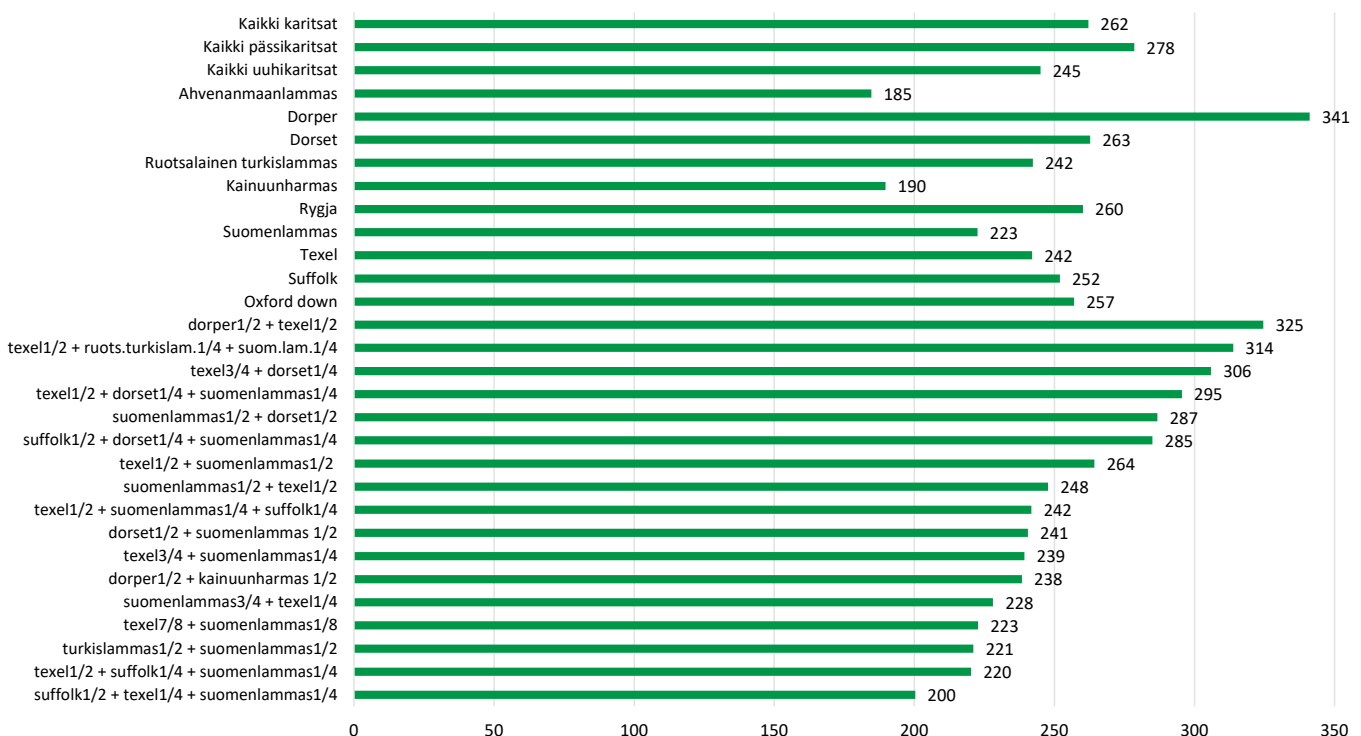
Kuvio 3 b. Rasvaluokat 2023

Karitsoiden päiväkasvut

Karitsapainojen osalta laskettiin keskiarvot sukupuolittain ja roduittain. Kaikkien karitsoiden tilakohtaiset tulokset löytyvät karitsalistalta NettiKatras-raportit -sivulta. Eniten punnittiin kolmen päivän painoja suomenlampailta, joilla se oli keskimäärin 3,7 kiloa. Suurimmat kolmen päivän painot olivat suffolk-rodun karitsoilla 6,0 kiloa.

Parhaimpiin rotukohtaisiin päiväkasvutuloksiin ylsi puhdasrotuisissa karitsoissa dorper 341 gramman päiväkasvulla. Toiselle sijalle sijoittui dorset 263 gramman päiväkasvulla. Parhaan 10 prosentin karitsajoukon osalta pääsi yli 400 gramman päiväkasvutuloksiin dorper ja yli 300 gramman tuloksiin texel, oxford down, dorset, rygja, suffolk sekä suomenlammas.

Risteytyksistä suosituimpia olivat eriateiset texel-suomenlammas- ja suffolk-suomenlammasristeytykset sekä kolmiroturisteytys texel-dorset-suomenlammas. Parhaimman päiväkasvun saavutti dorper-texel -risteytys keskiarvotuloksissa (325 grammaa). Erot keskiarvojen ja parhaan 10 prosentin välillä ovat melko suuria, joten panostaminen hyvää eläinainekseen, ruokintaan ja hoitoon kannattaa.

Kuvio 4. Keskimääräiset päiväkasvut roduittain vuonna 2023, g/vrk

Punnitukset tärkein mittari niin jalostuksessa kuin ruokinnan seurannassa

Vuoden 2023 kolmen päivän karitsapainoissa suurimpia olivat keskiarvotuloksissa suffolk-rotuiset karitsat 6,0 kilon tuloksella. Parhaan 10 prosentin luokassa suurimpia olivat suffolk-karitsat (7,4 kg) ja rygja-karitsat (7,0 kg) painojen noustessa hieman edellisestä vuodesta. Kolmen päivän tavoitepainoina voitaneen pitää alkuperäisroduilla 3–5 kiloa ja liharoduilla 4–7 kiloa riippuen uuhien koosta. Kuuden viikon painoissa suffolk pysyi ykköspaikalla tuloksella 20,6 kiloa. Toiseksi tuli viime vuoden ykkönen rygja 19,6 kilon painolla ja kolmanneksi oxford down tuloksella 18,7. Suffolk nousi ensimmäiseksi luokassa "Paras 25 %" tuloksella 23,5 kiloa. Parhaan 10 prosentin luokassa suffolk saavutti ykkössijan 26,0 kilon painolla. Neljän kuukauden painoissa dorper saavutti keskiarvotuloksessa ykköspaikkansa korkealla 42,8 kilon tuloksella. Dorper oli ensimmäinen myös "Paras 25 %" -luokassa 46,1 kilon tuloksella ja "Paras 10 %" -luokassa 53,3 kilon tuloksella. Lisää karitsapainoja ja parhaiten kasvaneita rotuja seuraavalla sivulla taulukossa 6.

Taulukko 6. Karitsapainojen ja kasvun parhaat vuonna 2023 (neljännekset ja 10 %)

Rotu	Kpl	Keskiarvo	Paras 25 % (alaraja)	Paras 10 % (alaraja)
3 päivän paino				
Kaikki karitsat	21 173	4,6	5,0	5,4
Kaikki pässikaritsat	10 502	4,7	5,1	5,4
Kaikki uuhikaritsat	10 671	4,6	4,9	5,2
Ahvenanmaanlammas	331	3,0	3,4	4,0
Dorper	21	4,9	5,9	6,3
Dorset	138	5,3	6,0	6,5
Ruotsalainen turkislamm	97	4,6	5,1	5,8
Kainuunharmas	1 779	3,7	4,1	4,7
Rygja	151	5,5	6,2	7,0
Suomenlammas	12 774	3,7	4,2	4,9
Texel	1 566	5,3	6,0	6,6
Suffolk	84	6,0	6,9	7,4
Oxford down	285	5,4	6,0	6,8
Kuuden viikon paino				
Kaikki karitsat	11 520	17,2	18,7	20,0
Kaikki pässikaritsat	5 731	17,6	19,1	20,3
Kaikki uuhikaritsat	5 789	16,6	17,7	18,6
Ahvenanmaanlammas	128	9,7	11,6	13,7
Dorper	12	18,2	21,0	24,8
Dorset	67	15,4	18,0	19,9
Ruotsalainen turkislamm	48	16,4	17,7	20,4
Kainuunharmas	1 047	13,4	15,2	16,9
Rygja	133	19,6	21,6	23,1
Suomenlammas	6 496	14,4	16,4	18,4
Texel	762	18,3	20,7	22,7
Suffolk	70	20,6	23,5	26,0
Oxford down	273	18,7	20,6	23,4
Neljän kuukauden paino				
Kaikki karitsat	11 693	37,0	39,6	41,6
Kaikki pässikaritsat	5 995	38,6	40,8	42,6
Kaikki uuhikaritsat	5 698	35,3	37,3	38,6
Ahvenanmaanlammas	76	24,9	29,3	32,2
Dorper	19	42,8	46,1	53,3
Dorset	71	36,8	39,6	41,5
Ruotsalainen turkislamm	59	33,4	38,3	42,7
Kainuunharmas	1 056	27,6	31,1	34,7
Rygja	79	39,3	42,6	45,2
Suomenlammas	6 308	31,5	35,9	39,9
Texel	983	35,1	40,6	45,6
Suffolk	85	40,7	44,6	48,7
Oxford down	272	38,7	42,3	45,5
Kasvu				
Kaikki karitsat	9 503	262	286	304
Kaikki pässikaritsat	4 702	278	298	314
Kaikki uuhikaritsat	4 801	245	261	274
Ahvenanmaanlammas (AA)	43	185	217	237
Dorper (DD)	11	341	392	410
Dorset (FF)	55	263	292	313
Ruotsalainen turkislamm (HH)	48	242	267	287
Kainuunharmas (KK)	861	190	217	258
Rygja (RR)	74	260	289	311
Suomenlammas (SS)	5 163	223	263	304
Texel (TT)	746	242	284	321
Suffolk (UU)	70	252	279	305
Oxford down (XX)	267	257	286	321
texel 1/2 + suomenlammas 1/2	459	264	298	323
texel 1/2 + dorset 1/4 + suomenlammas 1/4	151	295	322	365
texel 3/4 + suomenlammas 1/4	142	239	275	330
suomenlammas 1/2 + texel 1/2	92	248	289	351
texel 7/8 + suomenlammas 1/8	144	223	261	304
turkislamm 1/2 + suomenlammas 1/2	17	221	288	314
suomenlammas 1/2 + dorset 1/2	57	287	323	370
suffolk 1/2 + dorset 1/4 + suomenlammas 1/4	22	285	315	332
suffolk 1/2 + texel 1/4 + suomenlammas 1/4	41	200	240	263
texel 1/2 + suomenlammas 1/4 + suffolk 1/4	25	242	279	303
texel 1/2 + suffolk 1/4 + suomenlammas 1/4	22	220	243	262
suomenlammas 3/4 + texel 1/4	27	228	235	307
dorper 1/2 + texel 1/2	18	325	369	392
dorper 1/2 + kainuunharmas 1/2	36	238	268	309
dorset 1/2 + suomenlammas 1/2	26	241	265	293
texel 3/4 + dorset 1/4	22	306	348	380
texel 1/2 + ruots. turkislamm. 1/4 + suom. lamm 1/4	17	314	344	353

Villan hienousluokitus ja arvostelu

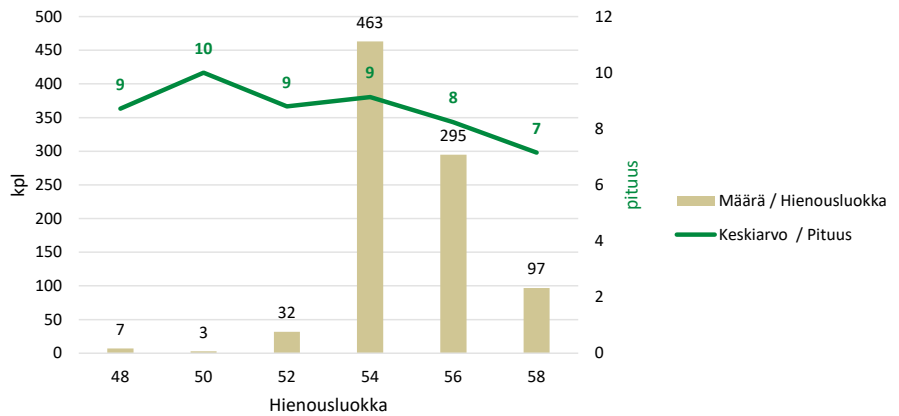
Suomenlampaan, kainuunharmaan ja ahvenanmaanlampaan villaa arvostellaan karitsoiden muotoarvostelun yhteydessä. Vuonna 2023 tilat tallensivat tietoja 935 karitsasta.

Suurin osa havainnoista eli 463 karitsan tulos oli villan 54-hienousluokassa, toiseksi eniten löytyi 56-luokan villaa 295 karitsalla ja 97 karitsalla oli tuloksena hienousluokka 58. Karkeavillaisia karitsaita löytyi luokista 48–52.

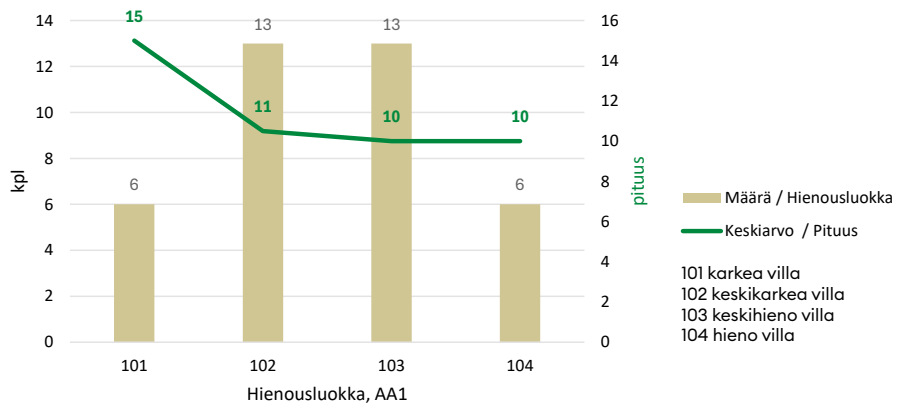
Samalla kuin arvostellaan villan laatua, mitataan myös tapulin pituus. Tuloksista ilmenee, että karkea tai keskihieno villa kasvaa nopeammin verrattuna hienoon villaan.

Luokitus 101–104 on käytössä ahvenanmaanlampailla, joiden tuloksissa esiintyy kaikkia villaluokkia.

Lue lisää: proagria.fi/hankkeet/suomalainen-villa-hyotykyttoon-villa-hanke

Kuvio 5a. Hienousluokka-arvostelujen jakauma

Kuvio 5b. Hienousluokka-arvostelujen jakauma ahvenanmaanlampailla

Kiinnostavatko huippupässit?

Jalostusarvon ennusteilla eli BLUP-indekseillä maan parhaiksi rankatut pässit ja uuhet on listattu näillä sivuilla. Kiinnostuitko niiden suvuista? Tai haluaisitko ostaa hittilistapässin tai sen pojan?

Huippupässejä voi testiparittaa oman tilan uuhille NettiKatrass-ohjelman Sukutaulu-näytöllä. Ohjelma näyttää sukusiitosasteiden lisäksi pässin tuotostiedot sekä sähköisen sukupuun. Lisäksi voi tallentaa astutusryhmät.

Lisää huippu-uuhien ja -pässien tuloksia on verkossa. Hittilistojen laajat versiot julkaistaan ProAgrian sivuilla proagria.fi/palvelut/kotielaintuotanto/lampaiden-tuotosseuranta. Uuhien ja pässien listoja ristiinlukemalla voi onnistua räätälöimään itselleen unelmayhdistelmän seuraavaksi isäpässiksi. Myynnissä olevia jalostuspässejä löytyy lammasnetti.fi-sivustolta.

Kiinnostuitko lampaiden tuotosseurannasta tai tulostesi parantamisesta? Ota yhteyttä ProAgrian lammasasiantuntijoihin proagria.fi/asiantuntijat tai NettiKatrass asiakaspalveluun nettikatrass@proagria.fi.

Tutustu seuraavilla sivuilla ProAgrian lammastuotosseurannan tilakohtaisiin tietoihin vuodelta 2023

Taulukko 7a. Parhaat pässit roduittain kasvuindeksin mukaan vuonna 2023 (jälkeläisiä vähintään 20 kpl)

Sjoi- tus	Jalostaja	Käyttötila v. 2023	EU-tunnus	Isä- linja	Nimi	Synt. aika	Kasvu- indeksi	4 kk jälk. lkm
AHVENANMAANLAMMAS								
1.	Saija Mattila	Salome Tammi	FI000026311437	3	Uskonpuute	2022	118	6
2.	Marge Reiman	Heinonen Timo	FI000026179616	2	Limu	2020	116	6
3.	Riitta Lumiluoto	Riitta Lumiluoto	FI000026210316	9	Pohjolan Umpisolmu	2020	114	19
4.	Taina Lindman	Taina Lindman	FI000026215870	4	Kaurialan Appu	2021	113	6
5.	Riitta Lumiluoto	Aholaidan tila	FI000026249942	9	Pohjolan Yty	2021	110	5
5.	Saija Mattila	Salome Tammi	FI000026311432	2	Urina	2022	110	13
6.	Riitta Lumiluoto	Aholaidan tila	FI000026249924	9	Pohjolan Ystävä	2021	106	6
7.	Juhola Jari	Taina Lindman	FI000025889920	4	Ali-U Altti 4	2019	101	9
SUOMENLAMMAS								
1.	Havia Simo	Kailanen Sari	FI000026357982	8	Järvenpään Uranus	2022	139	47
2.	Rissanen Matti	Rissanen Matti	FI000026224672	55		2021	131	20
3.	Juha Koro ja Nina Snellman	Känsälä Marko	FI000025931298	12	Ylä-Härkösen Keisari	2018	128	26
3.	Lääkkö Erkki	Havia Simo	FI000026212562	8	Rantamaan Jooseppi	2020	128	107
5.	Hiipakka Pekka	Hiipakka Pekka	FI000025497382	15		2015	125	325
5.	Havia Simo	Tyrväinen Sirpa	FI000026261130	6	Järvenpään Tuotto	2021	125	35
7.	Koivula R. ja Joki-Kouhila M.	Kekäläinen Henriikka	FI000025794023	8	Kiviniemen Osinko	2017	124	60
7.	Koivula R. ja Joki-Kouhila M.	Rantamaa Keijo	FI000026141005	34	Kiviniemen Seonsinä	2020	124	123
9.	Pelson Vankila	Niemelä Antti	FI000025942300	45	Pelson Rasputin	2018	122	61
9.	Havia Simo	Männistö Paula	FI000026324838	8	Järvenpään Täpinä	2021	122	24
KAINUUNHARMAS								
1.	Leppänen Helinä	Ammattiopisto Lappia	FI000026002706	T	Noittaaan Ongari	2019	129	131
1.	Sorakari Essi	Lohva Niina ja Ismo	FI000026179000	P	Pihlajasaaren Hoffman	2021	129	41
3.	Leppänen Helinä	Heikkilä Timo Ja Raija	FI000025905021	R	Noittaaan Lieriö	2017	123	37
4.	Leppänen Helinä	Herrakunnan Lammas Oy Jaakkola	FI000025593178	R	R. Noittaaan Ilkka	2015	119	155
5.	Inkeri Kallto	Keränen Sirpa	FI000025903300	T	Kupsun T. Tolstoi	2017	118	115
6.	Hirvonen Tiina	Rintalan tila	FI000026304380	T	Mäen Holger	2022	114	35
7.	Leppänen Helinä	Sorakari Essi	FI000025905192	P	Noittaaan Muiden	2018	113	43
8.	Leppänen Helinä	Heikkilä Timo Ja Raija	FI000025905007	A	Noittaaan Levytys	2017	112	28
9.	Kokemäen koulutila	Witka Sari	FI000026037867	L	Hulivili	2020	111	72
9.	Pelson Vankila	Heikkinen Antti	FI000026143508	L	Rölli	2020	111	53
9.	Leppänen Helinä	Hirvonen Tiina	FI000026116267	T	Noittaaan Seesteinen	2020	111	34
TEXEL								
1.	Annala Juha	Jimmy Enlund	FI000026034907	UKR	Huippu	2020	126	27
2.	Rantamaa Keijo	Rantamaa Keijo	FI000025965132	UKR	RT Pastori	2018	121	45
3.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025701846	J	Joker CO	2016	117	113
4.	Mikkonen Sarita	Seppälä Antti ja Mari	FI000026041900	UKR	Suosaaren Rellu	2020	115	201
4.	Ollqvist Christer	Hiipakka Pekka	FI000026143183	UKP	Poirot CO	2021	115	75
6.	Mikkonen Sarita	Hiipakka Pekka	FI000025938902	UKP	Suosaaren James Bond	2018	113	305
7.	Ollqvist Christer	Jbs. Norrback	FI000026048536	DBV	Paxton CO	2019	112	81
7.	Ollqvist Christer	Rissanen Matti	FI000026143210	J	Justin CO	2021	112	50
9.	Mikkonen Sarita	Juho Jakkula	FI000025702556	UKR	Suosaaren Alwari Black	2017	111	65
9.	Ollqvist Christer	Rantamaa Keijo	FI000026048677	UKR	Ozzie CO	2020	111	64
OXFORD DOWN								
1.	Tuotu UK	Honkanen Roosa	UK014585700134	T	Weeton Travis	2016	121	99
2.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000025596605	P	Sirolan Petja	2016	115	31
2.	Tuotu UK	Heli Rosvall	UK014585700141	U	Weeton Udolf	2016	115	46
4.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000026043430	M	Sirolan Mufar	2020	113	33
4.	Heli Rosvall	Enberg Hannele	FI000026199392	U	Irwin of Heli's Oxford	2021	113	49
6.	Tuotu UK	Honkanen Roosa	UK014585700140	U	Weeton Uriah	2016	106	100
7.	Summanen Asko	Mikkanen Anu	FI000025849611	F	Paavilan Okakuusi	2017	104	183
7.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000025920103	R	Sirolan Rolle	2019	104	29
8.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000025464394	CI	CI-Richard	2016	102	43
10.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000025464388	M	M-RAY	2016	101	22
10.	Nina Nihtilä	Nina Nihtilä	FI000025856041	B	M. Möhkö "Ramsey"	2018	101	20
DORSET								
1.	Westersträhle Mikael	Pesonen Helena	FI000026042230	N	NU Rattle	2019	107	16
2.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025928945	F	FF Barney	2018	102	20
2.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026231165	J	JF. Tolkien	2021	102	19
4.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025718849	H	HF. Nero	2016	100	67
4.	Westersträhle Mikael	Naasko Jyri	FI000026042218	J	JU Ronald	2019	100	18
4.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142196	S	SB Simplikios	2020	100	50
SUFFOLK								
1.	Moisander Juha ja Hannele	Saukkonen Sami	FI000025806754		APH.Falcon	2017	113	11
2.	Moisander Juha ja Hannele	Koivisto Markus	FI000026352491		Karl Tom.	2022	110	14
3.	Moisander Juha ja Hannele	Seppälä Antti ja Mari	FI000025806749		APH.Su Franco	2017	104	403
3.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander J. ja H.	FI000026138660		Jaktman Karhunkainen	2021	104	18
5.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander J. ja H.	FI000025974434		Tomas 618	2019	101	38
5.	Leppänen Helinä	Kekäläinen Henriikka	FI000026162176		Noittaaan Sylvester	2021	101	58
7.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander J. ja H.	FI000025806801	B	Gallagher	2018	100	49

Julkaisussa mukana jokaisesta rodusta 10 parasta, joiden indeksit ovat yli 100. Laajempi "Parhaat lampaat" -julkaisu löytyy ProAgrian nettisivuilta.

Taulukko 7b. Parhaat uuhet roduittain kasvuindeksin mukaan vuonna 2023

Sijoi- tus	Jalostaja	Käyttötila v. 2023	EU-tunnus	Isä- linja	Nimi	Synt. aika	Kasvu- indeksi	4 kk jälk.lkm
SUOMENLAMMAS								
1.	Rautio Anni Emilia	Rautio Anni Emilia	FI000025812286	64	Asta	2017	152	10
2.	Rautio Anni Emilia	Rautio Anni Emilia	FI000025812284	64	Aini	2017	146	8
3.	Rautio Anni Emilia	Rautio Anni Emilia	FI000025812269	64	Anu	2017	145	10
4.	Rautio Anni Emilia	Rautio Anni Emilia	FI000025812285	64	Amanda	2017	143	10
5.	Rautio Anni Emilia	Rautio Anni Emilia	FI000025812280	64	Aava	2017	141	9
6.	Alamikkotervo Johanna	Alamikkotervo Johanna	FI000025486811	7	Vanhalan Liila	2014	140	18
6.	Rautio Anni Emilia	Rautio Anni Emilia	FI000025812270	64	Aada	2017	140	7
6.	Rautio Anni Emilia	Rautio Anni Emilia	FI000025812282	64	Alina	2017	140	7
8.	Rautio Anni Emilia	Rautio Anni Emilia	FI000025812279	64	Armi	2017	137	8
9.	Rautio Anni Emilia	Rautio Anni Emilia	FI000025812268	64	Ansa	2017	136	10
9.	Rautio Anni Emilia	Rautio Anni Emilia	FI000025812273	64	Aino	2017	136	8
KAINUUNHARMAS								
1.	Herrakunnan Lammas Oy	Herrakunnan Lammas Oy	FI000025699244	A	A. Ompeluseura	2017	133	11
2.	Keränen Sirpa	Keränen Sirpa	FI000026010144	T	T. Vekki	2019	132	2
3.	Keränen Sirpa	Keränen Sirpa	FI000026010145	T	T. Velmu	2019	128	2
4.	Niemeläinen Pekka ja Pia	Isokummun Luomu Oy	FI000025591634	R	Niemelän R. Ellu	2015	127	12
4.	Leppänen Helinä	Herrakunnan Lammas Oy	FI000026002407	P	Noittaa Natalia	2018	127	9
4.	Herrakunnan Lammas Oy	Herrakunnan Lammas Oy	FI000026015100	R	R. Raketti	2019	127	2
7.	Niemeläinen Pekka ja Pia	Isokummun Luomu Oy	FI000025518190	R	Niemelän Rosanna	2014	126	19
7.	Niemeläinen Pekka ja Pia	Isokummun Luomu Oy	FI000025915420	T	Niemelän Halla	2018	126	8
7.	Niemeläinen Pekka ja Pia	Isokummun Luomu Oy	FI000025518168	R	Niemelän R. Eila	2015	125	15
9.	Iso-Junno Hannu ja Pirjo	Iso-Junno Hannu ja Pirjo	FI000025702368	R		2016	125	17
9.	Herrakunnan Lammas Oy	Herrakunnan Lammas Oy	FI000026015092	R	R. Rilla	2019	125	7
9.	Iso-Junno Hannu ja Pirjo	Iso-Junno Hannu ja Pirjo	FI000026225550	T		2021	125	2
TEXEL								
1.	Hiipakka Pekka	Hiipakka Pekka	FI000025819477	UKR		2018	132	10
1.	Hiipakka Pekka	Hiipakka Pekka	FI000026163590	UKP		2020	132	4
1.	Hiipakka Pekka	Hiipakka Pekka	FI000026163620	UKP		2021	132	4
4.	Hiipakka Pekka	Hiipakka Pekka	FI000026070657	UKP		2019	128	5
4.	Hiipakka Pekka	Hiipakka Pekka	FI000026216047	UKR		2021	128	4
6.	Hiipakka Pekka	Hiipakka Pekka	FI000026070656	UKR		2019	127	5
6.	Hiipakka Pekka	Hiipakka Pekka	FI000026103043	DAF		2020	127	4
8.	Ollqvist Christer	Ollqvist Christer	FI000025702036	DK		2017	126	8
8.	Hiipakka Pekka	Hiipakka Pekka	FI000025819523	UKR		2019	126	9
8.	Hiipakka Pekka	Hiipakka Pekka	FI000026216050	UKR		2021	126	2
OXFORD DOWN								
1.	Heli Rosvall	Heli Rosvall	FI000025609689	U	Friidu of Heli's Oxford	2018	125	8
2.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000026043501	T	Siolan Tiffany	2020	122	4
2.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000026043502	T	Siolan Theresa	2020	122	3
4.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000025920215	S	Siolan Sandra	2019	119	6
5.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000026242662	M		2022	118	1
6.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000025712635	R		2016	117	9
7.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000025920233	T	Siolan Teresa	2019	115	6
8.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000025596586	R		2016	114	9
8.	Tuotu UK	Honkanen Roosa	UK014263800252	V	Horsley Vivian	2016	114	10
8.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000025841171	R	Siolan Rosa	2017	114	10
8.	Heli Rosvall	Heli Rosvall	FI000026131632	U	Hara 'O' of Heli's Oxford	2020	114	1
8.	Heli Rosvall	Heli Rosvall	FI000026199395	U	lines of Heli's Oxford	2021	114	1
AHVENANMAANLAMMAS								
1.		Nieminen-Luotola Eeva-Marja	FI000025544045	4	Vanilja	2014	141	8
2.	Juhola Jari	Taina Lindman	FI000025983414	7	A-U Minni	2018	127	1
3.	Juhola Jari	Taina Lindman	FI000025983411	7	A-U Vappu	2018	124	1
4.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025943854	9	Aholaidan Rut	2021	122	2
4.	Ovaskainen Mira	Aino Gonzalez	FI000026295343	4	Luppa	2021	122	2
6.	Juhola Jari	Taina Lindman	FI000025889929	9	Ali-Unkin Minnie 7	2020	119	1
7.	Lindberg Antonia	Taina Lindman	FI000025826845	2	Fatima	2017	118	1
8.	Launo Mikko ja Toivonen Nina	Launo Mikko ja Toivonen Nina	FI000025476154		Tiirinkosken Lahja	2014	116	2
8.	Nieminen-Luotola Eeva-Marja	Nieminen-Luotola Eeva-Marja	FI000025699058	3	Varjolan Gneissi	2016	116	3
10.	Juhola Jari	Taina Lindman	FI000025889928	9	ali-Unkin Minerva 7	2020	115	1
DORSET								
1.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142081	F		2020	137	3
2.	Westersträhle Mikael	Laine Peppi	FI000026142089	A		2020	130	3
3.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025807101	U		2017	128	11
4.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025807102	U		2017	124	4
4.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142027	F		2020	124	4
6.	Westersträhle Mikael	Laine Peppi	FI000025807169	U	UB. emä	2017	123	8
7.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142062	F		2020	121	3
8.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142066	A		2020	120	5
9.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142070	B		2020	119	3
9.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142050	B		2020	119	3
RYGJA								
1.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025297320	F	Fjorgyn	2013	124	12
1.	Kovala Urpo	Pietilä Vera	FI000025759842	EN	Ragna	2017	124	4
1.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000026278136	BN	Brynja	2021	124	1
4.	Röykkälän lammastila	Röykkälän lammastila	FI000025845836	NB	NB Hilde	2017	120	5
5.	Röykkälän lammastila	Pietilä Vera	FI000025845882	CN	Aada	2019	119	2
5.	Röykkälän lammastila	Röykkälän lammastila	FI000026075728	NC	Sunshine	2020	119	2
7.	Röykkälän lammastila	Röykkälän lammastila	FI000026262481	NC	Verna	2021	118	1
8.	Röykkälän lammastila	Nina Nihtilä	FI000026262483	NC	Ronja	2021	116	2
9.	Röykkälän lammastila	Pietilä Vera	FI000025845835	BN	Hanna	2017	115	1
10.	Röykkälän lammastila	Kovala Urpo	FI000025845874	CN	Ingrid	2017	114	5
10.	Röykkälän lammastila	Hornborg Christian	FI000025347178	NB	NB Marie	2018	114	2
10.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000026278126	DD	Dagny	2021	114	1

Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla.

Taulukko 7b jatkuu. Parhaat uuhet roduttain kasvuindeksin mukaan

SUFFOLK								
1.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander Juha ja Hannele	F1000026138651			2021	119	1
2.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander Juha ja Hannele	F1000026138675			2021	115	2
3.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander Juha ja Hannele	F1000026138701			2021	113	2
4.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander Juha ja Hannele	F1000026044931			2020	112	3
5.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander Juha ja Hannele	F1000026138661			2021	110	4
6.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander Juha ja Hannele	F1000026352467			2022	109	1
7.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander Juha ja Hannele	F1000026138730			2021	108	3
8.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander Juha ja Hannele	F1000026044885		688 av Scott	2020	106	3
9.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander Juha ja Hannele	F1000025806778		Grace	2018	105	9
10.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander Juha ja Hannele	F1000026044878			2020	104	2

Taulukko 8a. Parhaat pässit roduttain lihantuotantoindeksin (väh. 100) mukaan vuonna 2023 (väh. 20 jälk.)

Sijoi- tus	Jalostaja	Käyttötila v. 2023	EU-tunnus	Isä- linja	Nimi	Synt. aika	Indeksit		Jälk. lkm	
Lihan- tuotanto										
Lihak- kuus										
Muoto- arvostelu										
AHVENANMAANLAMMAS										
1.	Aholaidan tila Alajoki Satu	Sikka Katja	F1000026059646	9	Aholaidan Rucola	2021	122	111	104	51
2.	Lumiluoto Riitta	Launo Mikko ja Toivonen Nina	F1000025349029	9	Pohjolan Eero	2013	101	119	118	69
SUOMENLAMMAS										
1.	Koro Juha ja Snellman Nina	Niemelä Antti	F1000026061642	1	Ylä-Härkösen Napsu	2021	136	122	109	49
2.	Havia Simo	Kailanen Sari	F1000026357982	8	Järvenpään Uranus	2022	130	100	100	23
3.	Havia Simo	Kailanen Sari	F1000026499370	6	Järvenpään Uniikki	2022	127	115	97	21
4.	Ingo Christoffer	Iso-Junno Hannu ja Pirjo	F1000026190673	12	Ingon Jaime	2021	126	112	96	36
5.	Rantamaa Keijo	Nina Nihtilä	F1000025839996	1	APR RT Pohjanpoika	2018	124	126	121	211
6.	Koro J. ja Snellman N.	Wiljakka J. ja Hankala E.	F1000026061662	12	Ylä-Härkösen Napanteri	2021	123	108	110	43
6.	Koro J. ja Snellman N.	Piesala Eemeli	F1000026138901	1	Ylä-Härkösen Opal	2022	123	115	116	51
6.	Lohva Niina ja Ismo	Lintunen Ann-Mari	F1000026209828	8	Lahtelan Kuje	2021	123	121	103	34
6.	Männistö Paula	Havia Simo	F1000026083286	6	Männistön Baxter	2020	123	124	100	100
6.	Mikkänen Anu	Mty Hukkanen J., M. ja V.	F1000026113399	80	Imppu	2020	123	117	110	45
6.	Keränen Sirpa	Haipus Kari ja Kati	F1000026316296	65	Jokirannan Culo	2022	123	116	118	74
KAINUUNHARMAS										
1.	Lohva Niina ja Ismo	Herrakunnan Lammas Oy	F1000026209870	P	P. Lahtelan Louhikko	2022	135	111	116	23
2.	Hirvonen Tiina	Rintalan tila	F1000026304380	T	Mäen Holger	2022	128	121	121	23
3.	Leppänen Helinä	Ammattiopisto Lappia	F1000026002706	T	Noittaan Ongari	2019	125	100	97	53
4.	Herrakunnan Lammas Oy	Esa Syrjä	F1000026318944	A	A. Herrakunnan Unto	2022	124	105	103	25
5.	Iso-Junno Hannu ja Pirjo	Tmi Satuhaka, Lindgren Mariko	F1000025702281	R	Kivipellon R. Rustiikki	2017	123	119	114	63
5.	Hirvonen Tiina	Herrakunnan Lammas Oy	F1000026304390	L	L. Mäen Humanteri	2022	123	112	109	21
7.	Inkeri Kaltto	Keränen Sirpa	F1000025903300	T	Kupsun T. Tolstoi	2017	121	109	96	64
7.	Lohva Niina ja Ismo	Isoaho Jaana	F1000025558892	T	Lahtelan Fakiiri	2016	121	113	103	191
9.	Lohva Niina ja Ismo	Huuskola Anna	F1000025909483	T	Lahtelan Humanteri	2018	120	108	93	25
9.	Leppänen Helinä	Heikkilä Timo ja Raija	F1000025292715	T	Noittaan Zalama	2013	120	118	106	98
9.	Lohva Niina ja Ismo	Hynninen Katariina	F1000026209821	M	Lahtelan KitKat	2021	120	134	127	48
TEXEL										
1	Rantamaa Keijo	Rantamaa Keijo	F1000025965132	UKR	RT Pastori	2018	142	126	107	34
2	Rantamaa Keijo	Pisas Ranch Oy Karppinen Saul	F1000026057355	DN	RT Simasuu	2020	136	122	107	49
3	Mikkonen Sarita	Hirsjärven kartano Näykki L.	F1000026331479	SB	Suosaaren Swante Bolt	2022	131	121	123	27
3	Mikkonen Sarita	Hirsjärven kartano Näykki L.	F1000026331482	SB	Suosaaren Anders Bolt	2022	131	126	124	22
5	Väinölä Päivi	Knuuttila Kaarin	F1000025934033	UKR	Väinölä Really Nice	2021	127	135	76	27
6	Mikkonen Sarita	Seppälä Antti ja Mari	F1000026041900	UKR	Suosaaren Rellu	2020	125	114	117	126
6	Rantamaa Keijo	Parikka Pia ja Anssi	F1000026306768	UKR	RT Uuno	2022	125	125	106	84
8	Mikkonen Sarita	Mikkonen Sarita	F1000025702504	UKR	Suosaaren Tower	2016	122	120	120	148
8	Rantamaa Keijo	Eskola Ville	F1000025965130	UKR	RT Patruuna	2018	122	117	105	124
10	Rantamaa Keijo	Rantamaa Keijo	F1000025965139	DN	RT Perämies	2018	120	116	102	32
10	Mikkonen Sarita	Ruokonen Jani	F1000026228477	NLE	Suosaaren Ukko-Pekka	2021	120	119	123	22
OXFORD DOWN										
1.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	F1000026043430	M	Sirolan Mufar	2020	131	124	113	21
2.	Honkanen Roosa	Pirttimäki Kimmo	F1000025596619	R	Sirolan Roope	2016	125	114	112	61
3.	Enberg Hannele	Honkanen Roosa	F1000025950231	CI	Woolenberg Caesar	2019	120	125	103	57
4.	Hankilanoja Juha	Hankilanoja Juha	F1000025967497	M	Hankilan Miikkali	2019	118	125	132	28
5.	Tuotu UK	Honkanen Roosa	UK014585700134	T	Weeton Travis	2016	116	95	72	65
5.	Summanen Asko	Mikkänen Anu	F1000025849611	F	Paavilan Okakuusi	2017	116	109	106	104
7.	Tuotu UK	Heli Rosvall	UK014585700141	U	Weeton Udolf	2016	115	95	79	33
7.	Enberg Hannele	Näri Samuli	F1000025950258	A	Al Aaro	2020	115	101	94	58
9.	Honkanen Roosa	Pirttimäki Kimmo	F1000025841317	T	Weeton Tom	2018	112	98	89	53
10.	Heli Rosvall	Enberg Hannele	F1000026199392	U	Irwin of Heli's Oxford	2017	111	101	95	27
10.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	F1000025464394	CI	Cl-Richard	2016	111	103	79	30
DORSET										
1.	Westersträhle Mikael	Naasko Jyri	F1000025806906	H	HN.Oliver	2017	117	119	114	51
2.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	F1000025718849	H	HF. Nero	2016	116	122	114	41
3.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	F1000026142196	S	SB Simplikios	2020	115	118	104	37
3.	Westersträhle Mikael	Bränn Fredric	F1000026142256	H	HU Salomon	2020	115	115	101	100
5.	Westersträhle Mikael	Pesonen Helena	F1000026042230	N	NU Rattle	2019	109	103	105	34
5.	Westersträhle Mikael	Englund Conny och Catharina	F1000025806885	B	BU. Octavio	2017	109	106	107	131
7.	Westersträhle Mikael	Naasko Jyri	F1000026042218	J	JU Ronald	2019	107	103	95	69
8.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	F1000025806950	U	UB. Olavi	2017	104	103	100	21
RYGJA										
1.	Kovala Urpo	Pietilä Vera	F1000025997365	EN	Egil	2020	129	113	106	24
2.	Hornborg Christian	Mty Lehtonen J., Suominen M.	F1000026294883	NC	Liten	2021	118	103	99	39
3.	Röykkälän lammastila, Fredin	Kovala Urpo	F1000025276730	BN	Oliver	2018	115	116	91	27
4.	Röykkälän lammastila, Fredin	Hornborg Christian	F1000025347185	NC	NC Leif	2018	114	104	98	27
5.	Aijälä Hanna	Mty Lehtonen J., Suominen M.	F1000025694709	C	Wiljami	2017	107	100	86	95
6.	Tuotu NO	Röykkälän lammastila, Fredin	NO273231650012	NC	NC Harald	2015	105	87	81	59
7.	Kovala Urpo	Seppo Vanhatalo	F1000025997254	BN	BN Olaf	2019	104	107	97	27
SUFFOLK										
1.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander Juha ja Hannele	F1000025806801		Gallagher	2018	122	119	90	32
2.	Leppänen Helinä	Kekäläinen Henriikka	F1000026162176	B	Noittaan Sylvester	2021	112	110	102	29
3.	Moisander J. ja H.	Leppänen Helinä	F1000025806721	B	APH.Su Fletcher	2017	111	114	107	73
4.	Moisander J. ja H.	Seppälä Antti ja Mari	F1000025806749		APH.Su Franco	2017	110	97	82	248
4.	Moisander J. ja H.	Ek Per	F1000026352434		APH.IS-Kody	2022	110	105	108	41
6.	Moisander J. ja H.	Moisander Juha ja Hannele	F1000025974434		Tomas 618	2019	109	103	120	25
7.	Moisander J. ja H.	Perälä Petteri ja Tuija	F1000025710720		Elias	2016	107	104	109	309
8.	Moisander J. ja H.	Saukkonen Sami	F1000025806754		APH. Falcon	2017	103	94	75	158
8.	Moisander J. ja H.	Ek Per	F1000026138737		APH. HB-Kingsley	2022	103	94	109	37
10.	Moisander J. ja H.	Ruokonen Jani	F1000025710724	K	Late	2016	101	93	93	114

Taulukko 8b. Parhaat uuhet roduttain lihantuotantoindeksin (väh. 100) mukaan vuonna 2023 (väh. 20 jälk.)

Sijoi- tus	Jalostaja	Käyttötila v. 2023	EU-tunnus	Isä- linja	Nimi	Synt. aika	Indeksit			Jälk. lkm
							Lihan- tuotanto	Lihak- kuus	Muoto- arvostelu	
SUOMENLAMMAS										
1.	Koro Juha ja Snellman Nina	Koro J. ja Snellman N.	FI000026346062	1	Ylä-Härkösen Oijoi	2022	134	124	109	1
2.	Sipilä Kalle ja Mirkku	Peimarin koulutuskuntayht.	FI000025917529	6		2018	132	139	124	3
3.	Havia Simo	Havia Simo	FI000026261162	6	Elo RRR- 34,5	2021	129	131	110	2
3.	Rantamaa Keijo	Rantamaa Keijo	FI000026144858	12	RT Suklaati	2020	129	132	124	3
3.	Koro J. ja Snellman N.	Koro J. ja Snellman N.	FI000026346042	1	Ylä-Härkösen Oili	2022	129	121	109	1
3.	Koro J. ja Snellman N.	Koro J. ja Snellman N.	FI000026346043	1	Ylä-Härkösen Oikku	2022	129	118	110	1
3.	Koro J. ja Snellman N.	Koro J. ja Snellman N.	FI000026346051	1	Ylä-Härkösen Orvokki	2022	129	118	112	1
3.	Koro J. ja Snellman N.	Koro J. ja Snellman N.	FI000026346061	1	Ylä-Härkösen Oujee	2022	129	120	109	1
9.	Koro J. ja Snellman N.	Koro J. ja Snellman N.	FI000026346060	1	Ylä-Härkösen Olivia	2022	128	119	111	1
10.	Havia Simo	Havia Simo	FI000026499451	6	apr	2022	126	116	102	1
KAINUUNHARMAS										
1.	Tmi Satuhaka	Avelin Matti	FI000026323442	A	A. Satuhaan Pyörikki	2022	135	134	120	1
2.	Tmi Satuhaka	Avelin Matti	FI000026323452	A	A. Satuh. Päivännousu	2022	131	135	120	1
3.	Herrakunnan Lammas Oy	Herrakunnan Lammas Oy	FI000026239486	I	i. Tyttönen	2021	130	113	104	1
4.	Leppänen Helinä	Tmi Satuhaka	FI000025499424	P	Noitataan P. Yötönyö	2014	129	121	113	7
4.	Kokemäen koulutila	Kokemäen koulutila	FI000026037771	L	Eeva	2019	129	136	124	2
6.	Herrakunnan Lammas Oy	Herrakunnan Lammas Oy	FI000026015067	L	L. Rastas	2019	127	111	95	4
6.	Herrakunnan Lammas Oy	Herrakunnan Lammas Oy	FI000026239548	T	T. Ulpu	2022	127	106	110	1
7.	Herrakunnan Lammas Oy	Herrakunnan Lammas Oy	FI000026015100	R	R. Raketti	2019	126	104	98	3
7.	Lohva Niina ja Ismo	Lohva Niina ja Ismo	FI000025909553	T	Lahtelan Harmi	2018	126	109	100	2
9.	Koivula Risto ja Joki-Kouhila Marjo	Witka Sari	FI000025916647	T	Kiviniemen Tuomen- kukka	2019	125	117	113	2
9.	Lohva Niina ja Ismo	Lohva Niina ja Ismo	FI000025787799	A	Lahtelan Gismet	2017	125	129	114	5
9.	Koivula R. ja Joki-Kouhila M.	Marge Reiman	FI000025916646	T	Kiviniemen Tuutikki	2019	125	118	112	2
9.	Iso-Junno Hannu ja Pirjo	Iso-Junno Hannu ja Pirjo	FI000026335620	T		2022	125	110	109	1
TEXEL										
1.	Rantamaa Keijo	Rantamaa Keijo	FI000026144972	UKR		2021	142	136	111	1
2.	Rantamaa Keijo	Rantamaa Keijo	FI000025964992	UKR	RT Pörssi	2018	140	124	112	3
2.	Mikkonen Sarita	Mikkonen Sarita	FI000026041849	UKW	Suosaaren Ellaria	2019	140	128	124	4
2.	Mikkonen Sarita	Mikkonen Sarita	FI000026041914	UKW	Suosaaren Aprilli	2020	140	130	126	3
2.	Rantamaa Keijo	Rantamaa Keijo	FI000026144988	UKR	RT Topakka	2021	140	133	114	2
6.	Rantamaa Keijo	Rantamaa Keijo	FI000026370675	DN	RT Unelma	2022	138	123	108	1
7.	Rantamaa Keijo	Rantamaa Keijo	FI000026144949	UKR	RT Tomera	2021	137	130	111	2
8.	Rantamaa Keijo	Rantamaa Keijo	FI000025778528	DN		2016	132	133	113	4
9.	Rantamaa Keijo	Rantamaa Keijo	FI000026144861	DN	RT Siirappi	2020	131	129	111	2
10.	Rantamaa Keijo	Rantamaa Keijo	FI000026144910	DN	RT Seteli	2020	130	126	111	2
OXFORD DOWN										
1.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000025712635	R		2016	129	118	112	6
1.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000026242560	CI		2021	129	128	113	2
3.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000025596621	R		2016	125	117	114	6
3.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000026242566	CI		2021	125	119	100	2
3.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000026242559	CI		2021	125	122	108	2
6.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000025841171	R	Sirolan Rosa	2017	124	113	108	5
7.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000025920233	T	Sirolan Teresa	2019	123	110	97	4
7.	Honkanen Roosa	Honkanen Roosa	FI000026242626	CI		2021	123	124	109	1
9.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000025464472	N	N-Rosie	2016	122	112	103	4
9.	Hankilanoja Juha	Hankilanoja Juha	FI000025967483	F	Hankilan Faxiina	2019	122	116	121	3
9.	Enberg Hannele	Enberg Hannele	FI000026088476	N	N Briar	2021	122	120	107	1
AHVENANMAANLAMMAS										
1.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025943854	9	Aholaidan Rut	2021	110	98	101	1
1.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025721648	4	Aholaidan Pinjata	2020	110	117	123	1
1.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025943845	4	Aholaidan Pikku- Lakka	2020	110	121	109	1
4.	Launo Mikko ja Toivonen Nina	Launo M. ja Toivonen N.	FI000025476147	4	Tiirinkosken Lillan	2014	109	112	107	8
4.	Launo Mikko ja Toivonen Nina	Launo M. ja Toivonen N.	FI000025476154	4	Tiirinkosken Lahja	2014	109	103	106	9
4.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025721646	3	Aholaidan Olivia	2019	109	119	113	1
7.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025943851	9	Aholaidan Rufina	2021	108	113	108	1
7.	Aholaidan tila	Sikka Katja	FI000025943852	9	Aholaidan Ruut	2021	108	107	106	1
7.	Aholaidan tila	Huhtasaari Satu	FI000025943857	9	Aholaidan Ruis- kaunokki	2021	108	102	98	1
10.	Launo M. ja Toivonen N.	Launo M. ja Toivonen N.	FI000025324465	4	Tiirinkosken Peppi	2014	107	102	108	8
10.	Aholaidan tila	Aholaidan tila	FI000025943855	9	Aholaidan Rita	2021	107	106	106	1
DORSET										
1.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142081	F		2020	126	102	92	3
2.	Westersträhle Mikael	Laine Peppi	FI000026142089	A		2020	123	103	84	2
3.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142020	A		2020	122	114	101	2
4.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026231336	X		2021	121	119	110	2
4.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025719044	B		2016	121	119	104	7
6.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142070	B		2020	120	110	105	3
6.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142022	F	SL	2020	120	113	105	2
8.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000025807101	U		2017	119	99	94	6
8.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142027	F		2020	119	101	96	3
8.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142050	B		2020	119	106	94	3
8.	Westersträhle Mikael	Westersträhle Mikael	FI000026142035	B		2020	119	111	100	3
RYGJA										
1.	Kovala Urpo	Pietilä Vera	FI000025759842	EN	Ragna	2017	126	108	100	3
2.	Kovala Urpo	Pietilä Vera	FI000025997278	DD		2020	122	124	118	1
2.	Kovala Urpo	Pietilä Vera	FI000025997369	EN		2020	122	112	89	1
4.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025297320	F	Fjorgyn	2013	120	103	114	10
4.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000026278126	DD	Dagny	2021	120	112	100	1
6.	Röykkälän lammastila	Nina Nihtilä	FI000026262483	NC	Ronja	2021	119	105	93	1
7.	Kovala Urpo	Pietilä Vera	FI000025997303	CN		2020	118	113	97	2
8.	Röykkälän lammastila	Röykkälän lammastila	FI000025845836	NB	NB Hilde	2017	117	98	105	4
8.	Röykkälän lammastila	Röykkälän lammastila	FI000025276737	NB	NB Asta	2018	117	104	89	3
8.	Kovala Urpo	Kovala Urpo	FI000025997250	BN	Bodil	2019	117	112	106	2
8.	Röykkälän lammastila	Nina Nihtilä	FI000026262484	NC	Thora	2021	117	111	94	1

Taulukko 8b jatkuu. Parhaat uuhet roduittain lihantuotantoindeksin mukaan

SUFFOLK										
1.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander J. ja H.	FI000026044931			2020	127	122	106	2
2.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander J. ja H.	FI000026044930			2020	125	129	97	2
3.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander J. ja H.	FI000026138651			2021	118	100	100	1
3.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander J. ja H.	FI000026352467			2022	118	108	99	2
3.	Tuotu SWE	Moisander J. ja H.	SE000212418191		Smilla	2018	118	128	105	5
6.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander J. ja H.	FI000026138730			2021	117	107	104	2
6.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander J. ja H.	FI000025974269		Gestasia	2018	117	114	94	6
8.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander J. ja H.	FI000026138661			2021	116	107	107	3
9.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander J. ja H.	FI000026044885		688 av Scott	2020	114	106	95	2
9.	Moisander Juha ja Hannele	Moisander J. ja H.	FI000026044896			2020	114	114	92	3

TAULUKKO 9. Tilojen tuotostiedot v. 2023, paremmuusjärjestys 6 viikon karitsatuotosten perusteella (kaikki uuhet)

Sijoi- tus	Tila	Tuotos- uuhia, kpl	Karitsointi- kertoja	Synt. karit- soita, kpl	Eloon karit- soita, kpl	Karitsatuotos/ uuhi kg	6 vko paino, kg
KATRASKOKO: 10–29							
1.	Sjöberg Maria	23	23	73	66	45	16
2.	Pikkujämsä Juho	22	22	63	58	42	16
3.	Tuominiemi Iida	21	21	66	61	41	16
3.	Koivula Risto Joki-Kouhila Marjo	18	18	48	40	41	20
3.	Valkeejoki Miikka, Koivunen Kiia	16	16	51	48	41	14
6.	Hoffström Joakim	27	27	77	66	40	15
6.	Leppänen Helinä	23	23	61	56	40	15
6.	Tiihonen Merja	29	29	83	78	40	15
6.	Kokemäen koulutila	10	10	32	31	40	13
10.	Hirvonen Tiina	25	25	83	70	39	13
KATRASKOKO: 30–49							
1.	Kekäläinen Henriikka	36	36	96	84	42	18
2.	Koro Juha ja Snellman Nina	44	44	122	104	41	17
3.	Lintunen Ann-Mari	32	32	103	90	39	14
3.	Vuorinen Pirjo Iris	48	48	115	104	39	17
5.	Axxell Utbildning Ab	44	44	113	102	36	16
6.	Punkka Altti	38	38	96	81	35	15
7.	Balk Raija	33	33	99	90	34	13
8.	Lihasulan Säätio	30	30	70	57	31	15
9.	Järvinen Hanna	37	37	80	80	30	14
9.	Nihtilä Nina	42	42	82	78	30	20
KATRASKOKO: 50–99							
1.	Turu Anu ja Harri	77	77	251	225	46	15
2.	Witka Sari	91	91	266	242	42	15
2.	Tyrväinen Sirpa	57	58	183	154	42	16
4.	Ruuska Mirja	77	77	239	198	40	15
5.	Iso-Junno Hannu ja Pirjo	65	67	182	166	38	15
5.	Volanto Päivi	75	75	229	189	38	12
7.	Marjala Matti ja Tuula	85	85	226	208	37	15
7.	Taalas Siri	92	92	218	209	37	16
9.	Kantola Ilkka	81	81	137	132	36	19
9.	Wiljakka Juha ja Hankala Elina	60	60	178	135	36	15
9.	Moisander Juha ja Hannele	52	52	95	89	36	20
KATRASKOKO: 100–149							
1.	Alamikkotervo Johanna	102	102	303	243	36	15
2.	Honkanen Roosa	103	103	197	179	33	19
3.	Havia Simo	111	111	285	232	32	15
3.	Keränen Sirpa	131	131	317	300	32	14
5.	Kailanen Sari	103	104	233	209	30	16
6.	Jordbrukssammanslutning Norrback	121	121	197	184	29	18
7.	Leinonen Juha Petri	110	110	291	267	28	13
8.	Sjögård Kaj	101	101	224	203	27	13
9.	Haipus Kari ja Kati	103	103	257	224	21	12
10.	Tannermäki Riikka	118	118	246	197	20	14
KATRASKOKO: 150–							
1.	Väinölä Päivi	153	153	329	311	33	17
1.	Seppälä Antti ja Mari	236	236	439	425	33	18
3.	Laine Peppi	156	159	371	339	31	18
4.	Parikka Pia ja Anssi	252	252	552	482	30	15
4.	Ollqvist Christer	165	165	299	278	30	17
6.	Rissanen Matti	172	172	345	301	29	16
7.	Rantamaa Keijo	186	186	376	345	28	15
8.	Hiipakka Pekka	182	182	280	262	27	18
9.	Piesala Eemeli	333	333	693	691	26	14
10.	Westersträhle Mikael	178	178	430	399	24	15

Tilakohtaisten tuotostietojen mukaan parhaat tilat palkitaan katraskokoluokittain Valtakunnallisten lammaspäivien yhteydessä syksyllä.

Ålandsfåret

Ahvenanmaanlammas

Alandsfåret är en väldigt gammal ras, som funnits i den åländska skärgården sedan den befolkades på 1000-talet. På 1980-talet var den på god väg att dö ut; bara 40 individer fanns kvar när eldsjälens **Sven-Olof Eriksson** tog på sig uppgiften att samla ihop djur från de sista besättningarna. Rasen kallades på den tiden kort och gott för "skärgårdsfår". Han startade upp en medveten linjeavel, för att undvika att inaveln skulle bli ett hot mot de sista individerna. När föreningen startades 2004 delades djuren in i 9 linjer efter lika många obesläktade baggar, och den indelningen följs ännu idag.

På Åland finns en tradition att starta upp med en ny ungbagge nästan varje höst, medan man på fastlandet ofta håller fast vid samma bagge flera år. Samtliga lamm efter

en viss bagge får baggens linjenummer. Naturligtvis nedärvs egenskaperna i lika hög grad efter tackorna, men då en och samma bagge ofta får fler avkomor än en tacka, har man valt att motarbeta inavel genom att använda baggar från nya bagglinjer, var gång det blir aktuellt med ny bagge. Med dagens datateknik kan inaveln beräknas ändå, men linjebyte på baggen är väldigt praktiskt användbart fortfarande.

Ålandsfåret är en småvuxen ras med lätt benbyggnad, mångfärgad och ofta behornad, och blir lätt tillgiven. Fåren är oftast färgväxlande, så att de slaktmogna lammen ser helt annorlunda ut än de nyfödda. Långhåriga lammskinsfällar kan därför vara underbart randiga till färgen. Som skinnfäll ger den varierande lockigheten och färgerna liv och glans på ett sätt som är svårslaget. Med sin ofta vita mage får många fällar en

vacker vit bård runt den mörkare ryggsidan. Ullen kan naturligtvis och tas tillvara till garn. Ålandsfåret har både underull och täckull, tid som skärgårdsborna tidigt lärde sig utnyttja till olika ändamål. Grov ull till slitstarka klädesplagg, och finull till mjukare plagg. Ullen har de senaste åren blivit intressant för många, då efterfrågan ökat med den senaste stick-boomen. Priset på ull har stigit märkbart. Föreningen planerar att ta hjälp av svenska ullexperter för att få till stånd en ullmönstring och lära oss mer om hur ullen kan klassificeras.

Målet för rasen är i första hand att upprätthålla mångfalden av gener, i kombination med goda modersegenskaper. Då olika uppfödare värdesätter olika egenskaper, har mångfalden bevarats väl. Genom att ytterligare växla linje på betäckningsbaggen, har inavel rätt väl kunnat undvikas. Det ➔

finns knappt två helt likadana djur, vilket naturligtvis höjer deras värde som sällskapsdjur. Brunfärgade djur har blivit populära, då de är mindre vanliga, men de har ofta en något högre inavelsgrad, eftersom den bruna färgen verkar behöva finnas i generna både hos tackan och baggen.

Enligt årets statistik från medlemmarna, borde antalet tackor i dagsläget uppgå till närmare 2000. Endast hälften av dem används dock årligen till lammproduktion. Eftersom Ålandsfären är mycket förtjusta i lövsly, används på många ställen enbart

som landskapsvårdare. Ute på öarna kommer de till sin fulla rätt, då de vigt hoppar runt från en strandklippa till följande och plockar i sig det mesta. T.o.m. nyponblad slinker ner! Tyvärr är albuskar inte lika goda som andra löv, men ibland duger de, de också.

Antalet medlemmar är i dagsläget ca 60, varav cirka hälften använder sig av programmet NettiKattras. Användarna är lika många på fastlandet som på fasta Åland. Att ha tillgång till NettiKattras ökar ofta intresset för avel, då det finns så fina möjligheter att den vägen följa upp härstamning-

en – 5 generationer blir synliga i rutan med ett knapptryck.

Stamboks- och produktuppföljningsprogrammet NettiKattras har många goda egenskaper, men den mest uppskattade är nog möjligheten att genast se vilken inavelsgraden blir vid betäckningsplaneringen eller vid inköp av en ny bagge. Numera har även en färgmärkning vid bagglamm från hotade linjer tillkommit för att ägaren skall uppmärksammas på att försöka sälja goda individer från dessa linjer.

Stödet för ursprungsraser är för många

Suomenkielinen tiivistelmä

Ahvenanmaanlammas on hyvin vanha lammassrotu, joka on ollut olemassa Ahvenanmaan saaristossa kun se asutettiin 1000-luvulla. 1980-luvulla rotu oli vaarassa kuolla sukupuuttoon, kun jäljellä oli vain 40 yksilöä. **Sven-Olof Eriksson** ryhtyi tuolloin keräämään jäljellä olevia eläimiä yhteen ja aloitti suunnitelmallisen linja- ja sukusiitosohjelman. Tuoloin rotua kutsuttiin vain saaristolampaaksi. Vuonna 2004 perustetussa Föreningen Ålandsdfåret -yhdistyksessä eläimet jaettiin yhdeksään linjaan yhdeksän keskenään sukulaissuhteettoman yhdeksän pässin mukaan, ja tätä jakoa noudatetaan edelleen.

Ahvenanmaalla on perinteenä ottaa uusi nuori pässi käyttöön lähes joka syksy, kun taas mantereella samaa pässiä käytetään usein useamman vuoden ajan. Pässin linjanumero periytyy sen jälkeläisille.

Ahvenanmaanlammas on pienikokoinen rotu, jolla on kevyt luusto, monivärinen villa ja usein sarvet, ja se kiintyy helposti. Ahvenanmaanlampaat ovat usein väritään vaihtelevia, joten teurasikäiset karitsat näyttävät erilaisilta kuin vastasyntyneet. Pitkävillaiset taljat saattavat olla kauniin raidallisia. Villan erilaiset kiharat ja värit antavat taljalle ainutlaatuisen kiillon ja elävyyden.

Ahvenanmaanlammas tuottaa sekä alusvillaa että peitevillaa, joita saariston asukkaat ovat perinteisesti käyttäneet erilaisiin taroituksiin. Karkeaa villaa on käytetty kesävaatteisiin ja hienoa villaa pehmeisiin vaatteisiin. Viime vuosina villan kysyntä on kasvanut, ja yhdistys suunnittelee yhteistyötä ruotsalaisten villa-asiantuntijoiden kanssa villan luokittelun kehittämiseksi.

Ahvenanmaanlammas on ketterä ja tehokas maisemanhoitaja.

Ensisijainen tavoite on säilyttää rodun geneettinen monimuotoisuus ja hyvät emo-ominaisuudet. Koska eri kasvattajat arvostavat eri ominaisuuksia, monimuotoisuus on säilynyt hyvin. Linjan vaihtaminen pässillä on myös auttanut välttämään sukusiitosta. Rodun yksilöt ovat ainutlaatuisia, mikä lisää niiden arvoa lemmikkeinä.

Tilastojen mukaan uuhia on nykyisin noin 2000 yksilöä, joista vain joka toista käytetään vuosittain karitsatuotantoon. Ahvenanmaanlampaat on erinomaisia maisemanhoitajia, sillä ne syövät mielellään lehtiä ja ovat ketteriä liikkumaan saaristossa.

Föreningen Ålandsdfåretillä on noin 60 jäsentä, joista puolet käyttää NettiKattras-ohjelmaa. Tuotosseurantaohjelma auttaa seu-

raamaan sukupuita ja estämään sisäsiitosta.

Alkuperäisrotutuki on monelle tärkeä, jotta tuotanto pysyy kannattavana. Aikuiset uuhet painavat vain 40–50 kg, ja hyvä laidunnussuunnittelu on tarpeen, jotta teuraspässit saavuttavat 18 kg teuraspainon vuodessa. Suurempia uuhia ei tavoitella, koska pienempiä eläimiä on helpompi käsitellä ja ne vaativat vähemmän rehua.

Ahvenanmaalla yhdistyksen hallitus päätti muutama vuosi sitten yhteistuumin erota maedi-visna-ohjelmasta voidakseen ostaa pässkejä uhanalaisista linjoista, vaikka tämä estää lammastiloja Ahvenanmaalla ryhtymästä virallisiksi jalostuslampoloiksi tai luovuttamaan geneejiä geenipankkeihin.

en viktig förutsättning för att få ekonomi i produktionen. De vuxna tackorna väger endast 40–50 kg, och för att uppnå en slaktvikt på baggarna på 18 kg på ett år, så krävs det en god betesplanering. Däremot så finns det ingen strävan mot större tackor – dessa mindre djur är på många sätt mer lätthanterliga och kräver också mindre underhållsfoder.

Förutom möjligheterna att införa vikt- och slaktuppgifter erbjuder NettiKattras också väldigt goda utrymmen för anteckningar, vilket i praktiken innebär att man kan spara alla väsentliga uppgifter om djuren, vilka skötselåtgärder man vidtagit och man kan gruppera dem i olika grupper. Som en senaste god nyhet har programmet också infört ”tackkort”, dvs en tackas hela produktion samlat på ett och samma ställe. Föreningen har sponsrat inköpet av NettiKattras de två senaste åren, eftersom uppgifterna som lagras i programmet är ovärderliga för aveln, och också det program som upprätthåller stamboken.

På Åland tog föreningens styrelsemedlemmar för något år sedan beslutet att gemensamt kliva av maedi-visnaprogrammet. Detta för att kunna köpa in baggar från hotade linjer, som ofta endast fanns i besättningar som inte hade MV-status 1.

Fåren är oftast färgväxlande, så att de slaktmogna lammen ser helt annorlunda ut än de nyfödda.

Nackdelen med detta är, att i dagsläget med gällande regelverk innebär det att ingen besättning på Åland kan bli avelsbesättning och dessvärre inte heller bidra med nya gener till genbankerna.

SKRIBENT OCH FOTOGRAF

Annette Loumann

sekreterare, Föreningen Ålandsfåret
www.alandsfaret.ax

Kotimaista Startti –maitojuomaa karitsan on turvallista imeä

Startti-maitojuoma on korkealaatuinen suomalaisesta maitoraaka-aineesta valmistettu kotimainen juomarehu.

Toimii hienosti:

- Kotimaisesta maidosta valmistettu
- Erinomainen liukenevuus
- Hyvä saatavuus kautta maan

Käyttö: Sekoita noin 1 dl (58 g) Startti-jauhetta 2 desilitraan +40 asteista vettä ja käytä tarpeen mukaan, esimerkiksi:

Karitsan ikä/vrk	Kerta-annos dl juomaa	juottokertoja päivässä
1	0,5-1,0	5-6
2-7	1,0-2,0	4-5
8-14	3,0-4,0	3-4
15-28	4,0-6,0	3
29-42	5,0-6,0	2

Hyvä saatavuus:

Startti-maitojuomaa on saatavana lampaan kasvattajille meijereiden myymälöistä sekä Lantmännen Agron kaupoista.

**Uusi Startti-maitojuoma
– parasta alkuruokintaan**

www.valio.fi/startti

Pasi Aholaita ja tilan lampaista.

Aholaidan tilalla jalostetaan kahta alkuperäisrotua

Lammas on monipuolinen tuotantoeläin. Aholaidan tilalla otimme tämän haasteena vastaan vuonna 2009, jolloin päätimme ryhtyä kasvattamaan kahta alkuperäisrotua, suomenlampaita ja ahvenanmaanlampaita.

Liityimme tuolloin heti tuotosseurantaa. Karitsoiden arvostelu alkoi ensimmäisten karitsoiden myötä ja siitä sai alkunsa tilamme jalostustyö. Jo alkujaan myös villa arvosteltiin, koska se on yksi tärkeä osa alkuperäisrotujen jalostamista.

Juuri monipuolisen tuotantoeläimen jalostaminen on mielenkiintoista ja haastavaa, koska jalostaessa tavoitteenamme on tuottaa laadukasta villaa, kauniita taljoja, maukasta lihaa sekä hyviä laiduntajia perinnebiotoopeille.

Ahvenanmaanlammas ja sen jalostaminen tilallamme

Jalostaessamme ahvenanmaanlampaita kiinnitämme huomiota villaan, sen värikkyyteen, kiiltoon ja hienousasteisiin. Jalostuksen tavoitteena on säilyttää eri villatyypit, lampaiden upea värikirjo ja saada kiilloltaan silkkimäistä villaa.

Vuosien jalostuksen myötä olemme saaneet ahvenanmaanlampaille lihaksikkuutta, joka vaikuttaa myös teurastuloksiin. Vaikka rotu on pienempi kuin monet muut rodut, sen ei tarvitse olla kapeaselkäinen tai ”kuikelo”. Kiinnitämme huomiota lampaan rakenteeseen ja jalostuksen tavoitteena on saada suoraselkäisiä ahvenanmaanlampaita.

Ahvenanmaanlammas on erinomainen laiduntaja ja luonteeltaan se on utelias ja

Eturivissä Aholaidan tilan ahvenanmaanlampaita ja taustalla värillisiä suomenlampaita hoitamassa luonnonsuojelualuetta.

rohkea, mutta myös rauhallinen ja helppo käsitellä. Nämä ominaisuudet haluamme säilyttää.

Ahvenanmaanlampaiden jalostamisessa kiinnitämme huomiota myös siihen, että tämä uhanalainen rotu ja sen geeniperimä säilyisi. Olemme mukana Luonnonvarakeskuksen geenivaraohjelmassa alkuperäisrotujen säilyttämiseksi.

Tilalla on ahvenanmaanlammaspässejä kolmesta eri pääsilinjasta sekä lisäksi on yhden linjan siementä pakastettuna. Astutusryhmät muodostetaan tekemällä kahdelle erilinjaiselle pässille omat ryhmänsä.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA
Satu Alajoki

Alkuperäisrotupässien tilanne kantakirjoissa huhtikuussa 2024

InVivo-hankeen yhtenä osana kootaan alkuperäisrotuisten lampaiden määrä joka esitetään ProAgrian nettisivuilla. Tätä varten otettiin NettiKatraassa olevat tilastot huhtikuussa.

KIRJOITTAJAT

Marja-Liisa Sévon-Aimonen, Luke
Kaie Ahlskog, ProAgria Etelä-Suomi

Pässiliikennevalot NettiKatraassa

Linjan vähintään 1-vuotiaita pässkejä elossa yli 19 ja yli 10 tilalla -> ei välitöntä huolta, NettiKatraassa ei huomioväriä

Linjan vähintään 1-vuotiaita pässkejä elossa yli 5 mutta enintään 10 ja pässkejä yli 5 mutta enintään 10 tilalla -> vaarantunut, NettiKatraassa keltainen

Linjan vähintään 1-vuotiaita pässkejä elossa 5 ja enintään 5 tilalla-> uhanalainen, NettiKatraassa punainen

Huomioväri näkyy Eläimet-välilehdellä ja se näkyy myös alle vuotiaille pässikaritoille.

Ahvenanmaanlammas

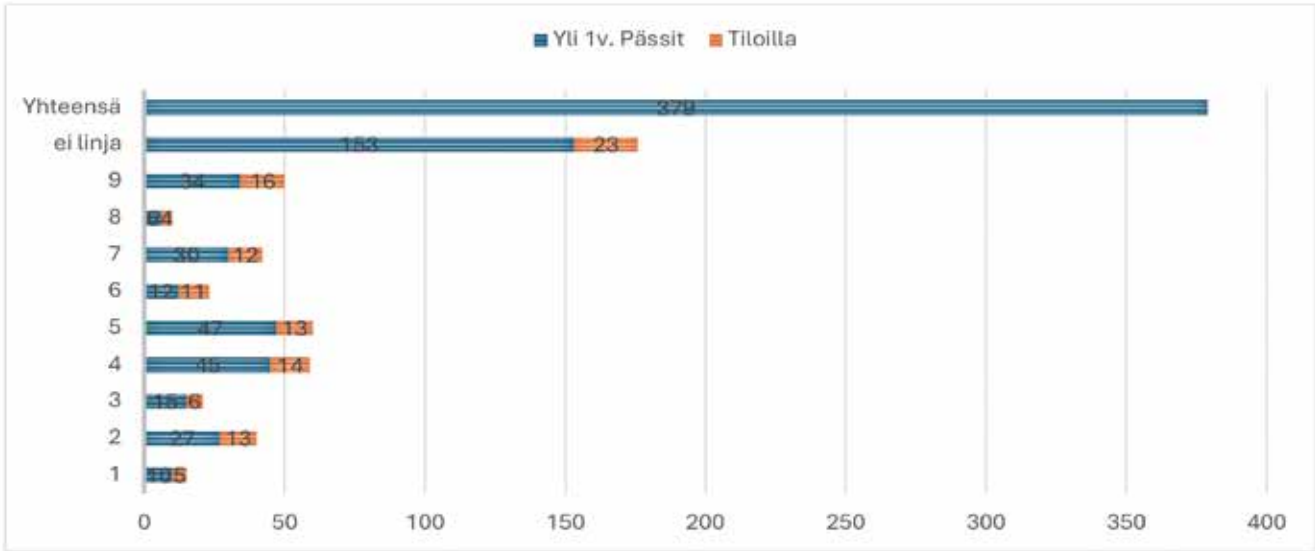
Ahvenanmaanlampaan osalta kaikki linjat ovat elossa. Tiloilla oli yhteensä 379 yli 1-vuotiaasta pässiä. Uhanalaisia ovat linjat 1 ja 8. Uhanalaiseksi voi laskea linjan silloin, kun pässkejä on yhteensä alle 5 tilalla. Linja 3 on vaarantunut, koska pässkejä on alle 10 tilalla.

Isälinja	Yli 1 v. pässit	Tilanne
1	10	Uhanalainen
2	27	Ei vaarantunut
3	15	Vaarantunut
4	45	Ei vaarantunut
5	47	Ei vaarantunut
6	12	Ei vaarantunut
7	30	Ei vaarantunut
8	6	Uhanalainen
9	34	Ei vaarantunut
0	153	Ei linjaa

Kainuunharma

Kainuunharmaissa oli yli 1-vuotiaita pässkejä kantakirjassa 271. Tiloilla on 48 pässiä enemmän verrattuna vuoden 2023 maaliskuun tilanteeseen. M-linja on edelleen varaantunut, koska elossa on vain 13 pässiä 10 tilalla. Alle 1-vuotiaita M-linjan pässkejä oli huhtikuussa 86, mikä antaa mahdollisuuden tiloilla ottaa jalostukseen nuoria pässkejä, jotta tilanne ei muuttuisi uhanalaiseksi.

Isälinja	Yli 1 v. pässit	Tiloilla	Tilanne
A	38	19	Ei vaarantunut
I	19	11	Ei vaarantunut
L	24	17	Ei vaarantunut
M	13	10	Vaarantunut
P	39	25	Ei vaarantunut
R	34	16	Ei vaarantunut
T	31	19	Ei vaarantunut
ei linjaa	73	12	Ei linjaa
Yhteensä	271		

Yli 1-vuotiaat ahvenanmaanlammaspässit. Tilanne NettiKatraassa huhtikuussa 2024.

Uusi tiedostojensiirtotoiminto mahdollistaa vaakatietojen tuonnin NettiKatras-ohjelmistoon

Alkuvuodesta otettiin käyttöön uusi tiedostojensiirtotoiminto. Sen avulla voit siirtää punnitustuloksia ja teurastuloksia CSV-tilukko-muodossa tietokoneeltasi NettiKatras-ohjelmistoon. Tarkemmat yksityiskohtaiset kuvalliset ohjeet löytyvät ProAgian ”NettiKatras käyttöohjeet” -sivustolta. Voit kysyä lisää ohjeita myös lammassiantuntijoilta ja NettiKatras-asiakaspalvelusta.

KIRJOITTAJAT

Anna Silén ja Milla Alanco-Ollqvist

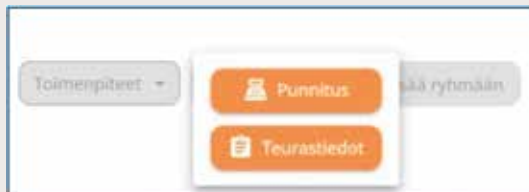
ProAgria

Pikaohje

1. Kopioi teurastamon tulokset taulukkoon tai lataa taulukko vaa’asta tai tee lista NettiKatraassa eläimistä, joille haluat tallentaa tietoja (esim. Excel).
2. Tee sarakkeiden otsikot ohjeiden mukaan.
3. Täydennä tiedot oikeiden eläinten kohdalle. Esimerkiksi punnitustulokset, jos olet kirjoittanut tiedot vihkoon.
4. Poista ylimääräiset sarakkeet ja jätä vain ne tiedot, joita olet tallentamassa, esimerkiksi EU-tunnus, paino ja päivämäärä.
5. Tallenna tiedosto CSV-muotoon.
6. NettiKatras-ohjelmassa klikkaa auki ”Tuo tietoja”-valikko ja valitse joko Punnitus tai Teurastiedot. Lataa tekemäsi CSV-tiedosto avautuvassa näkymässä. (Katso kuvat alla.)
7. Tarkista muutaman kohde-eläimen tiedoista, että tiedot siirtyivät oikein.

Eläimet välilehdellä valitse yläpalkin painikkeesta ”tuo tietoja” ja haluatko siirtää punnitus tai teurastuloksia.

NettiKatran asiakaspalvelu on auki koko kesän

Sähköpostitse:

nettikatras@proagria.fi

Puhelimitse numerossa 09 8566 6010

Maanantaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin klo 9-12.

Eläimet > Tuo punnitustiedot

Punnitustietojen tuonti

Voit tuoda eläinten punnitustietoja NettiKatraaseen CSV-tiedot eläimen EU-tunnus, punnituspäivä sekä punnittu paino. Tiedot sarakkeitsikot, joiden perusteella NettiKatras tunnistaa tuotav, kirjainkoolla ei ole merkitystä.

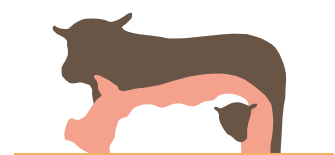
Paino - sarakkeitsikko: "paino" tai "weight". Eläimen paino kil.
Punnituspäivämäärä - sarakkeitsikko: "pvm" tai "date". Päivä
EU-tunnus - sarakkeitsikko: "eu-tunnus" tai "eid". EU-tunnus
 sen voi jättää pois.

Tietojen tuonnin jälkeen saat ilmoituksen, jos joidenkin rivien luettuja tietoja uudelleen (yhdele eläimelle ei tallenneta useita

Lataa CSV-tiedosto

Tallenna

KOKO SUOMEN LAMMASTEURASTAMO

Tajma

Osto ja palautus
 Daniel puh. 045 7342 6730

Karitsaa grillattuna

KIRJOITTAJAT

Sorsakosken lammastila

Laura Gaudillat-Jakoila ja Eric Gaudillat

Heti ensimmäisten auringonsäteiden lämmittäessä grillit ja kiviariinat ilmestyvät kaikkiin puutarhoihin ja ovat taas käytössä muutaman kuukauden ajan. Kesän kohokohtiin kuuluu grillaus. Siihen karitsanliha on erinomainen valinta, koska se on mureaa ja herkullista grillattuna ja tuo hieman vaihtelua makuelämyksiin. Se soveltuu täydellisesti valmistettavaksi niin kiviariinala, grillissä kuin vartaassakin. Intensiivisen maun ja mehukkaan koostumuksensa ansiosta se on ihanteellinen kesäaterioille perheen tai ystävien kanssa.

Mitkä ovat parhaimmat palat grillaukseen?

Jotkut lihanosat, kuten potka ja kieli eivät sovellu grillattavaksi. Sen sijaan erilaiset kyljykset kuten karekyljykset, parikyljykset tai T-luupihvit kuuluvat grilliklassikoihin. Kannattaa valita marmoroitua lihaa, jolloin se on maukkaampaa ja mehukkaampaa.

- Karitsan paistiviipaleet: hieman rasvaiset, pysyvät pehmeinä ja ovat erittäin maukkaita hiiloksella tai kiviariinalla kypsennettynä.
- Vartaat viulusta tai lavasta: leikkaa kuutioiksi, valmista herkullisia vartaita

vuorotellen lihanpalasia, sipulia, kauden vihanneksia, keltaista tai vihreää sitruunaa....

- Karitsan paahtopaisti: aivan yhtä mehevää kokonaisuena, rullattuna tai viipaloituna. Grillattuna se on todella maukasta!
- Kokonainen karitsan viulu kypsennettynä langassa riiputettuna tai vartaassa useita tunteja.
- Karitsan raakamakkarat.
- Vartaat sisäelimestä yllättävät varmasti vieraasi.

Mitkä marinadit saavat karitsanlihan oikeuksiinsa?

Marinoi lihaa ennen grillausta useita tunteja tai jopa yön yli. Näin lihaan saadaan maun lisäksi erityisesti mureutta ja siitä tulee suussa sulavaa.

Joitakin marinadihojeita :

- Oliiviöljyä, aromaattisia yrttejä ja mausteita sisältävä marinadi: yksinkertainen ja tehokas, maustaa lihan hienovaraisesti ja antaa aidon maun.
- Jogurtti-sitruunamarinadi: ihanteellinen lihan mureuttamiseen ja tuoreuden lisäämiseen. Muutama mintunlehtikin sopii mukaan.
- Hunaja-sinappimarinadi: makea ja hapant, tuo ripauksen omaperäisyyttä grillattuihin ruokiin.
- Sitruuna-, oliiviöljy-, rosmariini- ja

valkosipulimarinadi: hienovarainen seos jota voit terästää ripauksella Espelette-pippuria.

Liha voi myös yksinkertaisesti vain suolata ja lisätä ripauksen laadukasta pippuria ennen tarjoilua hyvän kastikkeen ja lisukkeiden kera. Kädet ovat vapaat ja luovuu-den voi päästää valloilleen!

Joitakin neuvoja:

Valitse aina laadukasta lihaa ja ota se huoneenlämpöön ennen grillausta, jotta liha pysyy pehmeämpänä. Älä pistele sitä, jotta se ei kuivu kypsennyksen aikana. Muista sivellä säännöllisesti öljyllä tai marinadilla varmistaaksesi, että kaikki aromit ja pehmeys säilyy.

Grillattujen tai paahdettujen lihapalojen tulee olla sisältä vaaleanpunaisia. Ihanteellinen sisälämpötila vaaleanpunaiselle lihalle ei saa ylittää 55–60 °C. Muista, että tämä on kypsennyslämpötila, ja lihan tulee vetäytyä joitakin minuutteja ennen tarjoilua, jolloin se kypsyy vielä hieman. Kypsentyminen tulisi siis lopettaa kun ihanteellinen sisälämpötila ei ole vielä täysin saavutettu, noin 5°C aikaisemmin.

Monet suomalaiset löytävät uudelleen tai haluavat oppia syömään karitsan sisäelimiä. Tarjoamme herkullisen varrasreseptin, jossa on kolmea sisäelintä: maksaa, sydäntä ja munuaisia.

Vartaat kolmesta sisäelimestä

Ainekset

karitsan munuaiset, maksa, sydän
punainen paprika
suola
pippuri

Valmistus

Leikkaa munuaiset kahtia, poista rasva ja kalvot. Poista maksasta suonet ja kalvo. Poista rasva sydäimestä ja poista kalvo. Leikkaa sisäelimet samankokoisiksi kuutioiksi; munuaiset leikataan kahteen osaan. Leikkaa paprika samankorkuisiksi paloiksi kuin muut palat. Pujota vartaaseen vuorotellen elimenosia ja paprikaa. Suolaa. Grillaa vartaat grillissä ja anna vetäytyä.

Chimichurri-kastike

1 1/2 kuppia oliiviöljyä
1/4 kuppia punaviinietikkaa
1/4 kuppia oreganoa
1 nippu hienonnettua korianteria
1 nippu hienonnettua lehtipersiljää
1 ruokalusikallinen hienonnettua valkosipulia
Suola
Mustapippuri
1 punainen chili, ei liian polttava

Valmistus

Sekoita kaikki ainekset ja laita kylmään vähintään tunniksi.

Tarjoilu

Aseta vartaat lautaselle ja levitä vartaiden päälle chimichurri-kastiketta. Lisukkeeksi sopii riisi sekä grillatut kesäkurpitsan ja munakoison viipaleet.

Sandwich pita à la merguez

Pohjois-Afrikasta kotoisin oleva merguez on mausteinen makkara, joka on valmistettu naudan- ja/tai lampaanlihasta tai karitsanlihasta. Sen pituus on noin 10 cm ja sille on ominaista enemmän tai vähemmän punertava väri sen sisältämien mausteiden mukaan. Yleensä mausteina käytetään chilipippuria, paprikaa, kuminaa ja korianteria, joskus lisätään fenkolia, valkosipulia tai minttua. Muunnelmia on olemassa monia ja perinteisesti jokaisella perheellä oli salainen reseptinsä.

Merguez saapui Ranskaan 1950-luvun lopulla, varsinkin Algeriasta tulleiden ensimmäisten maahanmuuttoaaltojen myötä, ja siitä tuli yksi ranskalaisten suosikkimakkaroista.

Ainekset

2 merguezia per henkilö
pitaleipää
hienoksi leikattu punasipuli
hienoksi leikattu punainen paprika
ruokalusikallinen hummusta, joka on vielä parempaa itse valmistettuna
tuoreita korianterin lehtiä
tuoreita persiljan lehtiä
riippaus sumakkia
riippaus oliiviöljyä

Valmistus

Grillaa merguez grillissä. Paahda pitaleivät kevyesti grillissä, jotta ne lämpenevät. Avaa pitaleipä kahtia, sivele leivän sisäpuoli kevyesti oliiviöljyllä. Levitä hieman hummusta leivän sisään, aseta 2 merguezia ja lisää tuoreet yrtit, sipuli ja paprika. Ripottele päälle ripaus sumakkia. Sulje pitaleipä ja nauti.

Jos merguezia ei löydy, voit korvata sen

jauhelihavartaalla samoilla mausteilla, kofta-vartaan tapaan. Sekoita vain mausteet jauhelihaan ja muotoile seos varras-tikulle. Mausteet 1 kg:lle lihaa: suolaa 15 g, mustapippuria 2 g, korianterijauhe 2 g, kumina 3 g, paprika 20 g, valkosipuli 3 g, anis 3 g, laadukasta oliiviöljyä 15 g. Sekoita mausteet oliiviöljyyn ja sekoita lam-paan jauhelihaan.

Tällä palstalla käsitellään lampaaseen liittyvää kulttuurihistoriaa, jota nousee esiin etnologian väitöskirjatyöni yhteydessä. Tutkimuksen aiheena ovat suomalainen lammas ja lampuri ja lampaaseen liitetyt odotukset, toiveet ja tehtävät eri aikoina, eri ryhmien toimesta. Tutkimus kestää pitkään ja matkan varrella tulee vastaan kaikenlaista mielenkiintoista, totta ja tarua. Parhaita paloja esitellään tällä palstalla. Juttukimaran kaksi ensimmäistä osaa perustuu kansatieteilijä **Teppo Korhosen** artikkelikokoelmaan.

Lampaan talja vai vihkirijy?

Lampaan talja kuului olennaisena osana antiikin hääseremonioihin. Kun seremoniaan kuuluva eläinuhri oli uhrattu, hääpari istuutui viereysten tai vastakkain tuoleille, joiden yläpuolelle kiinnitettiin uhrilampaan nahka ikään kuin katokseksi. Vihittävä parin saatettiin myös istuttaa taljoilla peitetyille tuoleille, mikä oli tapana laajalti tunnettu Länsi- ja Etelä-Euroopassa, slaaveilla ja suomensukuisilla kansoilla. Itä-Suomessa ja joidenkin suomensukuisten kansojen keskuudessa oli tavallista sekin, että sulhasen isä tai äiti levitti maahan turkin tai villaisen vaipan morsiamen tullessa sulhasen taloon, niin ettei hänen tarvinnut astua paljaaseen maahan reestä tai kärryistä noustessaan. Sen jälkeen morsian kannettiin sisälle taloon ja istutettiin matolle tai taljalle. Tämän tarkoituksena oli suojata morsianta pahalta silmältä tai maan vihoilta ennen vihkimistä. Eläimen talja torjui nämä pahat voimat ja niitä käytettiin yleisesti

suojana pahaa silmää ja noituutta vastaan. Nuoren parin istuminen hääseremonian aikana taljalla edisti puolestaan hedelmällisyyttä, toi rikkautta ja hevos- ja karjaonnia. Mitä tiheämpi turkki oli taljassa, sitä suurempi sen takaama menestys ja onni!

Myöhemmin taljalla peitetyt istuimet korvautuivat varsinaisella morsiamen istuimella, morsiuspenkillä tai tuolilla. Se kuului ensin osaksi kotona vietettävää hääseremoniaa, mutta tapa omaksuttiin myös kirkossa suoritettavaan vihkimiseen. Turun tuomiokirkosta on mainintoja tyynyin pehmustetusta morsiuspenkistä 1400-luvulta. Vielä keskiajalla kirkkoissa morsiuistuolin päällä pidettiin vaatetta. Tavan alkujuuri on todennäköisesti antiikin käytännössä ripustaa uhrieläimen talja katokseksi hääparin ylle. 1700-luvun kuluessa katokset jäivät kirkkoissa käytöstä.

Kotoisissa kansanomaisissa häissä vanhaa perua oli vihkiseremonian huipentuminen hääparin saattamiseen häävuooteeseen, jossa symbolinen parin peittäminen yhteisellä peitteellä, ryijyllä, huivilla tai vaatteella sinetöi liiton. Myös morsiusvuoteen yllä saattoi olla jokin vaate, joko uutimet tai ryijy, jotka muodostivat ikään kuin teltan häävuooteen ylle. Keskiajalta saakka oli kuten kirkkoissakin, myös morsiamen kotona käytössä morsiuspenkki, johon tuleva morsian ja kosimaan tullut sulhanen istutettiin. Morsiuspenkki tai -istuin oli tekstiileillä, kuten ryijyllä tai lakanalla pehmustettu, ja se oli käytössä niin Itä- kuin Länsi-Suomessakin, joskaan tapaa ei tunnettu kaikissa taloissa.

Kansanomaisissa häissä katosta ei alkujaan ollut, mutta kun katokset alkoivat jäädä kirkollisissa vihkimisissä pois käytöstä 1700-luvulla, alkoivat morsiuskatokset, morsiuistaivat yleistyä talonpoikaistuvissakin. Vihkimistä varten lattialle levitettiin ryijy, raanu tai tākänä, polvitumista varten tyynyt ja kaiken kruunasi morsiuistaivas. Mikäli ryijy oli tehty nimenomaan vihkimistä varten, sitä nimitettiin myös morsiusryijyksi. Vihkirijyyn, tākän tai raanun päällä vihkiminen oli siis vahvaa kansanomaista

perinnettä vielä 1900-luvun alussa.

1900-luvun alussa, samaan aikaan, kun morsiuskatoksen käyttö lakkasi kirkkoissa kokonaan, alkoi yleistyä tapa, että morsiuspari seiso kirkossa vihkirijyyn päällä. 1930-luvulla tapa oli jo varsin tunnettu kirkkoissa eri puolilla Suomea. Korhosen mukaan tällaisen vihkiälistan käyttö on siis ollut alkujaan puhtaasti kansanomaisen tapa.

Valat vannotaan

Alustana, jonka päällä vihkivala vannotaan, ryijy on jatkumoa ikiaikaiselle perinteelle. Morsiusparin asettumisella yhteiselle alustalle, joko istuen tai maaten, oli tärkeä symbolinen merkitys, mutta astuminen yhteiselle turkille tai alustalle oli tapana myös muita valoja tai lupauksia annettaessa. Tapa on ollut käytössä Pohjois-Euroopassa useita satoja vuosia ja sen alkuperä kaukana historiassa. Alkujaan se talja, jonka päällä valat vannottiin, oli heimon toteemieläimen, eli täällä pohjolassa karhukultin alueella karhun talja. Karhuntaljalla annettuja valoja ja lupauksia pidettiin yleisesti ottaen kaikkein pitävimpinä, eikä niitä voinut murtaa. Esimerkiksi keisarille annetut uskollisuudenvakuutukset annettiin karhun taljalla. Aikojen saatossa karhun talja vaihtui helpommin saatavaan ja se voitiin korvata jonkin muun eläimen, myös lampaan taljalla. Ehkä tämä on lampurinkin hyvä pitää mielessä. Eli kun seuraavan kerran allekirjoittaa tai tekee sitovia sopimuksia, kannattaa asettua taljan päälle seisomaan sopimuksen toisen osapuolen kanssa!

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA

Kirsi Vertainen

Lähde:

Korhonen, Teppo 1999: *Hääryijy – käsityötaidetta ja uskomuksia. Tekniikkaa, taidetta ja taikauskkoa. Kirjoituksia aineellisesta kansankulttuurista. Tietolipas 162. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.*

Ville Eskolan lampaat Simon Hevos-
saarella kesällä 2020. Kontaktia ottaa
Juha Eskola.

KUVA: Kari Soronen

Ihmisen ja lampaan vuorovaikutus kansanrunoudessa

KIRJOITTAJA
Juha Eskola

Lampaan ja ihmisen vuorovaikutuk-
sella on pitkä historia. Lampaan emä-
linjat on mitokondrio-DNA-sekvens-
sien avulla määritelty viiteen eri linjaan,
joista suomenlammas on kytketty kahteen
vanhimpaan. Tämä voi viitata siihen, että
suomenlammas on kulkeutunut meille
idästä. Todennäköistä on, että perustajapo-
pulaatiot ovat saapuneet Suomeen eri aika-
kausina (Kantanen 2007). Suomenlammas
on yksi Suomen kolmesta maatiaislammak-
roduista, muut kaksi ovat kainuunharmas,
ja ahvenanmaanlammas. **Katriina Soinin**
(2007,19) mukaan **Hallander** (1989) on
määrittänyt käsitteen maatiainen siten, että

rodun eläimet ovat sopeutuneet ympäris-
töönsä pitkän aikavälin kuluessa ihmisen
aktiivisen tai vähemmän aktiivisen toimin-
nan tuloksena.

Lammas on itämerensuomalaisten kiel-
ten yhteinen kantamuoto, joka on omak-
suttu germaanisesta lainasanasta. Alkujaan
se tarkoitti naaraspuolista määkijää. Oinas
on vanha balttilainen laina, kansanrunoissa
oinas on uroslammas tai yleensä lammas.
Nykykielessä oinas on kuohittu pässi, mut-
ta Karjalassa se on voinut tarkoittaa pässiä
tai uuhia. Pässi on omaksuttu itämerensuo-
malaisiin kielisiin nuorena lainasanana Ruot-
sista. Uuhi on vanha suomalais-ugrilaisen
kielten sana, joka on lainattu indoeuroop-
palaisilta. Lammassanasto osoittaa sen, että
lammastalous on levinnyt Suomeen useista
suunnista. (Häkkinen 2004.)

Artikkelini pohjautuu SKS:n arkis-
ton perinteen ja nykykulttuurin kokoel-
man lammasmateriaaliin, joka on kerätty
1930-luvulla eri keräilijöiden kenttätöinä.
Haastateltavat olivat pääosin naisia ympäri
Suomea, Viena ja Ruotsin puoleista Tor-
nionlaaksoa. Keskityn ihmisen ja lampaan
kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen vuoro-
vaikutukseen, jossa eläimet ovat aktiivisessa
roolissa.

Ihmisten ja eläinten suhteita tarkasteleva
sosiologia näkee vuorovaikutuksen eläinten
kanssa yhtä lailla merkityksiä luovana kuin
ihmisten keskeisen vuorovaikutuksenkin.
Jäsennämme sosiaalista maailmaamme
aina, kun toimimme yhdessä toisten olen-
tojen kanssa. **Kovanen** (2012, 10) viittaa
(Arluke & Sanders 1996, 4, 10) näkemyk-
seen siihen, että tapamme ajatella ➔

eläimiä muotoutuu kulttuurisesti ja ylisukupolisesti: se on osa yhteiskunnan normatiivista järjestystä. **Syrjämää** (2022,29) viittaa **Horawayn** (2008) lajien vuorovai- kutuksesta, joka on syntynyt lajien välisestä yhdessä muotoutumisesta, vaikka siihen on liittynyt jänniteitä ja yksilöt ovat vaikutta- neet toisiinsa. Lammastalouteen kuuluu Kovasen (2012, 16) näkemys elämäntavan ja toiminnan kestävydestä, joka merkitsee vaikutusmahdollisuuksia, oikeudenmukai- suutta, monimuotoisuutta sekä sopusoin- tua sosiaalisen, kulttuurisen ja biologisen ympäristön kanssa.

Kansanrunouden lampaan keritsiminen

Kansanrunoudessa kuvatut lampaat eivät olleet tuotantoeläimiä nykyiseen teolliseen maatalouteen verrattuna. Ne pystyivät pää- osin toteuttamaan käyttäytymistarpeita, kuten jälkeläisten hoivaaminen, lauma- käyttäytyminen tai vapaa liikkuminen tai sosiaalisista tarpeista huolehtiminen. Kan- sanrunouden lampaat olivat kotieläimiä, jotka kielitoimiston sanakirjan mukaan ovat ”kesyjä tai puolikesyjä, joita hyödyn tai huvinvuoksi ihminen elättää ja hoitaa luonaan”. Ajatuksen liittyy, että ihminen on antanut eläimelle kodin luonaan ja huo- lehtii siitä (Kupsala 2007, 20–21).

Kansanrunouden aineisto kertoo ih- misen lampaan välisistä suhteista, hierar- kioista ja kohtaamisista ja yhteistyöstä sekä hoivasta että huomioon ottamisesta, jotka kuuluvat kanssakulkijuuteen, joka tuottaa eläimelle, ihmiselle tai molemmille hyötyä. (Räsänen & Schuurman 2020, 9.) Kansan- runouden keruuajana ei tunnettu käsitettä ihmisen ja lampaan kanssakulkijuudesta, mutta kysymys oli ihmisen ja eläimen elämän liittymisenä eri tavoin toisiinsa, ja siten vaikuttavat toistensa olemassaoloon- sa. Kanssakulkijuudessa on kysymys myös monilajisuudesta, joka korostaa ihminen ja ei-ihmisen vuorovaikusta. Ihmisen olemas- saolo ja kulttuuriset saavutukset syntyvät yhtä aikaan muiden lajien edustajien varas- sa ja yhteistyössä muiden kanssa. (Tammi, Leinonen, Hohti, Rautio 2020, 159, 163.) Lammasta on kansanrunouden kertomuksis- sa aktiivinen toimija, jonka varaan perheen hyvinvointi ja naapurisuhteet rakentuivat.

Vaikka lammasta on kasvatettu lähes yk- sinomaan tuottamansa villan vuoksi (Kas- ki 2019,147), lampaan lihaa on käytetty ruoaksi esimerkiksi seinäkuivattuna. Villa on aina ollut suomenlampaan ylivoimainen vahvuus: se on kiiltävää, kiharaa, pehmeää, joustavaa ja lämmintä, joten soveltuu monenlaisiin käyttötarkoituksiin. Värit ovat moninaisia ja villa huopuu erinomaisesti. Lammas omaisuutena oli omistajan jatke (Kaski 2019, 147).

Lampaan vuotuista elämänrytmiä ovat jaksottaneet laidunnus ja keritsiminen, esim. Ylitorniolla lampaat kerittiin neljä kertaa vuodessa. Eri vuodenaikoina saatiin erilaatuisia villoja. Syksyllä saatiin paras villa lampaiden laidunnuksen jälkeen, niin sanottu suvivilla. Niistä valittiin sarkaan tarvittavat loimivillat. Kuteiksi sarkaan kel- pasivat mitkä villat tahansa. Toisen kerran lampaat kerittiin joulun tienoilla, kolman- nen kerran kevättalvella, niin sanottu Ma- rianpäivän villa. Neljännen kerran keväällä ennen kuin lampaat laskettiin laitumelle. 1930-luvulla kerittiin enää kolme kertaa eli syksyllä, helmikuussa ja keväällä. (Aho 1934,12–13.)

SKS:n lammassaineistossa pääpaino on lampaan oikein tehdyssä keritsimisessä ja lammasydyn säilymisessä eikä lihan tuotta- misessa kuten nykypäivän lammastaloudes- sa. Kansanperinteen mukaan väärin tehty keritsiminen aiheutti huonolaatuista tak- kuista villaa. Aineistossa painottuu keritsi- misen ohella lammasonnen säilyttäminen.

Varhaismodernin ajan ihmiset ajattelivat, että taloudellista hyvää oli maailmassa jaet- tavissa vain rajallinen määrä. Tämä tarkoitti sitä, että toisen menestys oli pois omasta hyvästä, jota oli lisättävä kaikin keinoin. Rajallisen onnen ajatus ja siihen kuulu- va naapurikateuden ja koston käytännöt. (Stark 2005, 84–103.)

Hyvän villan kasvun turvaaminen kaksi moraalijärjestelmää

Villa jätettiin leikkaamatta tietyistä paikois- ta, jotta taattiin villan kasvu ja saatiin hyvää villaa. ”Karitsa ensi kerran kerittää, pitää se keritä hyvin huonosti louhia” (Some- ro). Lammas ”antaa useamman villan, kun ei keritse päätä” (Vieremä). Kesän aikana kasvoi pitkä villa, kun ”ensi kertaa ulos päästettäessä tukistetaan joka lammasta ot- savilloista” (Rantsila). Kerittävän lampaan ”rintapähän on jätettävä tyynyvillat ja nis- kaan tuulivillat, jos nekin kerittää, katoaa villankasvu” (Viljakkala), samoin ”jätettiin vasemalle kupehessee tyssy, se onne nypyy paremmin kasvat villat. Eikä sus syönyt lampait” (Uusikirkko), villatupsu ”jätetään villoja persuuksille, että se kasvattaa täyvvew villan” (Kangasniemi).

Jotta villa kasvaisi, piti ”ensin näpätä ke- ritsimillä kolme kertaa vähän villaa samas- ta paikasta selän takalapaan päältä” (Met- säpirtti) tai ”piti pyyhkiä saksien mukilla koko lampaan ruumis” (Utsjoki). Luul- tavasti saksien muki tarkoittaa keritsimen hamaraa. Pohjoissaamen kielessä mutka on mohkki. (Siida, Marjo-Riitta Rantamäki 5.1.2024, sähköposti) Jätettiin ”karitsalle tuulivillan selkään, pikku suikon siihen” (Junosuvanto). Hyvä villaisina pysyvät lam- paat, ”jos keritsee jäärän päästä ja piikasen perseestä” (Kärsämäki).

Kertitsemisen ohjeena oli, että ”uuhi- lammasta aloita sivulta, jäärä aloita päästä. Jätä selkään villatöpsy, niin kasvaa villa joutuisasti” (Ruskeala). Piti jättää ”tupsu otsaa, jotta tulis hyvä villavuosi” (Iisalmi). Kun keritään ”karittana, niin se pitää jättää tuulivilla perän päälle. Siitä emä tuntee sen omakseen, vaikka se on keritty” (Junosu- vanto) tai ”kartitsan perseen päälle heitet- tiin paimen pieni villatukku kerihemättä. Se paimensi pikku lammasta” (Perho). Lampaalle heitetään ”ronkan kautta selän päälle tuulivillat, että tuuli puhalttaa niihin” (Junosuvanto). Kaaresuvannossa epäiltiin, että olisiko noituutta, kun ”karittan sel- kään jätetään tuulivillat”. Lampaalle jätet- tiin ”ristiluille villatukku, tuulivilla. Ottaen erestä pehmeä ja kieherä villa, kruunu, sitä ei leikattu, posket kyllä kerithän” (Jukkas- järvi). Keritessä ”heitetään seljän kupeeseen pieni villatöyhtö” (Soikkolaa).

Ensi kerran ”karihtoita kerittiin, jonka villa on nimeltään lieminka, niin se pitää keritä oikein huonosti, vähän vaan latvoja hapsie”, kasvaa parempi villa (Paltamo).” Lieminka-villa kun karitsasta kerittiin, niin jätettiin ”lautaselle villatupsu ’äitin-hais- tin’, siitä emä karitsan tunsin” (Paavola). Pellossa heitettiin ”liemenkaritalle tuulivil- la ristiluitten päälle”. ”Karitsan villa on lie- minkivilla, lampaille heitetään keväällä vil- latupsu, paimen, saporon lähelle” (Perho). Keritsijälle annettiin voileipiä välipalaksi, jotta seuraavalla kerralla kerittäessä saadaan pitkiä villoja (Pyhäranta). Lammas piti aina keritä pitkään sänkeen (Virrat), jos keritsi lyhyeen sänkeen, niin tulee huonovillan lammas (Kärsämäki). Lampaan villan kas- vua edistettiin Kuopiossa siten, että tukis- tettiin paimenia tämän tästä. Jos Oulussa ”liäviäisen villa keritään tyyneksi, niin tähän ei koskaan enää kasva pitkä villa”. Uskot- tiin, ”jos emäntä syö samasta leipäpalasta, mistä murentaa lampaalle, niin lampaas- ta tulee kesy ja hyvävillainen” (Kuopio). Tuusniemessä heinäpielusta tehtiin, ”ei sua reonolta ripsiä poes, tasottelloo vuan. Lam- paat tuloo hyvävillasia”. ”Moniaat, kun ovat olleet lampaita keritsimessä, eivät pese käsiään, vaan syövät likaisilla käsillään, että tulee villat sulavia” (Pihtipudas). Ähtäriässä annettiin keritsijöille ”keritsemispäivänä parempaa ruokaa kuten pidoissa”. Ehtona oli, että toinen keritsijä ei saanut olla koti- väkeä vaan toisen piti olla vieras.

Laihialla syöttölehdet oli alkukuuhun murrettava, että lampaat paremmin söi- vät ja villa kasvaisi. Kuopion mlk:ssa lam- mas ”sai pitkän villan, kun petäjän kuortta syötti”. Siellä uskottiin, että haapakerppu ei ole edullinen, koska tulee lyhyt villa. Kan- gasniemellä tiedettiin, että haavankuoret irrottavat villan, mutta ”petäjänkuoret os tervellisiä lampaille, se pitää villansa”. Sen sijaan Pihtiputaalla tiedettiin, että ”tulee

Kansanrunoudessa on mainintoja, että kun villa jätetään keritsermättä tiettyistä paikoista, taataan villan kasvu ja villan hyvä laatu. KUVA: Jan Suttle

hyvä villan kasvu, kun syksystä vuosin syötetään haavan lehtiä". Käräsmäellä syötettiin haavan lehtiä lampaile; "niin se tulee hyvävillaseksi". Hyvä villa saatiin Vuonnissa, "kun vassaksia taitetah, niin kolme korpausta siotah vassakasi kammitsalla, ei leikata tyviä. Ne syksyllä lampailla eteh, kun ensikerran leäväh pannah". Lampaita keritessä saadaan hyvä villa, "kun ihvikäsillä pitää syödä voileipä ja leikata palanen kolmesta kohti poikki, että lammas tulee röyhee villanen" (Liperi). Kun lammas on keritty, "niin pestään kurnupiimällä, niin villa kasvaa hyvästi" (Laihia).

Keritseminen

Lammasta, kun ruvettiin keritsemään, niin sanottiin: "Viipurih villomah, Suomeh sikiämäh, kotih keritsemäh" (Vuokkiniemi). Ensimmäinen kerta kun lammas kerittään, on lampaan ympäri käytävä keritsimet kädessä kahdesti myötäpäivään ja kerran vastapäivään hokien "Mää nyt Suomeen sikiämään, Viipuriin villomaan" (Kuhmo). Vuokkiniemessä sanotti keritylle lampaalle, että "Wiipurih villomah, Suomeh sukeutumah, keritennättä kotih". Siikaisissa huudettiin lampaalle keritsemisen jälkeen "Mee villaseen viitta" tai "Villamummo vastaas tulkoo". Keritty lammas kierrettiin kolme kertaa "saksien kanssa ja sanotaan "Saareen syömään, Mereen juomaan, Villavuor vastaas tulkoon" (Koski HI). Kiteellä keritsemään lähtiessä "syötiin voileipä ja tulesta otettiin jauhoja suuhun, siten lampaista tuli hienovillasia".

Salmissa jätettiin karitsan lauteille villatöyhtö ja sanottiin "täs sinul paimone, blahosti Kristos" ja myös vanhemmalle lampaalle jätettiin villatöyhtö ja sanottiin "kauhtan iäre ja turki tilah." Salmissa sanottiin, että "paimoi täpyksi", joka johti nuorta lammasta laitumella. Salmissa jätettiin "tiähteeks lanteille, olkapäälle tai kuhun tahan". Kun lammas oli keritty pienellä villatukolla, kierretään lammas kolmeen kertaan lukien "Herran haltuun", niin villa kasvaa (Koski H.L.). Villa pantiin Korpiselällä keritsimien ponsiin ja kierrettiin kolme kertaa lampaan ympäri ja sanottiin "kauhtana pois, turki tilah". Impilahdessa voimasanoina olivat "Mäne villamättähää, villavuori vastaa, kauhtan iär, turkki tilkah".

Lampaan "kerihteminen alotettii aena ensimmäeseks kylestä, pässiä aena piästä, Ensi kertasee karihtaan jätettii pikkunen tupsu selekää, jota sanottiin paimeneksi. Mute ei se orava villa kasvana hyvi" (Pertunmaa). Lampaan suojelemisessa tarvittiin villatupsua. "Karitsa ensi kerran kerittiin, jätettiin selkään pieni villatupsu paameneksi" (Ristiina), tai "nuoremmille lampaile heittää pieni villatukko keritsemättä, sanottiin paimeneksi" (Kangasniemi). Suomussalmella uskottiin, kun jätti kartitsan lautaselle purjeen, niin "emä kun haisteloo sitä, tuntuu eikä vierasta".

Lampaan keritsijöiden taidoissa oli eroja "toisen jäleltä ei kasva kuin huonoa nukkaa, toisen kasvaa hyvin" (Vuokkiniemi). Keritty lammas kasvatti uuden villan, "ennekui lammas sylest lasettii, kierrettiin kolme kertaa keritsimii peräl lampaa pää ja sanottiin 'Mää villa määle, villavuor tulkoo vastaheis'", (Uusikirkko). Keritsijä laski lampaan jalkansa "alaste ja sanoi: Mää jälleen villamättähälle" (Soikkola), tai sanottiin, kun lammas laskettiin pois käsistä "mäne villamättähäl, villavuor vastahaas (Rautu)". Keritsimisen jälkeen lammas laskettiin vapaaksi ja sanottiin "sudelle sukavilla, karhulle kankaankuretta humpsavillaa" (Parkano).

Keritsimisen jälkeen "kerittemästä päästyä veti kolmasti kerihtimien hamaralla lammasta vasten suuta" (Viitasaari). Siinä

toivottiin hyviä villoja, samaan pyrittiin lempeämmin "pannaan villaa keritsimien ponsiin ja niillä keritsimillä kierretään lampaan päästä kolme kertaa ja kolme kertaa sivellään lampaan suuta" (Vuokkiniemi). Kun lammasta kerittiin keritsimillä, "joiden ponnessa oli villatukko sisäpuolella, kolme kertaa pään ympäri ja kaksi kertaa myötäpäivään ja kerran vastapäivään ja risti vielä selkään vedettiin" (Vuokkiniemi).

Lammaslyykky

Villan kasvuun liittyi taikoja. Keritsijä "kerihtimilä kiers sel lampaan kaks kertoo myötäpäivään ja yhen kerrav vastapäivään. Ei se kajont meitä yhtääk, kun se tek sem mut ei myö tietty mitä se meinas" (Kangasniemi). Ruovedellä sanottiin "kun virpoo luudasta varvut kovin lyhyiksi, kasvavat villat sinä vuonna lyhyiksi". Piti muistaa se "ei mustan lampaan keritsemispaikalla saa keritä valkeata lammasta, ettei sen villa harmaantuisi" (Mäntyharju). Ne villat, jotka ovat "loppu kuulla kerityt ei koi syö ➔

niitä, toiset taas alku kuulla sentähden että villa kasvaa" (Somero). Karttulassa saatiin villalykky toiselta itselle, "kun kolomesta kohti lampaan selästä villoja salaa otettava ja pantava vaskipään linkkuveitsen väliin". Koivunvarvuista tehdystä luudasta leikattiin muutamia pisimpiä oksia poikki "ottaa lampaan onnee" (Hämeenkyrö). Lammasykky loisti kun "vastaan sitä taittaessaan jättää karvazem piän" (Korpiselkä).

Lammasykky meni Savitaipaleella, kun vähistä villoista pyysi maksua. Juvalla uskottiin, "kun ei anna keruu eukoille villan keruuta, niin kuolee lampaan vuonat. Sattuu nimittäin sellaisia eukkoja, jotka saavat aikaan, ettei lampaista ole hyvää kellekään". Lammasonni säilyi, kun "varattiin vaihtokaupassa, että otettiin hyppysellinen villoja läjästä tai pussista. Tämä tehtiin nopeasti puolin ja toisin, jotta ensi ehtineellä lammas onni säilyi" (Sortavala). Villoja annettaessa on "kahmollisesta otettava kolmesti pois, jottei lammasykky mene talosta"

(Mäntyharju). Kangasniemellä sanottiin, että "Jakkama oman otan pois", kun villoja myytiin tai annettiin. Pieni tukko pois, ettei ostaja vie lammasonnea (Somero) tai "waihtaissa tai myyessä ei pitäss kinastella eikä tinkiä, muuten lammas lykky mennö" (Juva). Ilomatsissa sanottiin, "ei pie piilokkai villoja myyvä, lammas ei loista". Kun emäntä villoja antoi tai mittasi, niin hän vetäisi pikkusen takaisin "lyky ičelläh vetä-söö" (Ilomantsi). Lammasykky hävisi, kun käveli toisen ihmisen jäljessä ja "astu etelkävijän kanta päälle" (Jämsä). Lammasonnia parannettiin Pyhärannalla siten, "että vedeltiin kolme tervaviirua toisen navetan oven päälle". Kustavissa lammasonni meni, "jos sai nypätyksi toisen lampaasta villoja".

Naapurista lainattuja keritsimiä ei saanut viedä takaisin "vaan keritsmien mutkaan on pantava villoja, että lammasonni säilyi kotona" (Mäntyharju). Kangasniemellä lammasonni meni siltä, jolle joku antoi lapaskädessä kättä. "Viet minulta lammalykky" sanoi paljaskätinen.

Lampaat saatiin kadottamaan villansa, "jos lampaille syötetään haapa-

tupposia, katoaa villa niistä hetimiten" (Juva). Lampaalle ei saanut antaa haavan "kerpoja, ne menettivät villansa niin, että nahka tuli paljaaksi kuin säämiskä" (Korpilahti). Vuonnisessa luettiin loitsu lampaalle keritsimisen jälkeen "Spuassa ja pyhä Nas-tassii katšokaa miun lampahii". Loitsun jälkeen lampaan pää kierrettiin keritsimillä, jonka ponsissa oli villaa, kaksi kertaa myötäpäivään ja kerran vastapäivään. Keritsimisen päätyttyä emäntä söi pesemättömin käsin, jotta lampaisin kasvaa turpiempi villa.

Sortavalassa lampaiden suuteloiminen oli kielletty. Miniä oli kehunut ja kiittänyt talon lampaita. Anoppi aavisti, että lampaita oli suuteloitu. Kun lampaat laskettiin keväällä metsään, olivat ne paenneet kauas pois. Lampaiden pakeneminen laskettiin miniän ja suuteloitumisen syyksi.

Juvalla annettiin villoja morsioille, että "eivät morsijamet puistelee helmojaan". Jos ei anna, niin lampaat eivät kasvata villoja. "Ennen, kun lampaat syksyllä otettu kiinn, lammaskarsina on kierretty kusiaspesällä, jotta hiiret ei villoja syö" (Valtimo). Mouhijärvellä lampaat ei kasva villaa, jos luuran latvat katkaisee. Lammasonni meni Laihialla, kun luudan latvan tasasi, samoin Kauhavalla, jos latvan tasoitti.

Jos "keritsi lampaan päästä kruunun pois, rupeesivat lampaat kuolemaan ja meni kokoka onni" (Karjala T.I.).

Jos susi kävi lammasmaumassa ja tappoi yhdenkin lampaan, piti loputkin hukata, sillä lammasten onni oli mennyt (Pyhäranta).

Kuva: Aida Heinonen

Lampaan kuolema voidaan pilata, siten, ”että kuin varastetaan vasta saatu märkä karitsa ja se hauvataan maahan kolmanteen multa kerrokseen niin kuolee joka kynsi” (Oulanka). Lammasonni katosi henkilöltä, kun katkoi uuden luudan latvaa (Virrat). Vuonaonni meni, jos villoja annettiin kerjäläiselle ennen Mikkelinpäivää (Kuopio) tai annettiin kellekään ennen Mikkoa (Heinävesi). Lammassuonaa ei saanut tappaa, ”se piti antoo kuolla itsestään, muuten män lammasonni talosta” (Tuusniemi). Lampaan kaulaan pantiin punainen lanka, ”ettei tenheykset käy” (Kymi). Lampailla oli tapana olla ”nuoralla kaulas rihmarullan sydämiä”. Pyörötaudin takiako? (Uusikirkko). Paimiossa ei saa katkaista jääpuikkoja, karitsat kuolevat (Paimio). Nykytietämyksen mukaan pyörötaudin aiheuttavat koiran ulosteen kautta lampaan ruokaan päätyvät heisimadon munat. (Makkonen 2018.)

Vieljällä lammasonni meni, ”jos antaa vuonaisen ristittyiselle, jolla on jygei käsi, kuolevat antajan vuonaiset ja usein aikuisetkin lampaat, mutta saajan lampaat alkava ylen hyvin menestyä”. Lampaat voidaan pilata, jotta ne eivät menesty ja kuolevat siten, ”että otetaan kaikista lampaista villoja ja kellokkaasta leikataan kolmesta kohti nahkaa ja hauvataan märkään maahan eli palavaan lanta tunkioon” (Sotkamo). Lampaan onni meni, ”kun leikkelivät lampaitter ristiluista villoja ja veivät, ”kanolta häntiä. Pahennuksella nee sitä teki, ei nee sitä hyvällä tehnyt” (Renko). Lampaat eivät enää

menestyneet, ”kun lampaiden karsinan ovelle tuotiin vanhoja luutia. Pahansuovat kateelliset käyttivät sitä taikaa hyväkseen naapureiden suhteen” (Somero). Karstulassa neuvottiin, ettei ”lampaita saanut tuota Pohjoisesta päin. Jos toi, lampaat eivät menestyneet”. Pyhärannalla vietiin virsikirja lammassuonaa ja ”pantiin varpiujen alle. Onni säilyi eikä silloin naapuri voinut pahentaa”. Lammassuonaa meni Mäntyharjulla, kun ”panee lapasen pöydälle”.

Lampaan tai muun kotieläimen lyky toinen vei, ”jos otti sontii ja vei omaan liiväänsä” (Räikkylä). Jos lammas pierree, ”saa paisumia perseensä” (Halikko). Pyhjärvelä varoitettiin, ”jos kusee lammas karsinaan, niin lampaat tulevat sokkeiksi”. Vaaraksi lampaille oli Pielisjärvellä se, ”kun pieleksiä sukii haravalla, niin ei loista lampaat”. Somerolla uskottiin, että ”ne jääpuikot, jotka pihaton räystäällä on, jos ne panee poikki niin kuolee lampaat”. Jos jätti parillisen määrän lampaita talveksi, ”niin ne tulevat kipeiksi, päätauteihin, vieläpä kuolevatkin” (Iitti).

Yhteenveto

Suomenlammas on ollut ensisijaisesti villan tuottaja, vaikka sillä on ollut paljon muita kulttuurisia tehtäviä ja merkityksiä. Kerittämisen kautta ihminen ja lammas ovat olleet läheisessä suhteessa ja toimineet vuorovaikutteisesti. Tätä suhdetta on esitetty ja tuotettu kirjoittamalla ja suullisesti. Aineisto

antaa pohjan nykyiselle käsitykselle maatiaisrodun kestävyuden ulottuvuuksille.

Lampaalla on merkitystä luonnon uusiutumiskyvyn turvaamiselle ja materiaalisille edellytyksille perustarpeiden tyydyttämisessä. Sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta lammas antaa ihmiselle henkistä ja fyysisistä hyvinvointia, jäsentämään ja ratkaisemaan eläinten ja niiden hoitajien hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä. Erityisesti laidunnus on lisännyt ja vahvistanut sosiaalisten suhteiden verkostoa paikallisesti. Lampaan kulttuurinen arvo ja kestävyys liittyvät kulttuuriperinnön välineelliseen arvoon ja taloudelliseen toimintaan, mutta myös kulttuuriseen kehittymiseen ja sosiaalisen vuorovaikutukseen.

Lammas on vaikuttanut sosiaali- ja taloushistoriaan sekä kulttuurihistorian paikallisiin arvoihin. Sillä on merkitystä lampurin tai jopa paikallisen identiteetin rakentumisessa. Lampaalla on historiallista arvoa rodun iän lisäksi maiseman muotoutumisessa, paikallisessa ruoka- ja kansankulttuurissa sekä käsityökulttuurissa ja taiteessa. Toiseksi lampaalla on merkitystä lampurin edellä mainittujen kulttuuriarvojen ylläpitämisessä. Moraalinen arvo merkitsee sitä, että ihmisellä on lammasta kohtaan pakottavia ja yleisiä velvollisuuksia sekä eläimen oikeuksien kunnioittaminen. Lampaat ovat kiinteästi läsnä kodissa ja yhteiskunnassa

TUTKIMUSAINEISTOT

Arkisto

SKS:n arkiston perinteen ja nykykulttuurin kokoelma

Kirjallisuus

Aho, Aune. 1934. *Ylitorniolaista kankaankudontasanastoa*.

Laudaturtyö. Helsingin yliopisto suomen kielen laitos.

Sanakirjasäätiö. Kustantaja 2001. Meän ruusu ja mustikkakruunu ry. Saarijärvi: Gumnerus Oy.

Arлуke, Arnold, Sanders, Clinton. 1996. *Regarding Animals*. Philadelphia: Temple University Press.

Hallander, Håkan. 1989. *Svenska lantraser*. Vederöd, Sweden: Bokförlaget Blå ankan AB.

Häkkinen, Kaisa. 2004. *Nykysuomen etymologinen sanakirja*. Juva: WS Bookwell Oy.

Kaski, Liisa. 2019. *Myyttiset eläimet. Tarua ja totta eläinten mahdista*. Helsinki: SKS.

Kantanen, Juha. 2007. *Mitä ovat maatiaiseläimet genetiikan näkökulmasta?* Luettu 15.2.2024. <https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/464998/met106.pdf?sequence=1> s. 41–51

Kovanen, Marjaana. 2012. *”Ihmisen kokoinen” Eläinsuhde ja sosiokulttuurinen kestävyys pientilojen asukkaiden lehmämuistoissa*. Luettu 20.2.2024. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/40626/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201212273409.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kupsala, Saara 2007 *Eläinten hyvinvointia ja teurastusta koskevat dilemat: maatalouseläinten ambivalentti asema*. Maaseudun uusi aika. 15:2, 19–24.

Soini, Katriina 2007. *Maatiaiseläinten monet arvot*.

Alkuperäisrotujen säilyttämisen taloudelliset, sosiaaliset kulttuuriset lähtökohdat. Toim. Miia Karja & Taina Lilja . Luettu 20.2.2024 <https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/464998/met106.pdf?sequence=1> s. 17–40

Räsänen, Tuomas, Schuurman, Nora. 2020. Johdanto. *Kanssakulkijat monilajisten kohtaamisten jäljillä*. Toim. Tuomas Räsänen, Nora Shuurman. Helsinki: SKS. s. 7–19.

Stark, 2005 *Taikuus ja kristinusko. Suomalaisen maalaisyhteisön kaksi moraalijärjestelmää 1800-luvulla. Kansanesteikka. käsityksiä hyvästä ja pahasta*. Toim. Pekka Laaksonen, Seppo Knuuttila, Ulla Piela. Helsinki: SKS. s. 84–103

Syrjämaa, Taina. 2002. *Eläimet, eläin peräiset tuotteet ja edistysusko. Tunteva tuote. Kuinka eläimistä tuli osa teollista tuotantoa?* Toim. Taija Kaarlenkaski, Otto Latva. Tampere: Vastapaino. s. 27–47

Tammi, Tuure, Leinonen, Riitta-Marja, Hohti, Riikka, Rautio, Pauliina. 2020. *Monilajiset kansalaiset. Kanssakulkijat monilajisten kohtaamisten jäljillä*. Toim. Tuomas Räsänen, Nora Shuurman. Helsinki: SKS. s. 158–184

Kokouskutsu

Suomen Lammasyhdistys ry:n sääntömääräinen kevätkokous ja kesäretki pe 23.8.2024, lähtö klo 16 Svedjehamn, Björköby, Mustasaari.

Suomen Lammasyhdistyksen hallitus kutsuu lampurit sääntömääräiseen kevätkokoukseen ja veneretkelle Björköbyn edustalle perjantaina 23.8.2024 klo 16 alkaen. Kokous järjestetään InterNorden-konferenssin päätteeksi.

Retkelle lähdetään Björköbyn Svedjehamnista klo 16. Tarkoitus on veneillä Björköbyn edustalla olevaan saareen, jossa laidunnetaan lampaita. Saarella pidetään Lammasyhdistyksen kevätkokous, kuullaan saaria laiduntavien lampureiden tuotannosta ja käydään katso-massa lampaita, jos ne ovat lähistöllä. Paluu Svedjehamniin tapahtuu noin klo 19.

Suomen Lammasyhdistyksen kokouksen avaa hallituksen puheenjohtaja **Janne Jokela**. Kokouksessa käsitellään:

- yhdistyksen sääntöjen § 4:n mukaiset kevätkokousasiat
- mahdolliset muut asiat

SLY tarjoaa kokouskahvit. Retki on Lammasyhdistyksen jäsenille ilmainen. Kokoukseen ei pysty osallistumaan etäyhteydellä.

Kokoukseen ja retkelle ilmoittautumiset sekä tiedustelut 11.8.2023 mennessä sähköpostilla info@lammasyhdistys.fi . Ilman autoa liikkuville voidaan järjestää kyyti Vaasan keskustasta Svedjehamniin ja takaisin.

Lisäohjeet lähetetään sähköpostilla ilmoittautuneille, minkä lisäksi ne löytyvät SLY:n kotisivuilta www.lammasyhdistys.fi ja Facebook-sivulta <https://www.facebook.com/SuomenLammasyhdistys/>

Jonkin pakottavan syyn vaatiessa ohjelman muutokset ovat mahdollisia.

Lämpimästi tervetuloa!

Möteskallelse

Finlands Färförening håller sitt stadgeenliga vårmöte och ordnar en sommarutflykt fredagen 23.8.2024, start kl. 16 från Svedjehamn, Björköby.

Finlands Färförenings styrelse kallar sina medlemmar till det stadgeenliga vårmötet och en båtutflykt i närheten av Björköby fredagen 23.8.2024 från kl. 16. Mötet ordnas efter InterNorden-konferensen.

Vi startar från Svedjehamn i Björköby kl. 16 och åker ut till en holme där det betar får. På holmen hålls Färföreningens vårmöte, och vi får höra frågare med får på holmarna berätta om sin produktion samt se fåren, om de råkar befinna sig i närheten. Vi är tillbaka i Svedjehamn ca kl. 19.

Mötet öppnas av Finlands Färförenings styrelseordförande **Janne Jokela**. På mötet behandlas:

- vårmötesärenden enligt § 4 i föreningens stadgar
- eventuella övriga ärenden

Föreningen bjuder på kaffe. Utflykten är gratis för Finlands Färförenings medlemmar. Det är inte möjligt att delta i mötet på distans.

Anmälningar till mötet och utflykten samt förfrågningar senast 11.8.2023 per e-post info@lammasyhdistys.fi . Bilskjuts kan vid behov ordnas från Vasa centrum till Svedjehamn och tillbaka.

Ytterligare anvisningar skickas per e-post till de som anmält sig. Dessutom publiceras de på föreningens hemsida www.lammasyhdistys.fi och Facebook-sida <https://www.facebook.com/SuomenLammasyhdistys/>.

På grund av tvingande skäl kan programmet ändras.

Varmt välkomna!

InterNorden-lammaskonferenssi, eli ns. pohjoismaiset lammaspäivät Vaasassa 21.-23.8.2024

Perjantaina Lammasyhdistyksen kokousretkeä edeltää konferenssin retkipäivä, jonka vierailutilana on Lammastila Ingos Får. Lisäksi retkellä tehdään opastettu kierros Merenkurkun maailmanperintökohteeseen. Osallistuminen niin retkipäivään kuin muuhunkin konferenssiin on kaikille mahdollista. Keskiviikko ja torstai ovat semi-

naaripäiviä, jotka pidetään Sokos Hotel Original Vaakunassa. **Ilmoittautumiset konferenssitapahtumiin hotellivarausten takia jo 18.7. mennessä:** <https://www.proagria.fi/tapahtumat/pohjoismaiset-lammaspäivät-internorden-36-vaasa-21-23-8-2024>